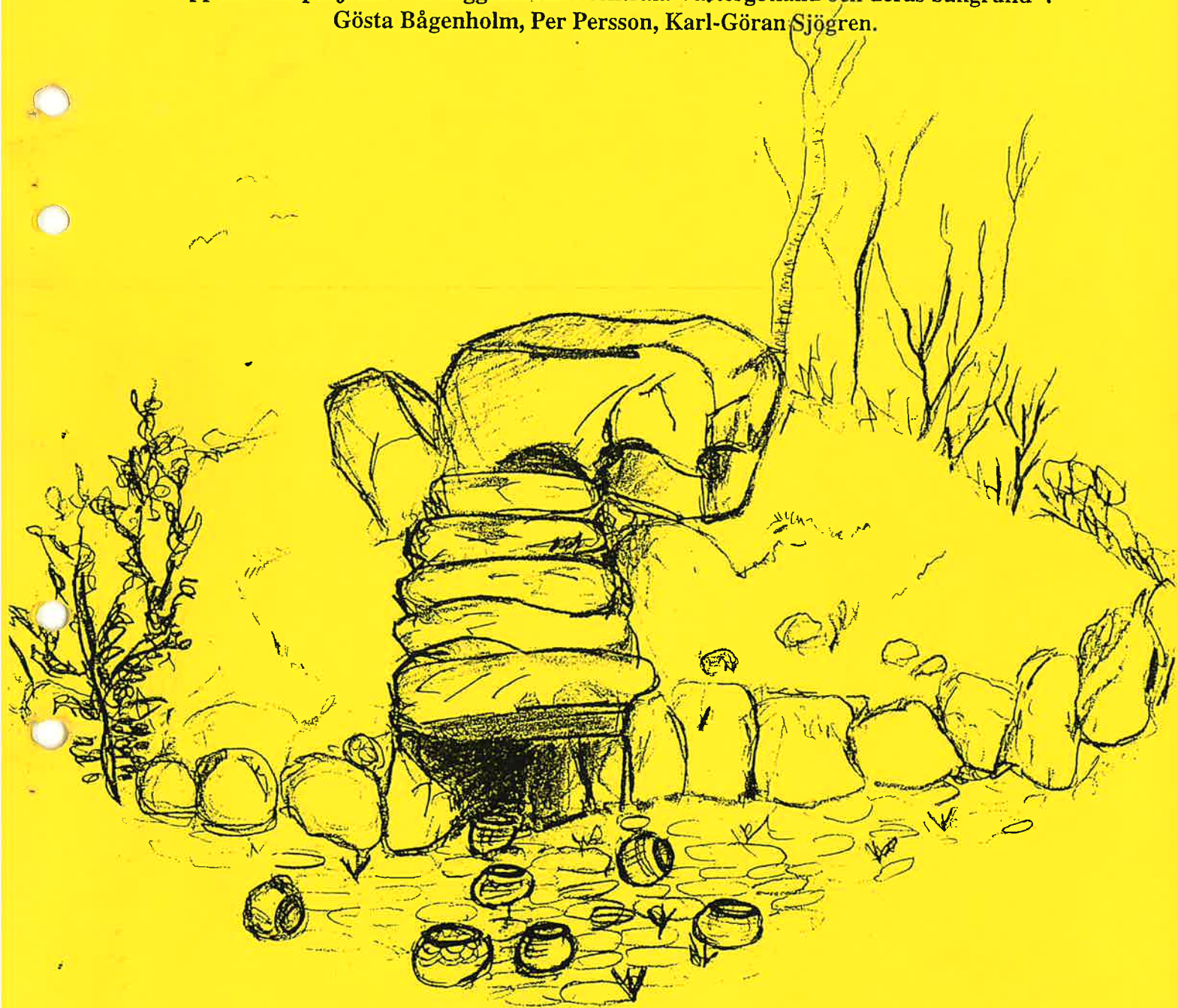

GÖKHEM 71, HOVMANSGÅRDEN 1:10 GÅNGGRIFT OCH BOPLATSOMRÅDE

Rapport från projektet "Gånggrifterna i centrala Västergötland och deras bakgrund".
Gösta Bågenholm, Per Persson, Karl-Göran Sjögren.

INNEHÅLL

INLEDNING.....	2
GEOLOGI OCH TOPOGRAFI.....	2
FORNLÄMNINGSMILJÖ.....	4
ÄLDRE UPPTECKNINGAR.....	5
GRAVENS UTSEENDE.....	7
ARBETETS UPPLÄGGNING.....	7
GRÄVNINGSIAKTTAGELSER.....	9
FYNDBESKRIVNING.....	29
ANALYSER.....	37
DISKUSSION.....	38
Datering.....	38
Mynningsdepositionen.....	38
Det neolitiska kulturlagret.....	42
Brons- och järnåldersfynden.....	43
LITTERATUR.....	45

- Bil. 1. Fyndförteckning
- Bil. 2. Benbestämningar
- Bil. 3. C14-analyser
- Bil. 4. Fosfatanalyser & kemiska analyser.
- Bil. 5. Molluskanalyser
- Bil. 6. Makrofossilanalyser
- Bil. 7. Vedartsanalyser
- Bil. 8. Provgropsbeskrivningar
- Bil. 9. Anläggningsbeskrivningar
- Bil. 10. Administrativa uppgifter
- Bil. 11. Förteckning över rapporter från Inst. för arkeologi

INLEDNING

Föreliggande rapport behandlar undersökningar 1985-86 av gånggriften Gökhem 71 i centrala Västergötland, utförd av institutionen för arkeologi, Göteborgs universitet. Undersökningarna ingick som ett led i det år 1985 påbörjade projektet "Gånggrifterna i centrala Västergötland och deras bakgrund". Projektet bedrivs i samarbete mellan Skaraborgs länsmuseum och Institutionen för arkeologi vid Göteborgs universitet.

Målsättningen med undersökningen av gånggrifter inom projektets ram var att få fram material för dateringar samt att undersöka näringsfång och odlingsmetoder, samt att få fram keramikmaterial som underlag för jämförande stilanalyser inom området. Utifrån denna målsättning valdes sådana gånggrifter ut som tycktes vara relativt oskadda av sentida odling. Främst gäller detta mynningspartiet där man har anledning att förvänta sig depositioner av keramik men som ofta är starkt skadade av odling. En av de gånggrifter som valdes ut för undersökning var Gökhem 71.

Gånggriftsprojektet har dessutom företagit undersökningar av gånggrifterna Gökhem 31 (Wattman 1993b), Gökhem 78 (Sjögren 1992a), Skärv 82 (Rooseveltsson 1992), Torbjörntorp 1 (Sjögren 1986), Torbjörntorp 12 (Sjögren 1992b), Valstad 8 (Englund & Sjögren 1993) och Valtorp 1 (Sjögren 1988), samt av boplatserna Gökhem 111 (Wattman 1993a), Hångsdala prästbol 20:1 (Sjögren 1992c), Karleby 10/Lillegården (Persson 1992, Axelsson 1993), Karleby 188 (Rådemar m.fl 1992) och Karleby Logården (rapport under arbete).

GEOLOGI OCH TOPOGRAFI

Gånggriften ligger söder om Mösseberg, troligtvis strax söder om kalkstensplatåns kant, se fig. 1. Berggrundens art är dock svår att avgöra, då den på platsen överlagras av tjocka moränbildningar, och berg i dagen inte finns i omgivningen.

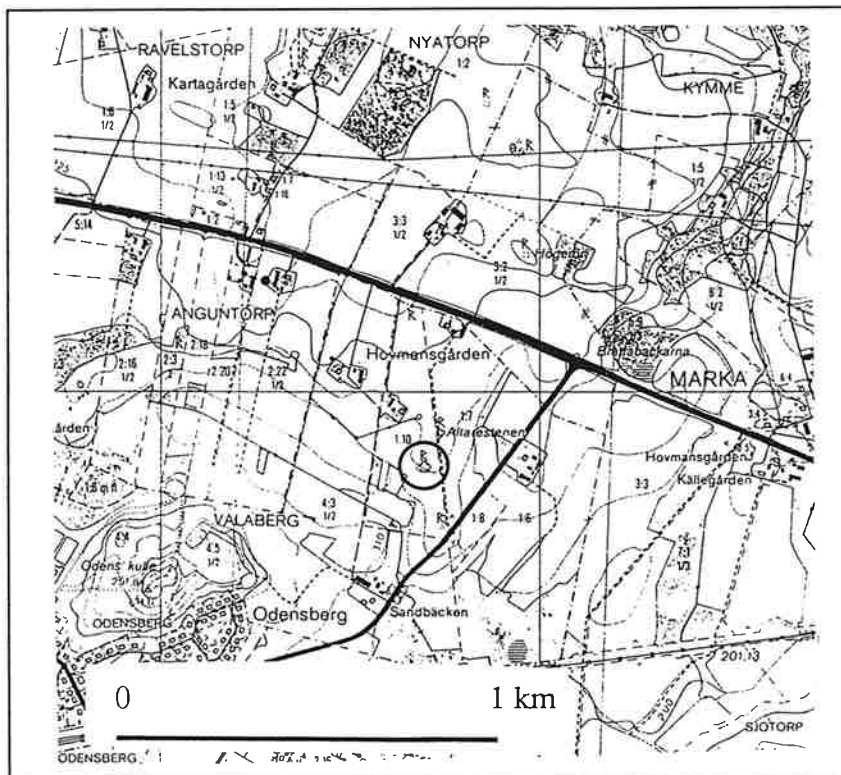

Fig. 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 8D02, med Gökhem 71 markerad.

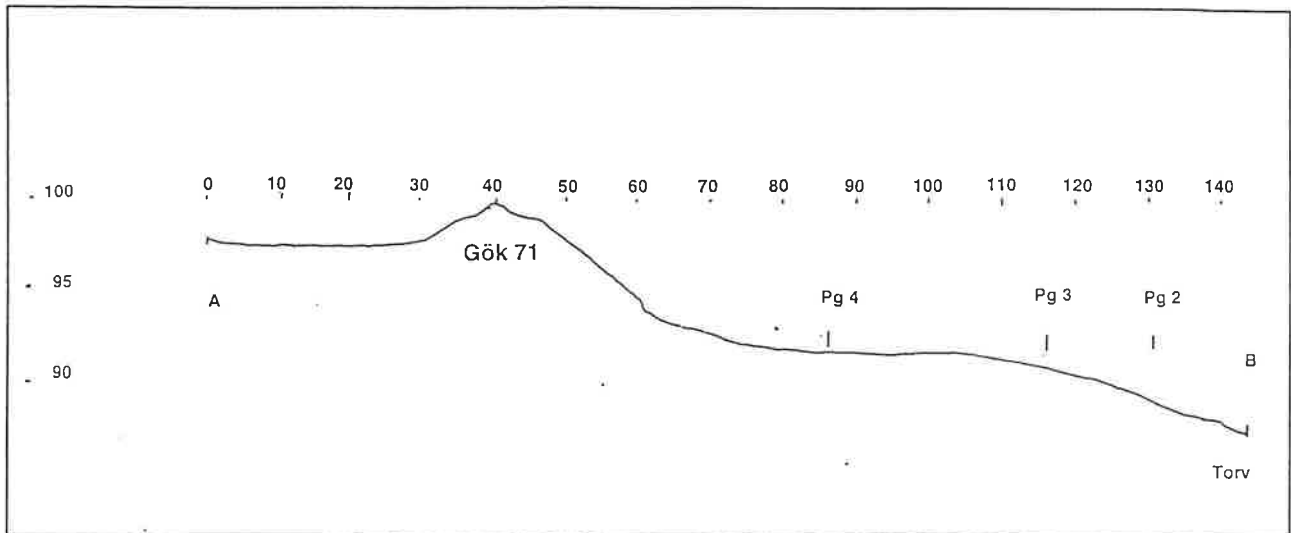

Fig. 2. Markprofil.

Topografiskt ligger graven på sydkanten av en platå, som i sin tur utgör en avsats i en svag sydslutning (fig 2). Omedelbart söder om graven vidtar dock en brantare sluttning som leder ner i en ca 1 x 0,5 km (Ö-V) stor sänka, vid vars östra ände gånggriften ligger. Sänkan upptas i dag av torvmark (Kallamossen). Under neolitikum har där sannolikt stått öppet vatten. Detta framgår av ett fynd som gjorts vid torvtäkt i mossen. Det bestod av en urholkad ekstock tillsammans med en närmast tjocknackig yxa och ett bryne, samt fyra hästtänder (?) utanför och i båten (FM 1298:1-4). Söder om sänkan ligger Odens kulle, en hög och brant kulle som utgör ett markant inslag i topografin.

Jordarten i området består av en finkornig morän, som kan karakteriseras som en kalkrik mo med ett litet inslag av sand, grus och sten.

FORNLÄMNINGSMILJÖ

Gånggriften ligger i en liten grupp av megaliter, som omfattar 5 gravar (fig 3). Ca 150 m åt söder ligger "Gravabacken", Gökhem 72. Denna grav har en starkt skadad hög ur vilken kammar- och gångsidohällarna reser sig.

Ca 100 m åt norr ligger den s.k. Altarstenen, Gökhem 70, ett stort block med inhuggna skålgropar. Under blocket skymtar stenar som kan vara sidohällar i en kammare. Det hela omges av ett impediment som kan ses som en högrest.

Ytterligare 500 m åt norr finns uppgifter om två megalitgravar (Gökhem 94 a+b) som blev borttagna vid sekelskiftet. Ca 200 m väster om dessa undersökte H Svensson en hällkista 1934 (Raä 5, SHM 20817).

I området finns ett mindre antal lösfynd antecknade. Från Hovmånggården finns flintfynd "omkring den S gånggriften", sannolikt Gökhem 72. Fynden består av 13 flintor, varav ett par slipade avslag, ett fragment av en spånpil, samt en flathuggen spets (FM 129:1-9). Från åkern V om Gökhem 72 finns ett slipat avslag (Gökhems hembygdsför. nr 23).

I åkern kring de borttagna gånggrifterna har insamlats fynd: en slipad mejsel (FM 125), en tjocknackig miniatyryxa (FM 1747:1), ett ämne till en skafthålsyxa samt ett 60-tal flintor (FM 2003). Bland dessa finns slipade avslag, spån- och avslagsskrapor samt en bipolär kärna, allt av sydiskandinavisk flinta.

Åkrarna kring gånggrifterna RAÄ nr 70-72 har recognoscerats vid flera tillfällen. Vid mosskanten strax väster om RAÄ nr 72 hittades flinta bestående av några avslag samt en tvärpil. Möjligtvis kan dessa fynd tillsammans med den slipade flintan från grannåkern indikera ett boplatssläge. Även i slutningen ca 20-50 m Ö och SÖ om gånggriften påträffades några avslag. I övrigt påträffades endast enstaka bitar slagen flinta.

Områdets fornlämningar och fynd från brons- och järnålder redovisas av Schnell 1967 och av Blomqvist & Bägerfeldt 1987. De fördelar sig främst över en zon ett par km norr om den aktuella graven, dvs väl inne på kalkstensplatån.

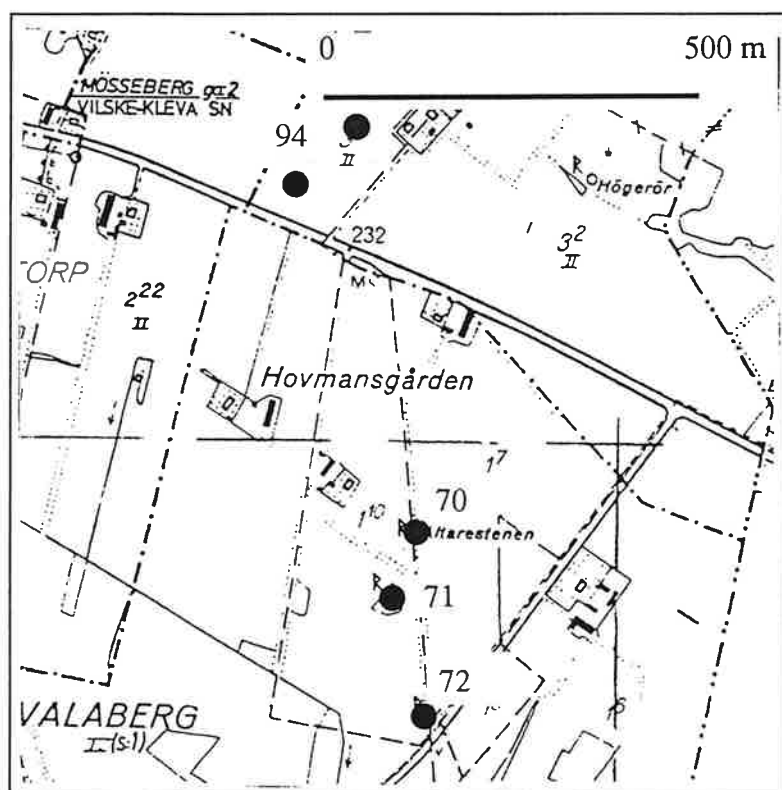

Fig. 3. Gånggrifter i Gökhem 71's närmaste omgivning.

ÄLDRE UPPTECKNINGAR

I de äldsta uppteckningarna har gravarna inte upptagits. Däremot har de registrerats på en del äldre kartor. På laga skifteskartan över Gökhem sn. från 1860 finns tre impediment på platsen för gånggrifterna. I beskrivningen anges de som "Altarsten", "grafkulle" (nr 70), "hög örbacke" (nr 71) och "grafkulle" (nr 72).

Graven upptas som nr 2 i Hilding Svenssons förteckning från 1925 och som nr 83 i hans förteckning från 1930. Svensson beskriver den som:

"en gräsbeväxt kulle, kallad "Gravabacken", ca 4 till 5 m hög. På krönet av denna ligger två eller tre större stenblock av gråsten och gnejs. De äro delvis söndersprängda och kringgrävda. Detta skedde vintern 1924 då ägaren tänkte anlägga den källare som är under uppförande i kullens sydsida. Emellertid påträffade man då vid grävning kring det ena blocket på ett par spadtags djup åtskilliga ben troligen av människa samt 'stora klor' (handben?). Ägaren avstod då från vidare grävning."

Även de näraliggande gravarna Raä 70 och Raä 72 beskrivs av Hilding Svensson (Svenssons nr 82 resp. 84). Över dessa finns planskisser från 1925 av Svensson (ATA Dnr 1612/25). Svensson noterar också att ägaren i åkern kring Gökhem 72 flera gånger påträffat flintskärvor och fragment av flintverktyg.

Gånggriften nr 72 blev röjd och restaurerad av E. Magnusson 1951 (ATA Dnr 5210/51). Efter det har inga kända arbeten eller undersökningar skett vid någon av gravarna.

GRAVENS UTSEENDE

Graven såg före undersökningen ut som vid H. Svenssons besök 1930, dvs inga ingrepp har gjorts efter källarbygget 1924, se fig. 4.

Graven framstod som en rund hög, ca 22 m diameter och 2 m hög med en svagt markerad mitthög, ca 15 m diameter. Längs norra kanten syntes fasadhällar av sandsten, 0,5-0,9 m breda, 0,2-0,3 m tjocka och 0,5-0,7 m höga. De kunde ses i två sträckningar med ca 5 m längd vardera. Längs den södra kanten fanns också kantmarkeringar, som dock här bestod av klumpstenar, ca 0,7-0,9 m.

Kammaren markerades av ett takblock, ca 2,2 x 1,9 m stort, av granit. Söder om detta låg ett delvis söndersprängt block med ca 2 m största diameter, som varit det mittersta takblocket. Söder om detta fanns en utjämnad yta, troligen platsen för ett borttaget takblock. Kammarens storlek kan med ledning av detta beräknas till ca 5,5-6x 2,5 m och dess längdriktning till ca 35 grader.

Gången markerades av en nyckelsten och en takhäll av granit, synliga i ytan öster om kammaren. Dess riktning kan uppskattas till 125 grader och dess längd till 6 m.

Gånggriften omgavs i söder och väster av impedimentmark. Ett par meter väster om graven gick en stengärdsgård. Mellan denna och graven var rikligt med påfört material. Begränsningen här var otydlig. På de norra och östra sidorna hade odlingen däremot gått omedelbart intill fornlämningen.

I sydkanten, utanför kantkedjan, var en jordkällare ingrävd. I västra kanten fanns en grop, ca 3 x 2,5 m stor och 0,5 m djup. Fornlämningen var beväxt med gräs och ett par mindre nyponbuskar.

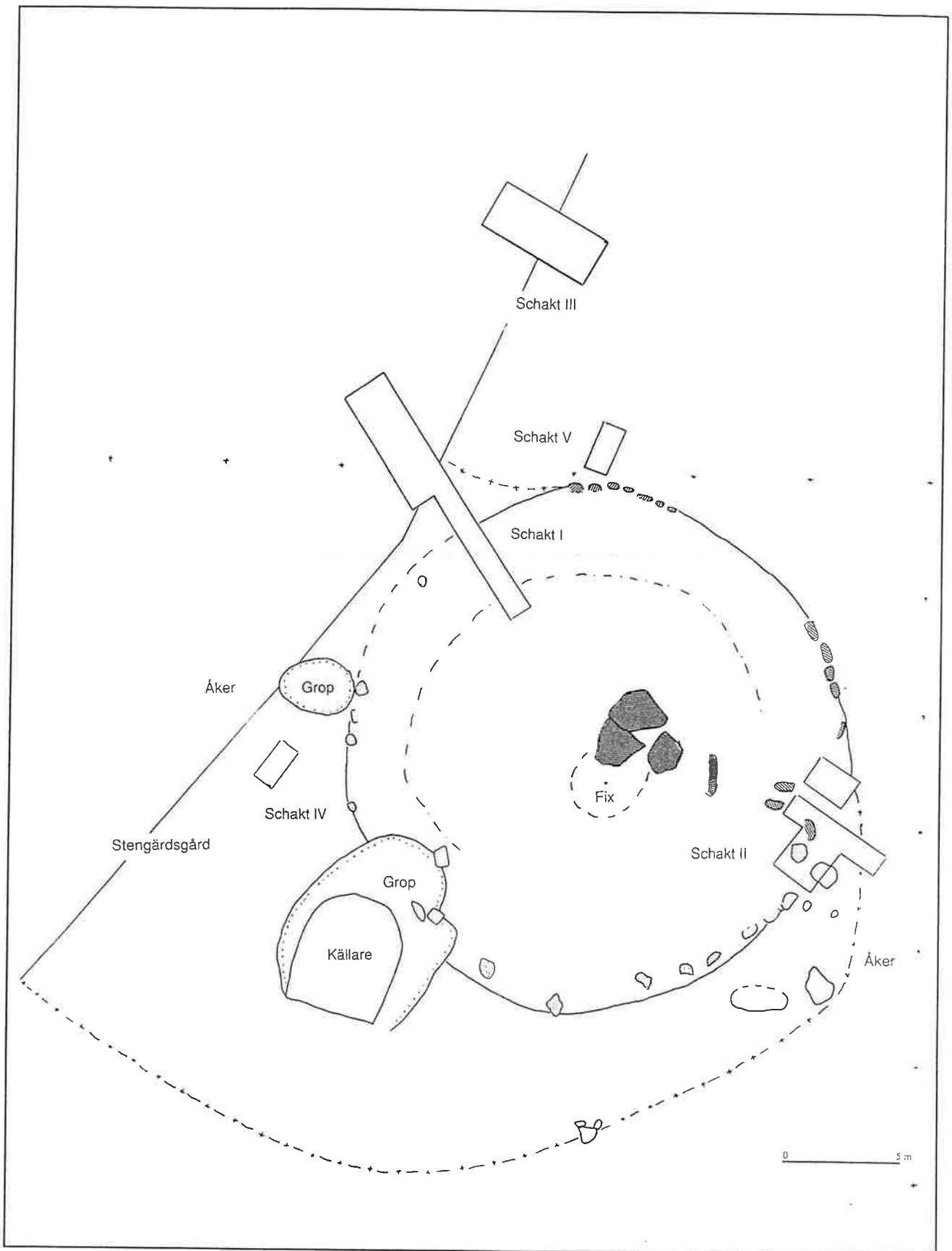

Fig. 4. Plan över gånggriften med schakt I - V markerade.

ARBETETS UPPLÄGGNING

Under den första säsongen var uppläggningsen den samma som vid andra gånggriftsundersökningar inom projektet: Schakt I grävdes i högen med syfte att få fram material för undersökning av markanvändningen under tiden före gånggriftens uppförande. Schakt II grävdes framför ingången med syfte att lokalisera keramikdepositioner. Vid undersökningen av Gökhem 71 visade det sig att gånggriften uppförts på ett äldre neolitiskt kulturlager. Andra årets undersökning inriktades på att försöka avgränsa detta kulturlager samt försöka spåra boplatzlämningar i omgivningen.

1985 grävdes schakten I, II och provgroparna 1-7. Schakt I grävdes på gånggriftens NV sida. Schaktet var 6,2 x 1 m stort och grävdes genom gånggriftens högfyllning ner till den äldre markytan därunder. Fynden registrerades här med längdkoordinat från schaktets V ände, djup under markytan samt lagerbeteckning. Högfyllningen genomgrävdes med spade och skärslev. Jorden i högfyllningens botten samt i kulturlagret sållades. Jordprover för kemisk analys togs i alla lager. En del av kulturlagret insamlades i plastsäckar för flotering.

Schakt II grävdes vid gångmynningen och fick en yta av 12 kvm. Det avtorvades och rensades ner till stenpackningens yta ca 0,1 m under markytan. Därefter genomgrävdes 6 kvm av mynningsröset ner till den ursprungliga markytan. Schaktet indelades i 1/4 kvmrutor och grävdes i 10 cm-nivåer och lager. All jord sållades.

Fyra provgropar (pg 1-4) grävdes i avsikt att spåra boplatzområden i slutningen nedanför (S om) gånggriften. De grävdes på avsatser eller andra lämpliga lägen, samt i kanten av mossmarken. Tre provgropar (pg 5-7) grävdes också på platån N om graven.

I september 1986 fortsattes arbetet med syftet att försöka avgöra utsträckningen av det kulturlager som 1985 påträffades under gånggriften. Schakt I förlängdes genom den bredvidliggande stengårdsgården och in på åkern väster om gånggriften. Schakt III togs upp genom gårdsgården några meter N om gånggriften. Schakt IV lades i ängsmarken strax SV om gånggriften och schakt V i åkern omedelbart N om densamma. Fynden registerades här i kvm-rutor. På grund av ihållande regn sållats bara en del av jorden. Denna del av undersökningen genomfördes som B-fältkurs för institutionens studenter.

I oktober 1986 upptogs en serie maskingrävda schakt (VI-XI) i avsikt att söka eventuella boplatzlämningar i gånggriftens närhet. Härvid framkom boplatzlämningar i schakt VI och VII, dvs på platån norr om gånggriften. I anslutning till dessa schakt grävdes 13 provgropar (pg 1-13). Dessutom maskinavbanades en 5x5 m stor yta (Yta 1) vid V änden av schakt VII. Denna del av undersökningen utfördes som en C-fältkurs av institutionens studenter.

Grävningen fotograferades i svart/vitt och färg. Detaljplaner och profiler ritades i skala 1:20. En schaktplan i skala 1:100 ritades över hela undersökningsområdet. Efter avslutad undersökning återställdes ytområdet i ursprungligt skick.

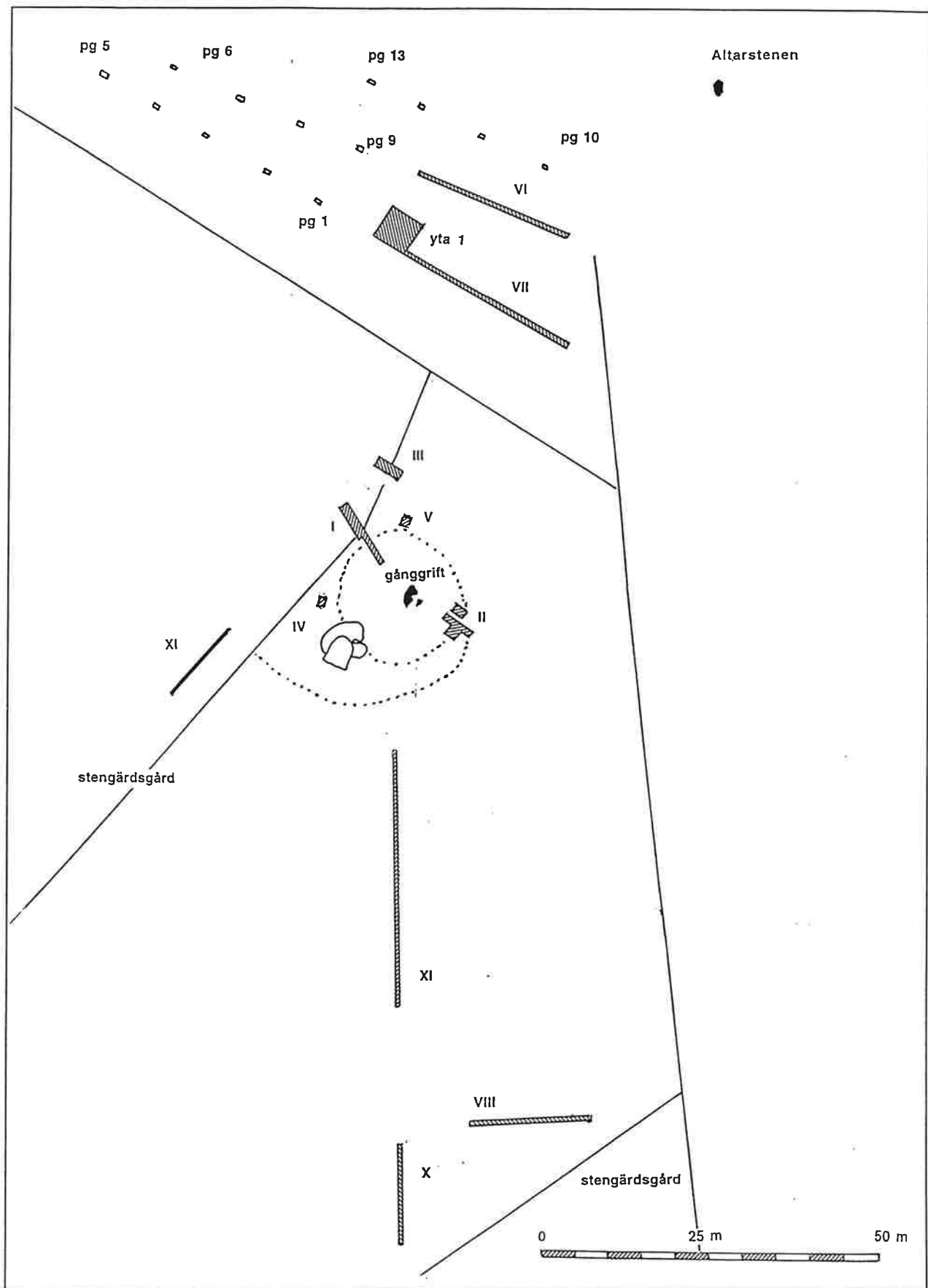

Fig. 5. Översikt över schaktens placering.

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

Schakt I

1985 års undersökning

Schaktet grävdes på gånggriftens NV sida. En 6,2 x 1 m stor yta avtorvades och rensades ner till en där befintlig stenpackning. Denna bestod i ytan av 0,1-0,3 m stora stenar, ett par stenar var dock 0,3-0,5 m stora. I schaktets övre SÖ ände kunde mitthögens gräns följas som ett något grövre stenmaterial. I övre hälften av schaktet förekom rikligt med kalkstenshällar. Packningen var välldagd i denna del. I nedre hälften var packningen oregelbunden och bestod till större delen av rundade gråstenar. Dessa kan vara senare ditlagda odlingsstenar. Någon yttre begränsning av högen kunde inte ses i ytan. Det överliggande jordlagret var 0,1-0,15 m tjockt och bestod av brun humös sandig mo.

I stenpackningens yta hittades järnslag samt två krukskärvor och ett bränt ben (F 1, 2, 3, 6, 10). Då översta skiftet sten avlägsnats framkom en stående sandstenshäll (fasadhäll) vid ca 1,5 m vilken stod i linje med de synliga fasadhällarna på N sidan.

Högfyllningen visade sig bestå av ett osorterat material av jordblandad sten. Stenarna var 0,1-0,5 m, vanligen 0,2-0,4 m stora. De flesta var rundade gråstenar (sandsten, granit, gnejs) med inslag av kalksten. Mellan stenarna var gråbrun, humös grusig sandig mo. Andelen jord var förhållandevis större än i övriga av projektet undersökta gravar på Falbygden. Fyllningen i området utanför fasadhällerna var av samma karaktär, trots att det här måste röra sig om en sekundär fyllning.

Under högen följde ett nästan stenfritt kulturlager av något grusig humös sandig mo, mörkbrunt till svartbrunt i färgen och ca 0,1 m tjockt. Avgränsningen var distinkt både uppåt och nedåt. I detta lager hittades keramik, flinta, brända och obrända ben, några små kolfragment och bränd lera. I underkanten av lagret hittades ett stolphål, ca 6 cm i diameter och 30 cm djupt under kulturlagrets botten.

Motsvarande lager fanns även utanför fasadhällerna men var där mindre fyndrikt och ljusare i färgen. Det var också mindre distinkt och visade en gradvis övergång till underliggande lager. Detta kan ges två tolkningar: Antingen är kulturlagret begränsat till området under högen och kan i så fall knytas till ceremoniella aktiviteter i samband med gravbygget, eller också beror skillnaden på att området utanför högen varit mer utsatt för urlakning.

Bottenmaterialet bestod av gulbrun grusig sandig mo med enstaka stenar, <0,1 m stora. Inga årderspår kunde iaktas, trots att ytan finrensades noggrant.

Två fasadhällar av sandsten, stående kant i kant, framkom. Den ena mätte 1,0 x 0,6 x 0,2 m. Den andra som endast delvis framrensades, var ca 0,2 m tjock. De var nedsatta i en ca 0,5 m bred nedgrävd ränna, kantad med stödstenar. Båda fasadhällarna lutade starkt utåt. Inga tecken på kallmurning kunde ses.

På utsidan av fasadhällarna fanns en ca 1 m bred golvläggning (troligen del av ett brätte) av kalkstensplattor i nivå med kulturlagrets överkant. Troligen sammanhänger den med den golvläggning som fanns i schakt II, framför mynningen.

1986 års undersökning

Schaktet utvidgades 5,5 x 2 m åt NV och fortsatte då genom stengärdsgården och ett par m in på åkern V härom.

Ytan innanför (SÖ om) stengärdsgården avtorvades och rensades ner till stenpackningen. Denna var kompakt och utbredd fram till gårdsgården. Stenarna var 0,1 - 0,5 m stora. Troligen var dessa ditlagda odlingsstenar.

Under stenpackningen påträffades fortsättningen av kulturlagret, ett 0,1 - 0,2 m tjockt lager av humös grusig sandig mo, med inslag av ca 0,1 m stora stenar (bl.a. sandsten). Kulturlagret var även här fyndrikt. Fynden bestod främst av keramik.

Stengärdsgården som skar schaktet vinkelrätt togs bort. Jordlagret under den bestod av mörkbrun, finkornig humus med inslag av spridda stenar 0,1 - 0,5 m stora. I detta lager fanns flinta, keramik, rödbränd lera och kolfragment. Det tolkas därför som kulturlager.

I det sterila lagret fanns en mindre stenpackning, troligen naturbildning. Den bestod av sju tätt sammanpackade stenar, 0,15 x 0,20 m.

I åkern utanför gårdsgården var kulturlagret helt bortplöjt. Lagerföljden bestod endast av ett 0,25 m tjockt ploglager, varunder moränen kom. Denna bestod av gulbrun sandblandad mo med inslag av grus och enstaka stenar. Fynden var här ytterst få och låg i området närmast gårdsgården.

Även i denna del av schaktet påträffades ett stolphål, 6 cm i diameter och 16 cm djupt under ploglagret. Dessutom påträffades fem mörkfärgningar, troligen stenlyft (bil 9)

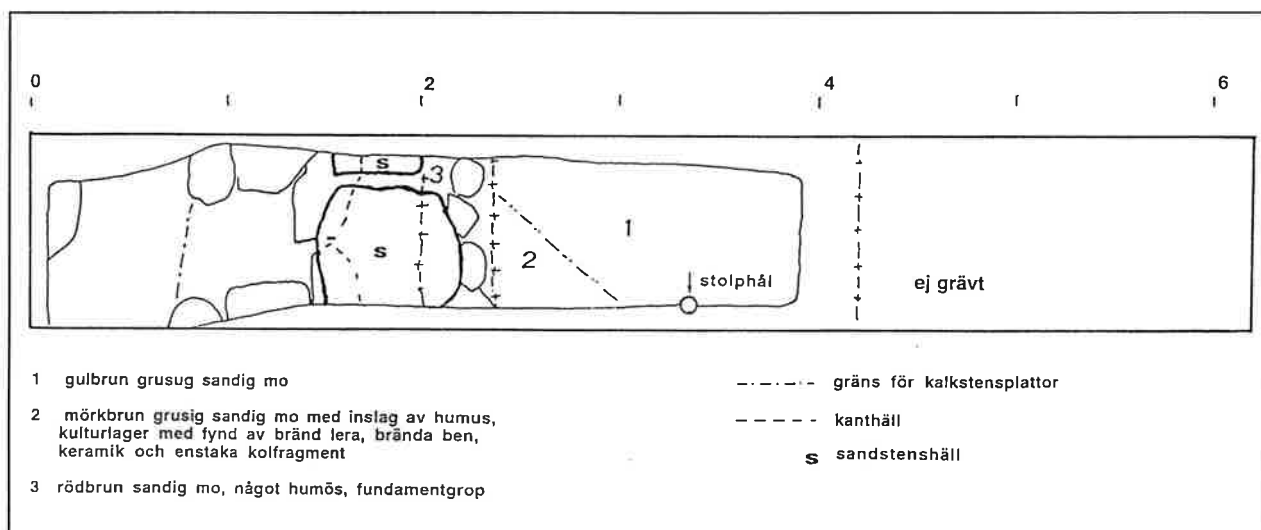

Fig. 6. Plan över schakt I 1985.

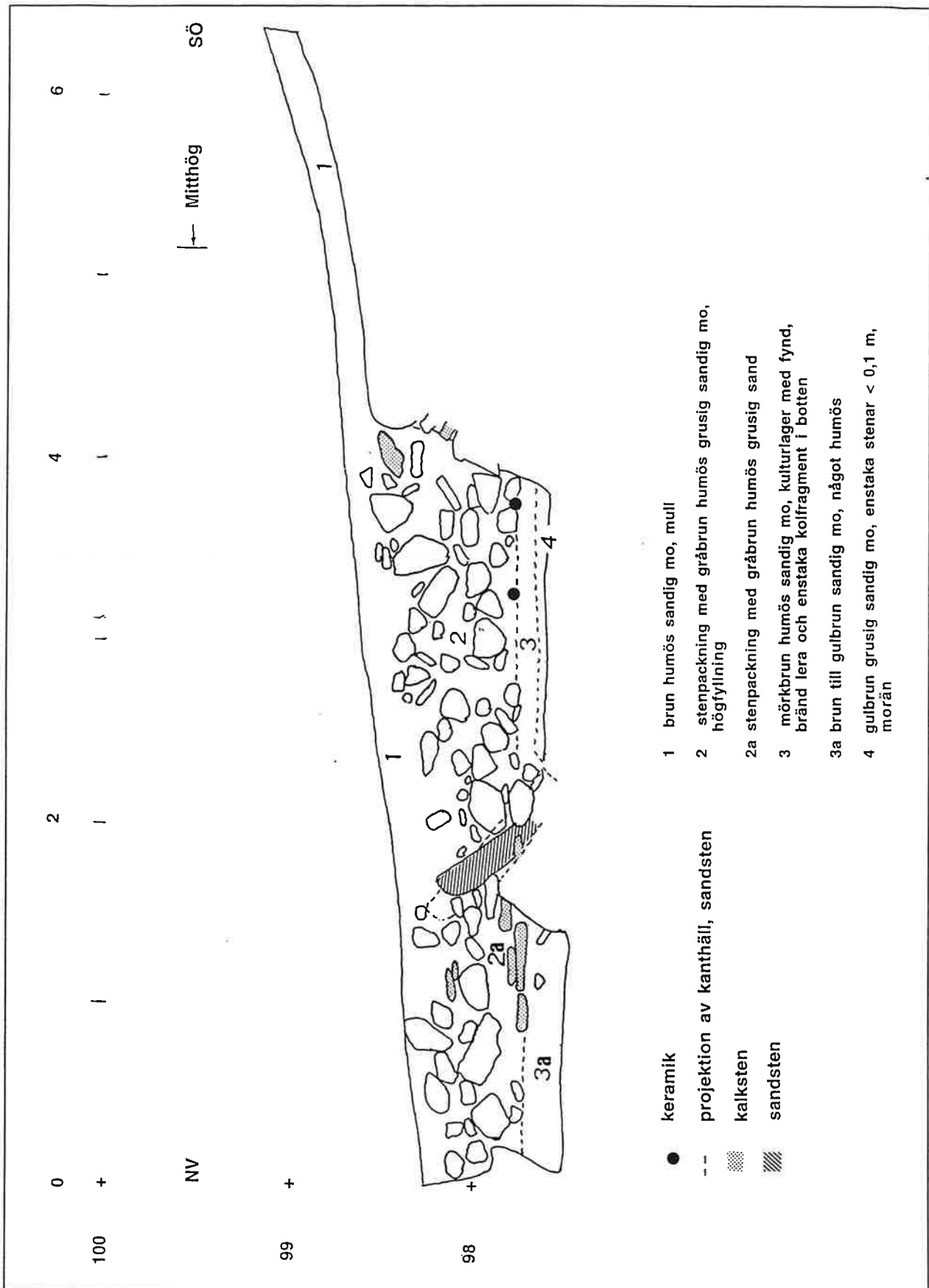

Fig. 7. Profil över schakt I 1985.

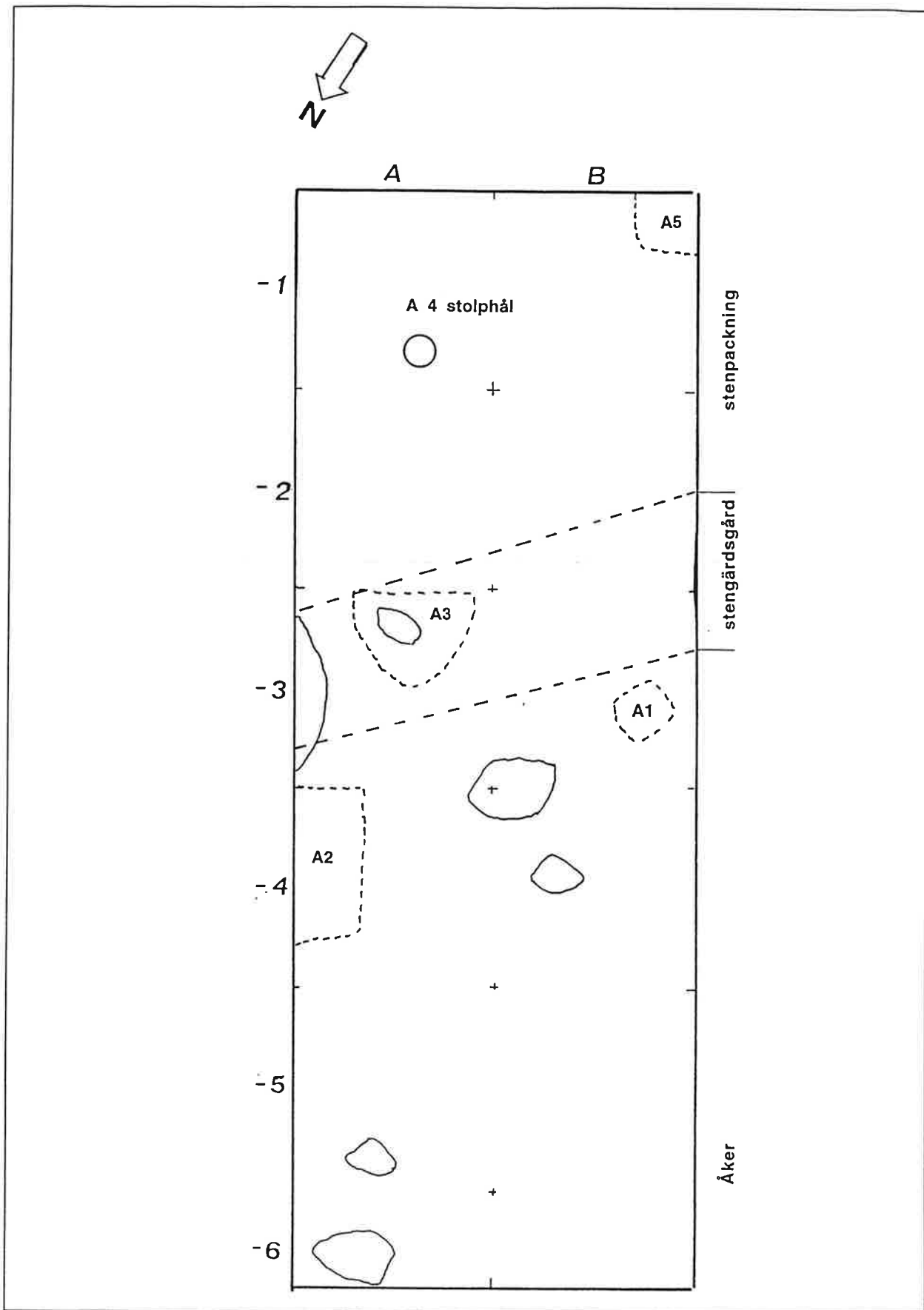

Fig. 8. Plan över schakt I, utvidningen mot NV 1986.

Schakt II, mynningsområdet.

Tolv kvadratmeter framför ingången avtorvades och rensades ner till stenpackningens yta, ca 0,1 m under markytan. I schaktet framkom tre utåtlutande fasadhällar av sandsten samt två kantstenar bestående av klumpstenar. De bildade svängda linjer in mot gångmynningen. De yttersta gångsidohällarnas läge kunde fastställas genom sondering med geologspjut och avtorvning. De låg omedelbart V om den undersökta ytan. Gångens längd kunde beräknas till 6 m och dess riktning till 125 grader.

Sandstenshällarna var rektangulära, ca 1 m långa och 0,1-0,15 tjocka. Innanför kantstenarna framkom högens yta. Den bestod av en ganska regelbunden packning av 0,1-0,35 m stora, vanligen 0,1-0,2 m stora rundade gråstenar.

Framför fasadhällarna låg ett kraftigt mynningsröse, något mer oregelbundet lagt än högytan. Det bestod av 0,05-0,4 m, vanligen 0,1-0,3 m stora, rundade gråstenar. I schaktets norra halva var stenmaterialet grövre och bestod av 0,2-0,4 m stora stenar. Röset sträckte sig minst 2 m ut från högkanten, men då dess yttre delar var skadade av plöjning kunde begränsningen inte bestämmas. I schaktets södra del låg två klumpstenar, 1,1 x 0,7 m resp. 0,9 x 0,6 m. stora, vilka delvis täcktes av mynningsröset (fig 11).

Endast en del av området utanför fasadhällarna, ca 6 kvm, grävdes till botten. Mynningsröset visade sig bestå av två lager. Det översta lagret, som var ca 0,4 m tjockt, bestod av den ovan beskrivna stenpackningen. Mellan stenarna var brun humös mo. Fynd av keramik och flinta gjordes i detta lager. Härunder följde en vällagd golvläggning av kalkstensplattor i två skift, som täckte hela den grävda ytan. Den täckte delvis en av de ovannämnda klumpstenarna framför mynningen (fig 12-13).

Under kalkstensplattorna följde ett 0,2-0,25 m tjockt lager av ljusbrun humös grusig sandig mo med diffus avgränsning nedåt. I detta lager fanns sten, dock mera sparsamt. De var också mindre, ca 0,15 m. I lagret fanns fynd av keramik, flinta och ben. Lagret kan tolkas som en neolitisk markyta.

Bottenmaterialet bestod här, liksom i schakt I, av gulbrun grusig sandig mo.

Kring och under det omnämnda stenblocket snett framför mynningen fanns en mörkfärgning, fylld av mörkbrun sandig humös mo (fig 14 + 16). I denna gjordes fynd av keramik (F 98, 99) och ben.

Inga spår efter årdring framkom. Däremot fanns i den N delen av ytan en mörkfärgad strimma, ca 0,1 m bred och 0,05 m djup, synlig i bottenmaterialets överkant. Tolkningen är oklar, det kan vara en djurgång men också ett konstruktionsspår.

För att undersöka fyndförhållandena i åkern drogs schaktet ca 1,5 m ut i denna. Fyndlagret var här helt genomplöjt och plogen hade gått ca 25 cm ner i den underliggande sterila marken. Genom jordflytning nedför slutningen hade markytan sänkts med uppskattningsvis 25-30 cm. Fynden var här mycket sparsamma. I ploglagret hittades endast en krukskärva, tre flintavslag samt ett par järnfragment (F 119, 122).

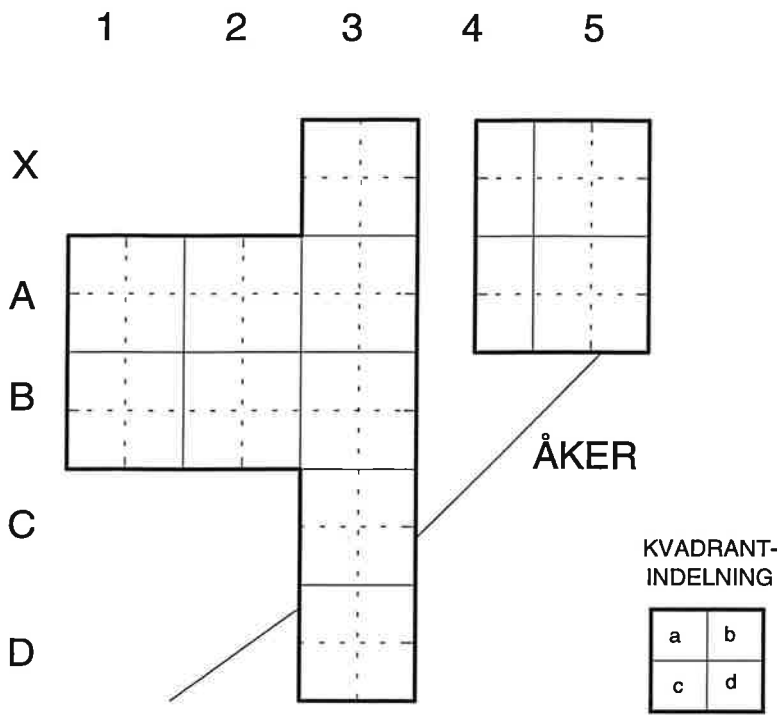

Fig. 9. Rutindelningen i schakt II.

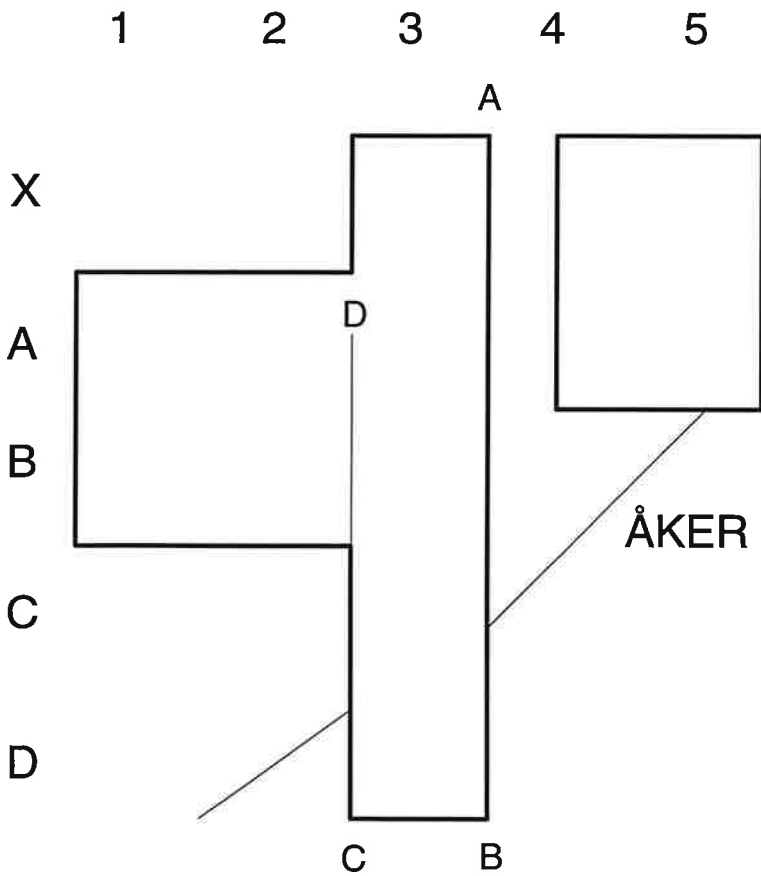

Fig. 10. Placeringen av profilerna A-B och C-D.

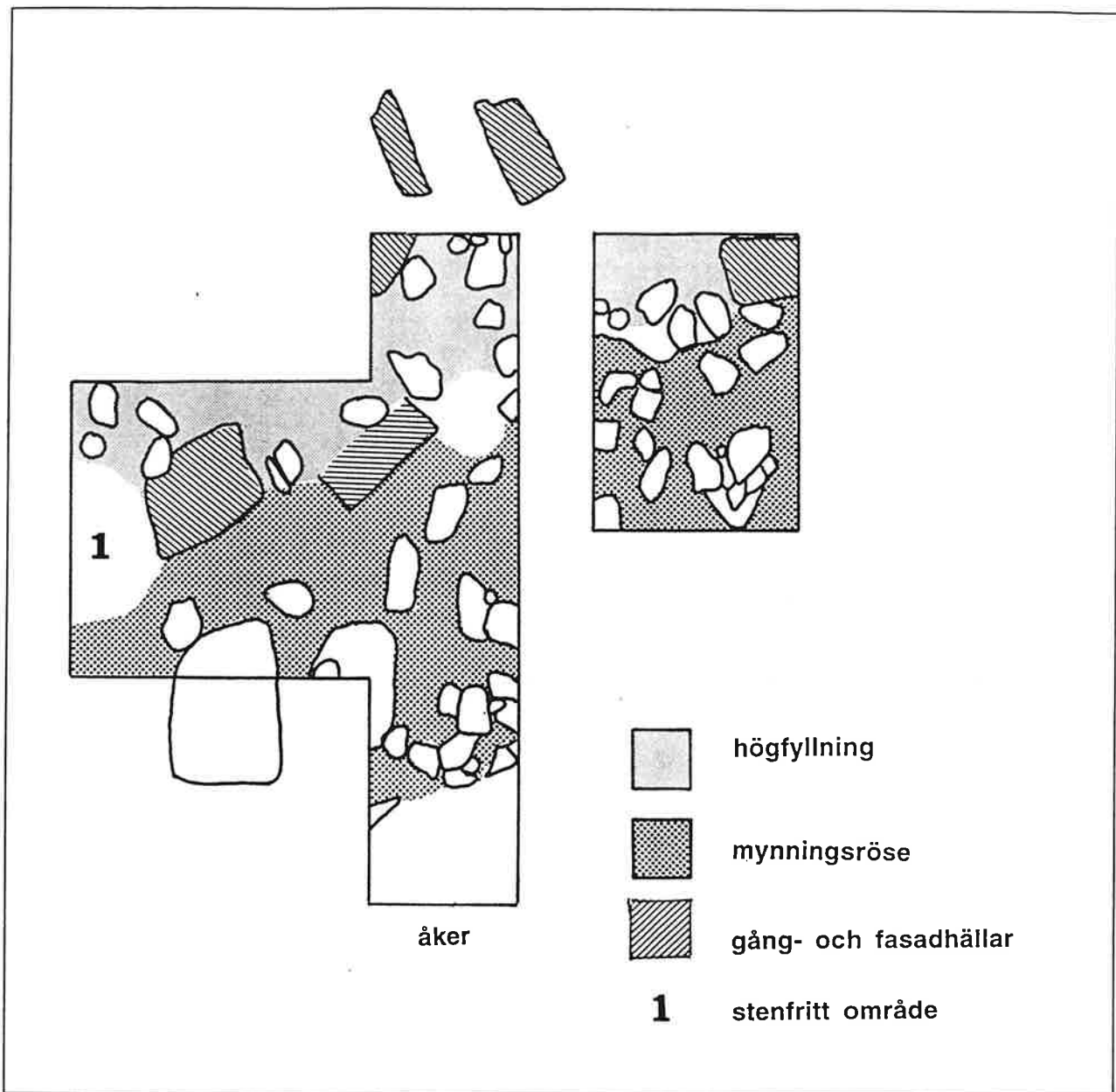

Fig. 11. Plan över schakt II, ytskiktet.

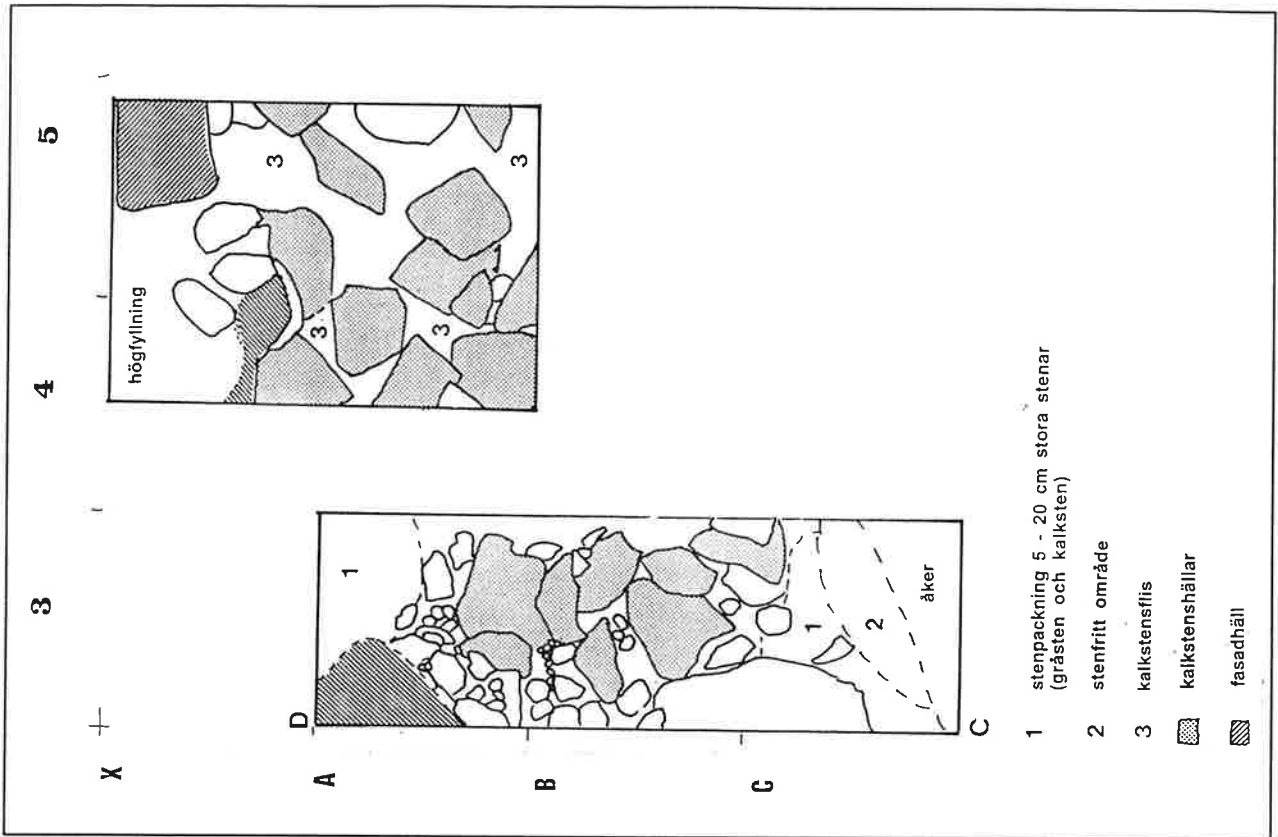

Fig. 12. Schakt II, kalkstensplattor övre nivå.

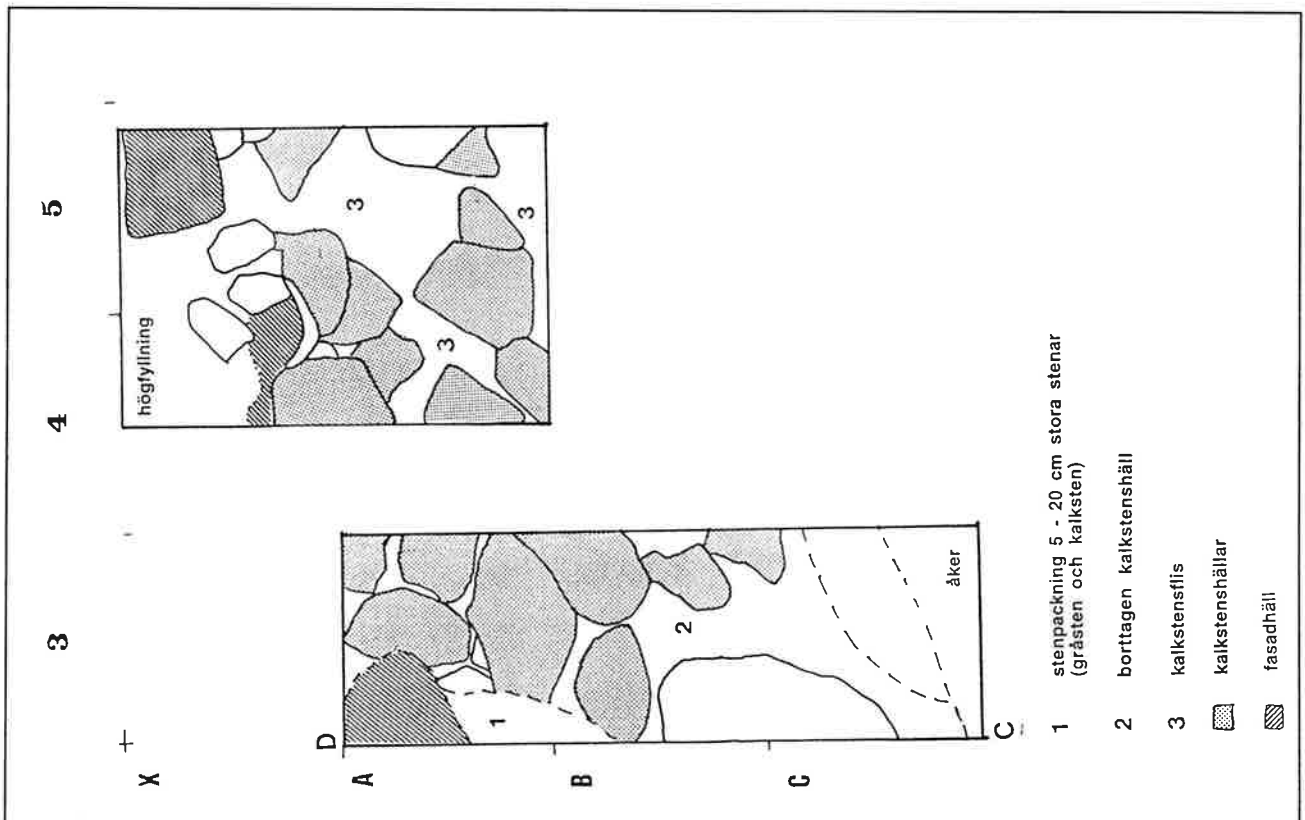

Fig. 13. Schakt II, kalkstensplattor undre nivå.

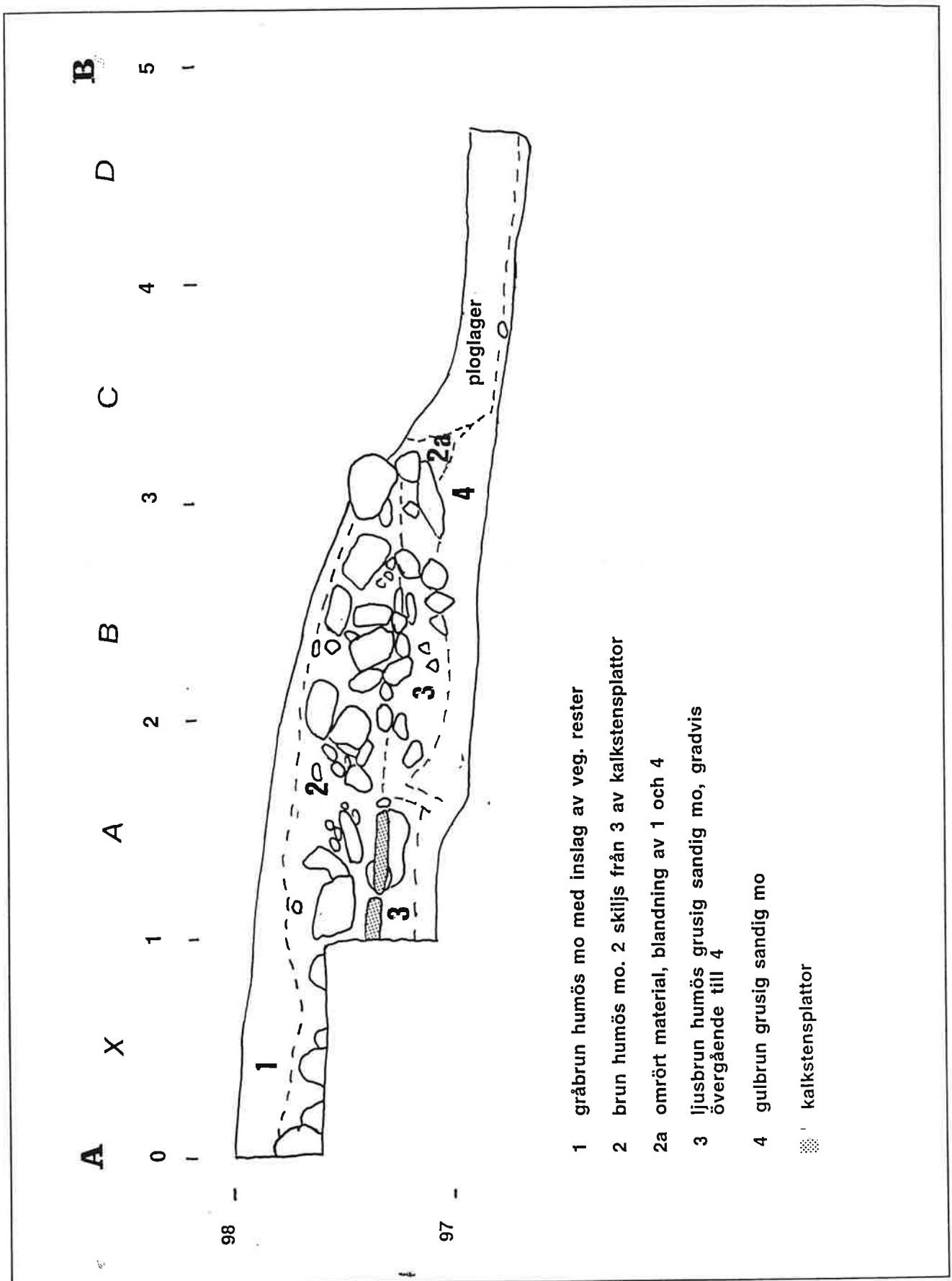

Fig. 14. Schakt II, profil A-B.

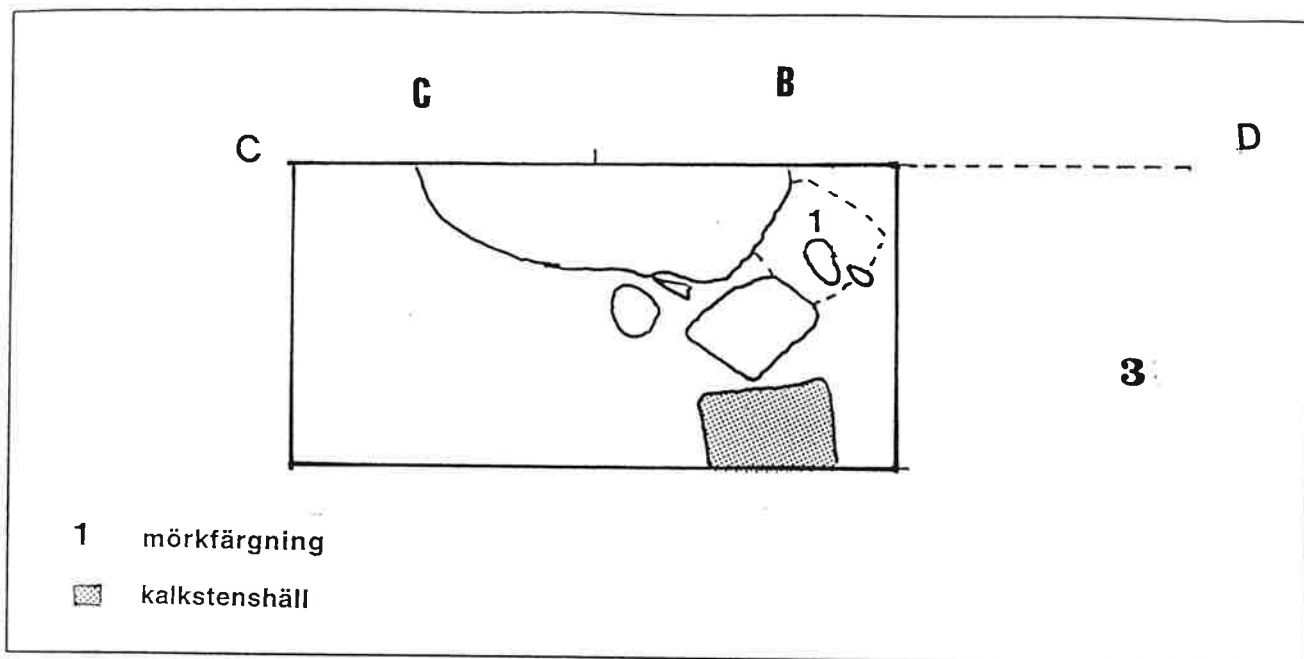

Fig. 15. Schakt II, detaljplan över mörkfärgningen i ruta C3, under kalkstensplattorna.

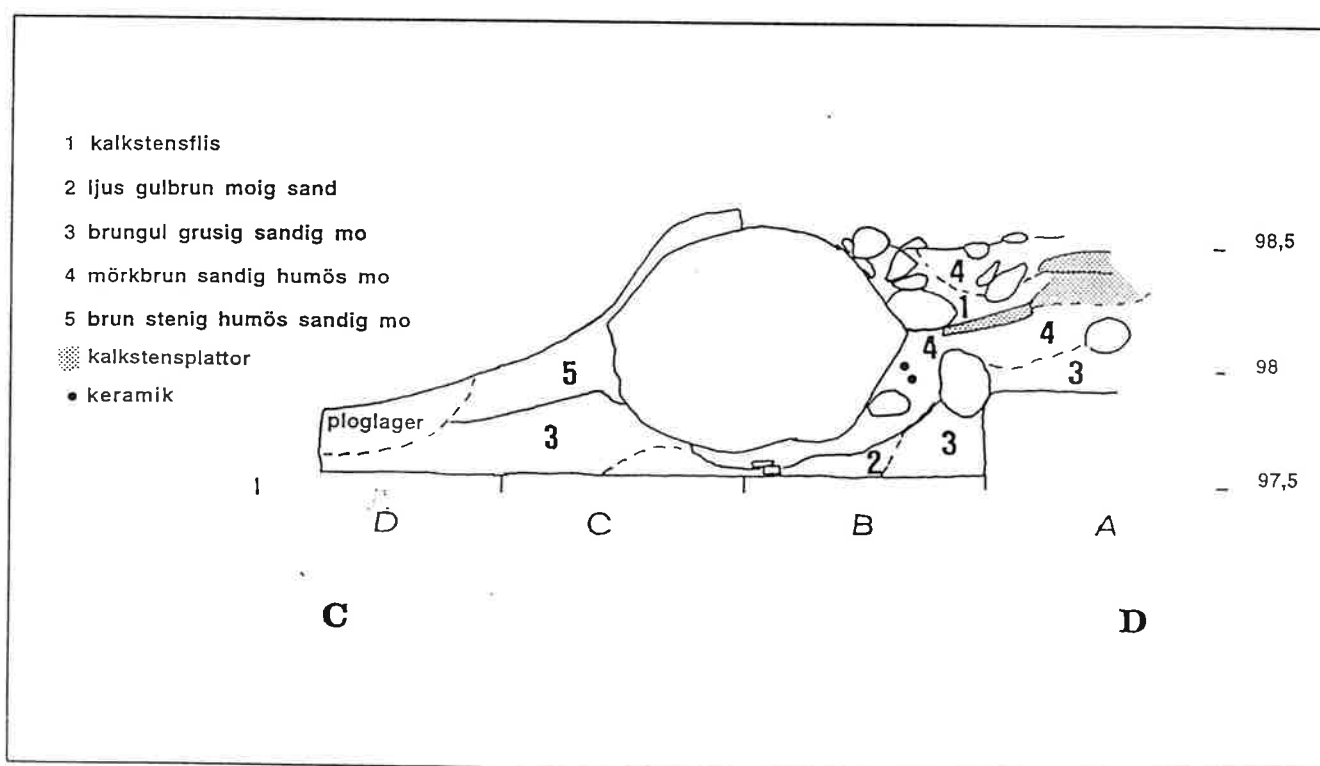

Fig. 16. Schakt II, profil C-D.

Schakt III

Schaktet var 5 x 2 m stort och 0,45 till 0,8 m djupt. Det grävdes vinkelrätt genom stengärdsgården, 8 - 9 meter NV om gånggriftshögen. Ytan uppdelades i 10 meterrutor, numrerade 1 - 5 och A - B. Ploglagret spadgrävdes. Från ca 0,2 m och nedåt grävdes med skärslev och jorden sållades.

Syftet med schaktet var att se om det neolitiska kulturlagret fanns bevarat under stengärdsgården. Något entydigt bevis för att så skulle vara fallet framkom dock inte. En viss fyndkoncentration

kunde iakttagas under och närmast invid stengårdsgården. Här fanns också spridda kolfragment i nivån under ploglagret. De relativt fåtaliga krukskärvor och andra fynd som framkom har dock en osäker datering och behöver inte hänga samman med verksamheten under neolitikum, även om detta inte heller kan uteslutas.

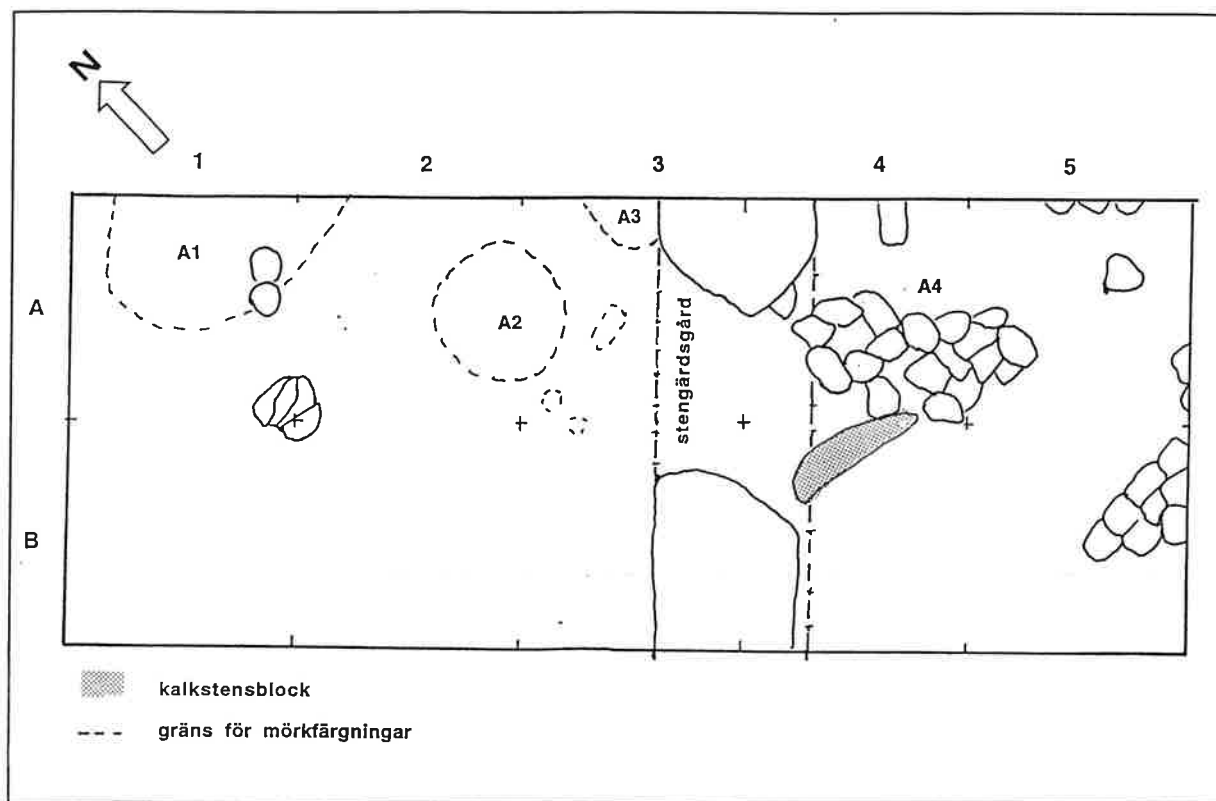

Fig. 17. Plan över schakt III.

Lagerföljd:

0-0,25 m: Ploglager. Tjockleken på lagret varierade starkt mellan olika delar av schaktet.

I intervallet 0,2 - 0,3 m var jorden sandigare, gråare med fläckar av mörkt humöst material. I de humusblandade fläckarna framkom små kolflagor, stänk av bränd lera och järnutfällningar.

0.25 - 0.4 m: Moig morän med humusinblandning. Ljust gråbrun till rödbrun. Rikligt med mindre sten (0,03-0.1 m) främst bestående av ler- och alunskiffer, sandsten och kalksten. Jorden hade inslag av kolflagor, bränd lera och järnutfällningar. Möjligen kan detta ses som en rest av ett kulturlager, något klart sådant kunde dock inte ses.

0.4 - : Moig morän utan humusinblandning. Övergången till steril jord var ojämn. Rikligt med stenmaterial.

Av de sex meterrutor som låg i åkern V om stengårdsgården var fyra fyndtomma, medan samtliga rutor Ö därom var fyndbärande. Av 30 tillvaratagna keramikskärvor hittades alla Ö om stengårdsgården, eller i stengårdsgårdens omedelbara närhet. Det iakttogs en viss skillnad mellan fynden V om stengårdsgården och fynden Ö om densamma. Å andra sidan finns det också en skillnad mellan B-rutorna med bara tre fyndnummer mot nio för A-rutorna.

De mörkfärgningar som påträffades är med all sannolikhet stenlyft, dvs gropar efter upptagna stenar (bil 9). I den sterila jorden iaktogs en hel del små grunda, mörka och relativt runda fläckar (0,05 m i diameter). I ruta 4B fanns ett rött kluvvet kalkstensblock 0,5 och 0,2 m brett. Allt detta är troligen naturformationer.

Fynd: oornerad keramik, kol, ben, bränd lera, flinta, kvartsit, skiffer, harts, järnfragment, järnutfällningar. Alla fynd gjordes i intervallet -0,2 m till -0,4 m.

Schakt IV

Ett 1 x 2 m stort och 0,2-0,4 m djupt schakt grävdes strax SV om gånggriften i avsikt att utröna kulturlagrets utsträckning.

Lagerföljd:

1. 0 - 0,25 m grästorv och mörkbrun humös mo.
2. 0,25 - 0,4 brun humös stenig, sandig mo.
3. 0,4 - gulbrun stenig, sandig morän.

I schaktets NÖ hörn fanns en packning av 0,1 - 0,3 m stora stenar. Kanten av denna var ungefär parallell med gånggriftens kant. Den skulle kunna tolkas som ett brätte, som i så fall är av en helt annan karaktär än den plattläggning av kalkstenschällar som fanns i sch I och II. Inga tecken på kulturlager påträffades. Mellan stenarna framkom ett bränt ben samt ett flintavslag.

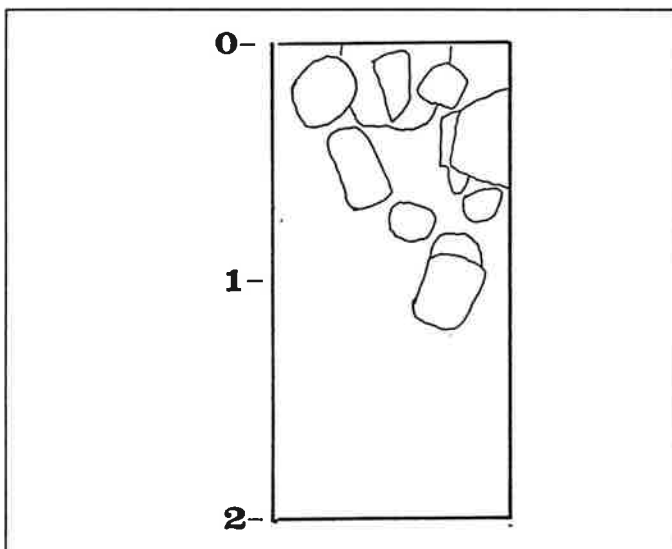

Fig. 18. Plan över schakt IV.

Schakt V

Ett 2 x 1 m stort och 0,9 m djupt schakt grävdes i åkern ca 1 m N om gånggriften. Avsikten var att försöka påvisa det neolitiska kulturlagret. Det mörka lagret kan tolkas som ett svagt utbildat kulturlager, som dock är betydligt fattigare på fynd än i schakt I.

På 0,35-0,5 m djup fanns en rad av stenar (0,1-0,2 m) som skar schaktet i NNÖ-NNV riktning, dvs ungefär parallellt med gånggriftshögens kant. Detta bör vara en konstruktion men tolkningen är oklar. Någon motsvarighet till kalkstensplattorna i schakt I och II påträffades inte. Detta kan dock bero på att de plöjts bort.

Lagerföljd:

1. 0-0,25 m ploglager
2. 0,25-0,55 m (största djup) mörkt lager som kilade ut i profilens N ända. Det bestod av humös moig brun/svart sand med enstaka kolfragment och bränd lera. Detta lager innehöll alla fynden och torde motsvara kulturlagret i schakt I.
3. 0,55-0,75 m sand med ljusbrun humusinblandning, något grusig, ljusbrun.
4. 0,75-0,9 m (mediandjup) grå sand som endast syntes i kanten närmast högen.

Fynd: brända obestämbare ben, oornrad keramik, bränd lera och ett splinter av bränd flinta.

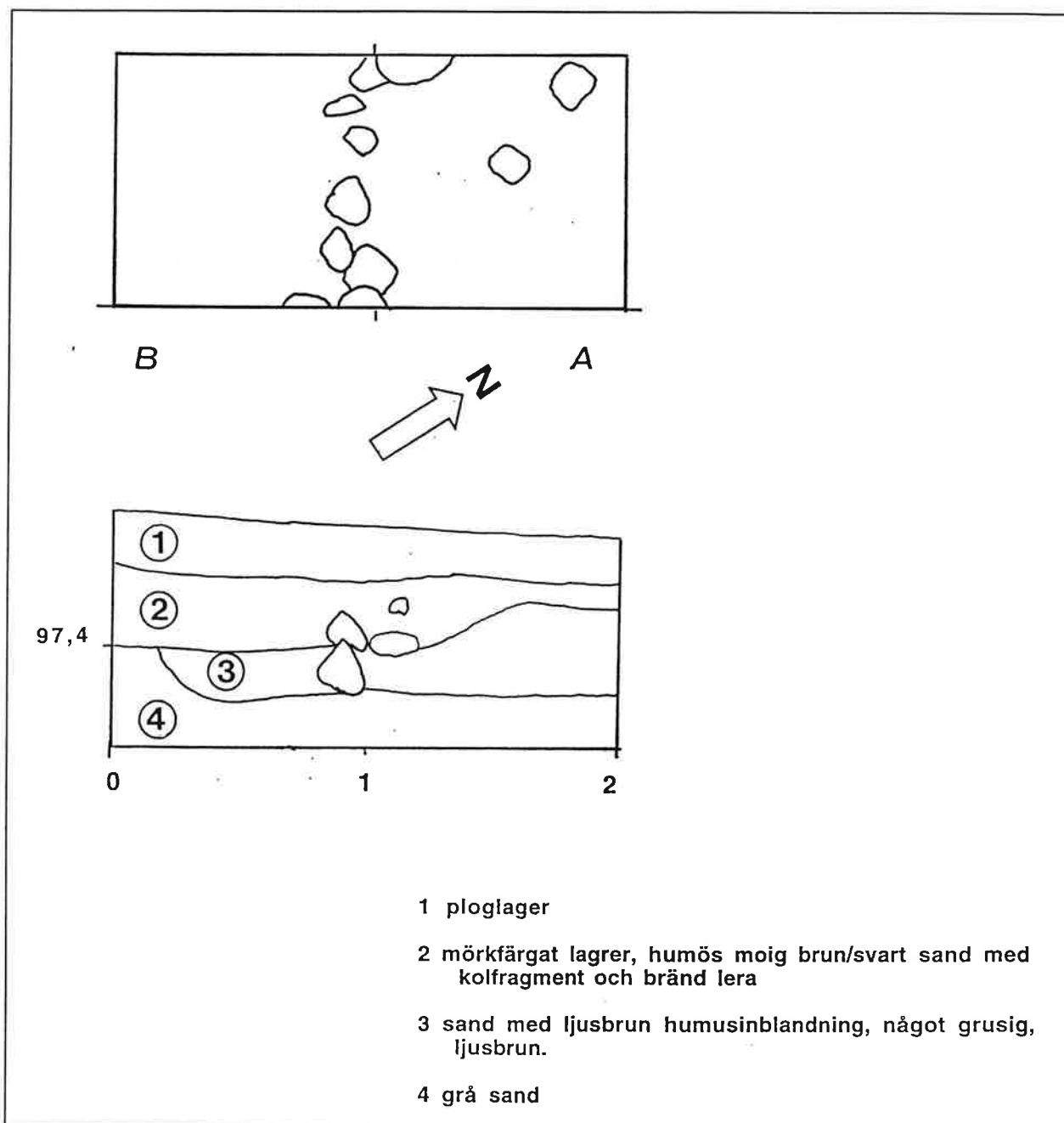

Fig. 19. Plan och profil över schakt V.

Schakt VI

Ett 0,8 m brett och 29 m långt schakt togs upp med grävmaskin på platån ca 60 m N om gånggriften. Området bedämades som ett bra boplatssläge. Inga fynd kunde dock ses i ytan.

Lagerföljd:

0- 0,2 m	ploglager
0,2-0,5 m	moig sand
> 0,5 m	steril sand.

I schaktet noterades ett flertal anläggningar i form av härdar och en kolgrop (bil 9). För att undersöka anläggningarna utvidgades schaktet på dessa ställen. Fynden var ytterst sparsamma. Enstaka fynd av keramik och bränd lera framkom, liksom obrända djurben och kol.

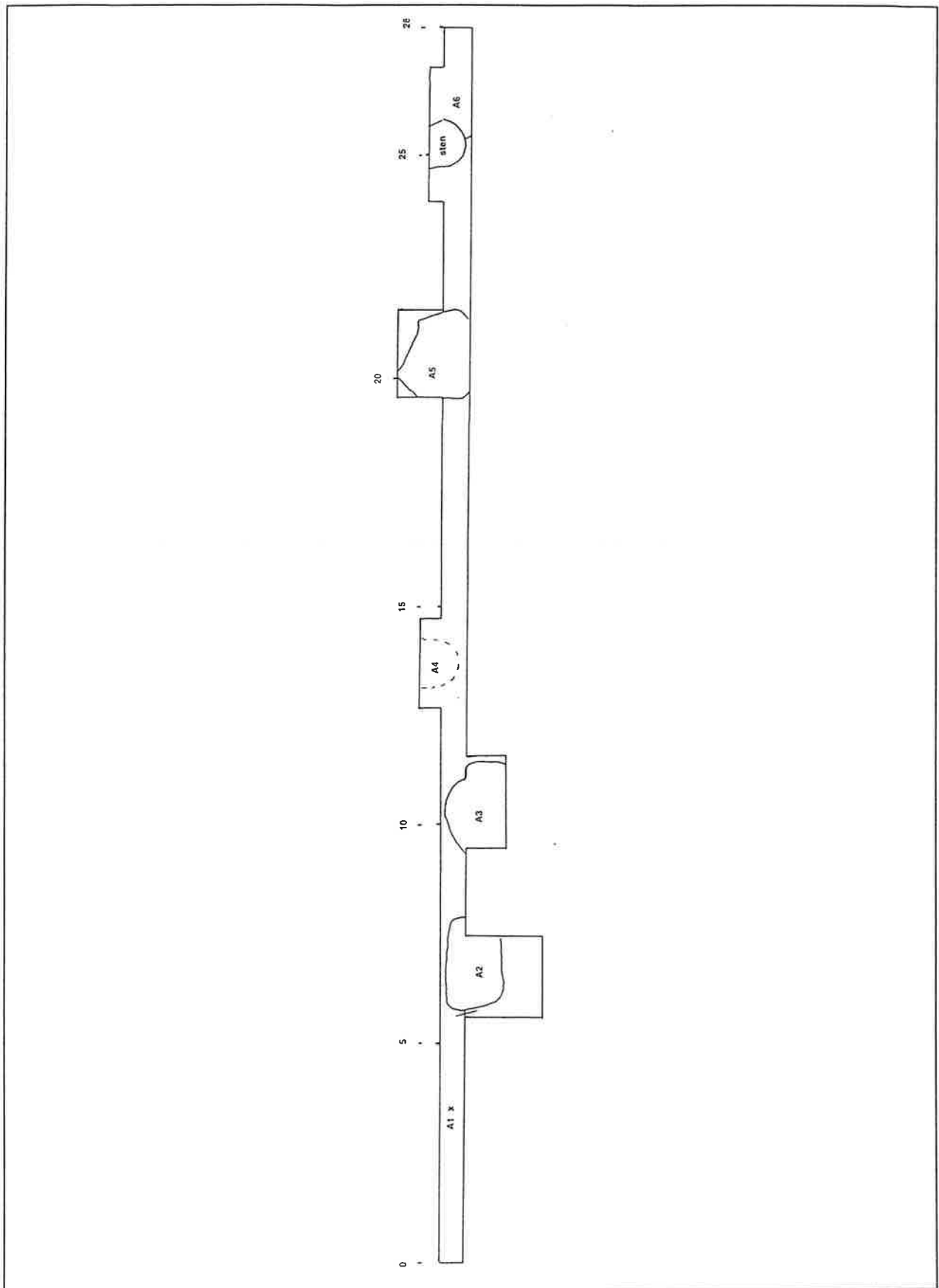

Fig. 20. Plan över schakt VI.

Schakt VII

Ett 0,8 m brett och 36 m långt schakt togs upp med grävmaskin på platån ca 15 m S om schakt VI.

Stratigrafi:

1. 0-0,25 m ploglager
2. 0,25-0,5 m mörkbrun, något stenig humös sandig mo. Diffus underkant. Lagret kan tolkas som en äldre markyta.
3. 0,5-0,75 m ljusbrun, något humös stenig grusig sand.
4. > 0,75 m gul till ljusgul morän, från stenig grusig sand till grusig sandig mo.

I schaktet påträffades ett flertal anläggningar i form av härdar, gropar, kolgropar samt ett ev stolphål (bil 9). Av profilen framgick i de flesta fall att anläggningarna var grävda genom lager 2 och 3 (fig 20). Fynden var fåtaliga. Fynd av keramik, flinta, kvarts, bränd lera och kol framkom.

Yta 1

I NV ändan av schakt VII drogs en 5 x 5 m stor ruta upp med maskin för att söka avgränsa anläggning A 1. I Yta 1 fanns en mängd större sten, ca 0,2 - 0,5 m. Fem nya anläggningar påträffades (Aa-Ae, bil 9). De bestod av härdar och stolphål.

Schakt VIII

Ett 25 m. långt och 0,8 m brett schakt med ett djup varierande mellan 0,75 och 1 m maskingrävdes ca 80 m SSO om gånggriften (fig 6). Schaktet togs upp på en avsats i S-sluttningen söder om gånggriften. Området bedömdes som ett gott boplatsläge.

Ploglagret var ca 0,2 m tjockt. Därunder fanns endast ett lager, bestående av brun till mörkbrun humös mo med inslag av enstaka stenar, 0,1 - 0,3 m stora. Botten hade olika beskaffenhet. Den bestod i Ö delen av gul fin sand och i V delen av grusig sandig mo med inslag av humus. Däremellan fanns morän, bestående av grå stenig grusig sand och grusig lerig sand.

Två mörkfärgningar och en grop framkom i botten av schaktet (bil 9). Alla är troligen naturformationer, detta kan dock inte fastslås helt säkert.

Fynd: en övrig slagen flinta.

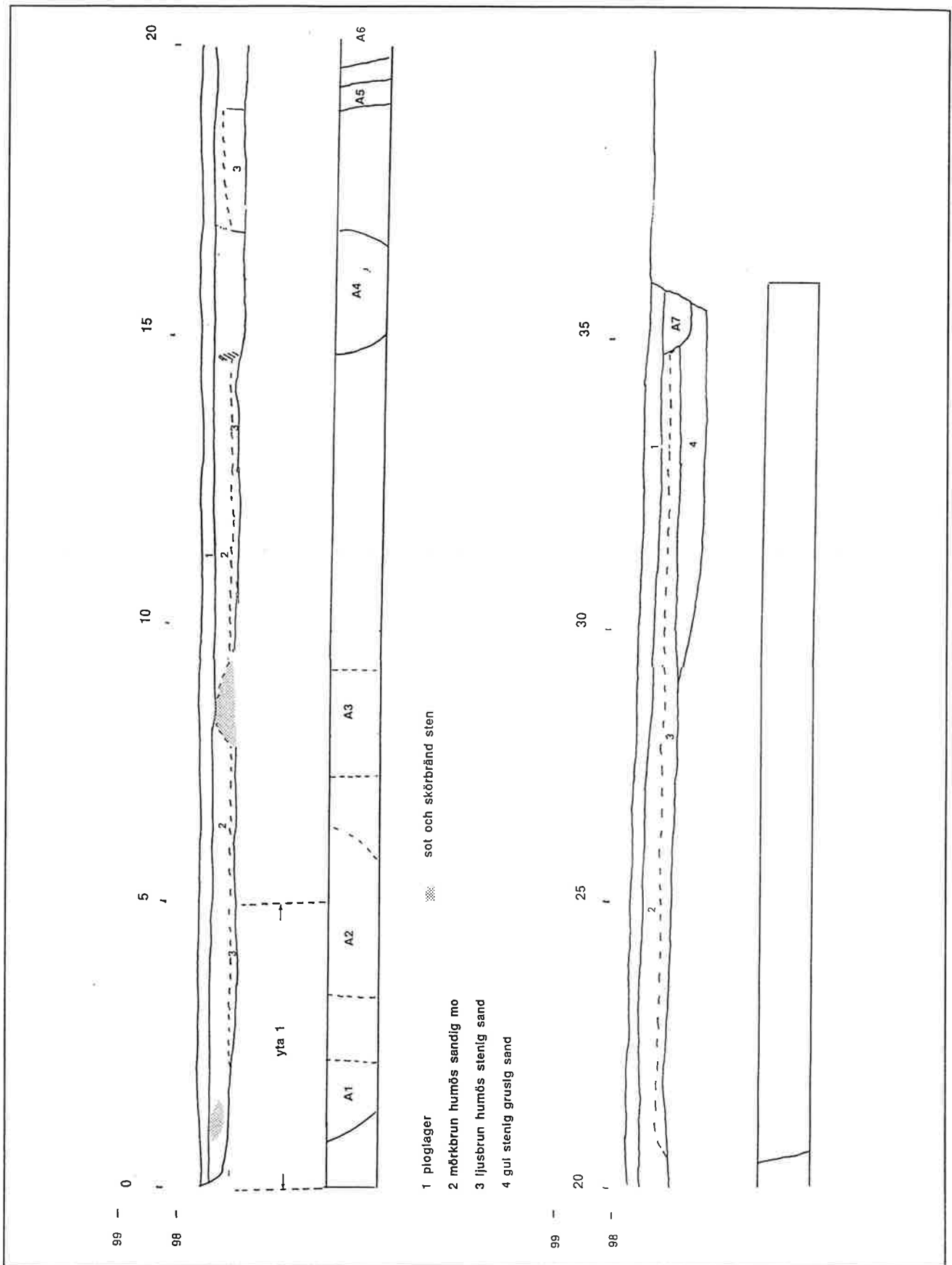

Fig. 21. Plan och profil över schakt VII.

Schakt IX

Ett 43 m långt och 0,8 m brett schakt maskingrävdes med N änden ca 6 m S om gånggriften. Djupet varierade från 0,5 m till 1,75 m. Schaktet låg i en mindre svacka, i samma område som pg 4/85.

Lagerföljd (djupen anges vid längdkoordinat 23 m):

- 1a. 0 - 0,75 m brun sandig humös mo, något stenig och grusig.
- 1b. 0,75 - 1,35 m mörkbrun sandig humös mo, något stenig och grusig. Hårdare packat än lagret ovanför.
2. 1,35 - 1,75 m svartbrun sandig mo med inslag av organiskt material.
3. 1,75- Bottenmaterialet bestod av gul sandig mo (morän).

Det humösa materialet i lager 1a och 1b torde i sin helhet vara material som förflyttats nedför sluttningen från området NÖ om schaktet, dvs Ö om gånggriften, genom jordflytning i samband med plöjning av marken. Detta styrks av iakttagelsen i sch II att markytan i detta område sänkts med 0,25-0,3 m i förhållande till den neolitiska marknivån.

Detta innebär då att topografin i området S om gånggriften blivit starkt förändrad och utjämnad jämfört med de neolitiska förhållandena.

Provgrop IX:1

En 1 m bred och 1,8 m djup provgrop grävdes i schaktväggen vid längdkoordinat 25 m. Det kan antas att fynden ligger i sekundärt läge och följt med vid jordflytning från det högre belägna åkerpartiet Ö om gånggriften. Den neolitiska markytan ligger på 1,75 m djup. De få fynden finns jämnt stratigrafiskt fördelade i de postneolitiska lagren. Ett fynd hittades ca var tionde cm.

Fynd: bergartsavslag, flinta, en bit oornerad keramik.

Schakt X

Ett 15,7 m långt och 0,8 m brett schakt maskingrävdes i förlängningen av schakt IX, ca 60 m söder om gånggriften. Schaktet låg på S sidan av en mindre förhöjning och i kanten av mossmarken i sänkans botten. I samma område låg pg 1/85 och 2/85. Djupet varierade från 0,5 m till 1,70 m.

Lagerföljd:

1. gråbrun humös sandig mo, 0,75-1,25 m tjock.
2. gråbrun grusig sand, 0,25-0,5 m tjock. Lagret fanns endast i schaktets N ända.
3. svartbrun torv, 0,1-0,3 m tjock. Lagret fanns endast i schaktets S del.
4. gråbrun stenig grusig sand (morän). I gränsen mellan lager 3 och 4 fanns en horisont med ca 0,1 m stora stenar, ev klappersten.

Lager 1 kan tolkas som nedplöjt material i likhet med förhållandena i schakt IX.

Fynd: En bit övrig slagen flinta.

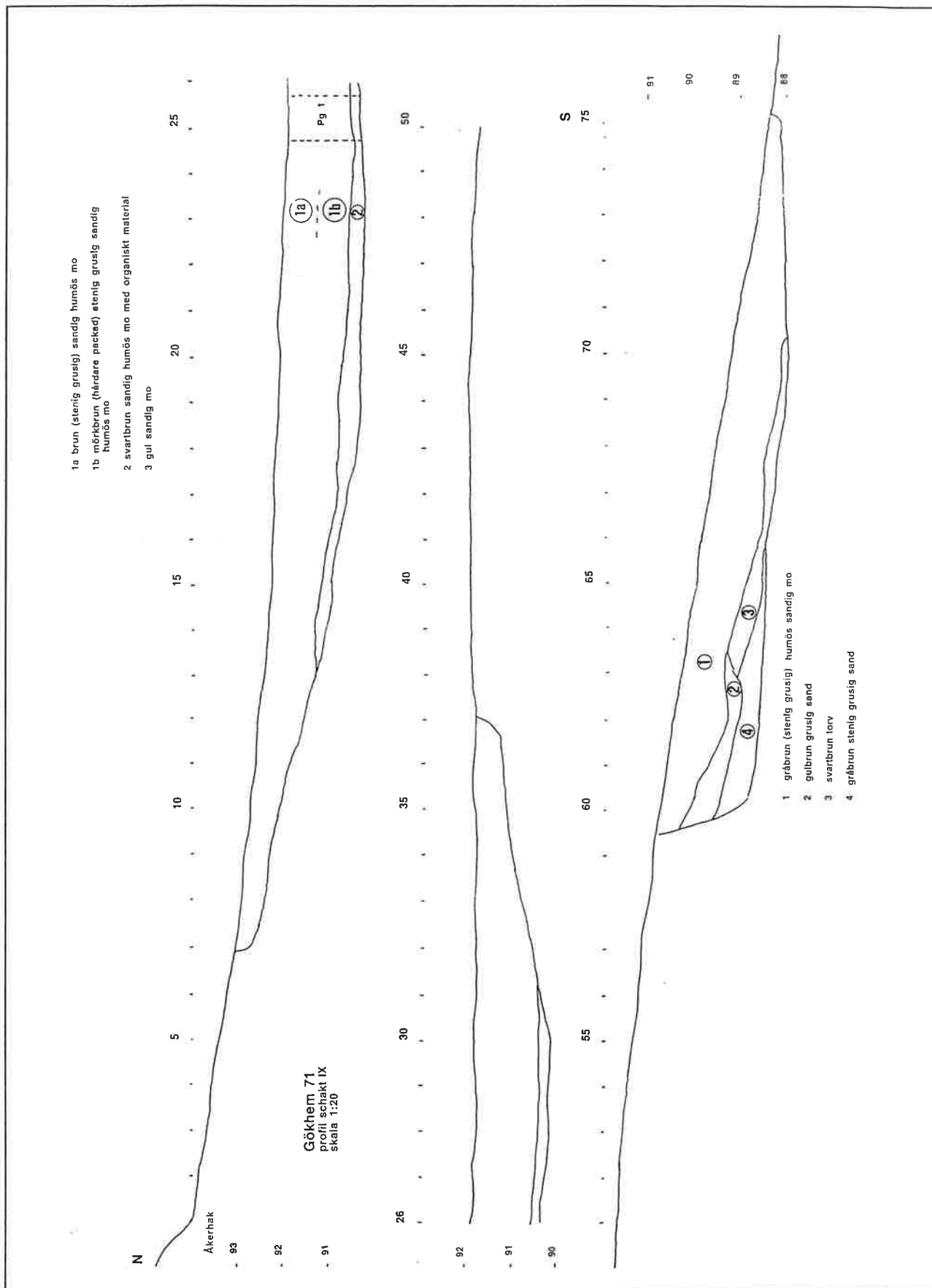

Fig. 22. Profil, schakt IX och X.

Schakt XI

Ett 16 m långt och 0,8 m brett schakt maskingrävdes ca 20 m SV om gånggriften. Det låg i S-sluttande åkermark med N ändpunkten strax nedanför platåns kant. Avsikten med schaktet var att se om bevaringsförhållandena i sluttningen var bättre än uppe på platån. Då inget kulturlager hade bevarats på platån, fanns möjligheten att sluttningsläget skulle kunna ha gett skydd mot plöjningen. Inget kulturlager kunde dock påvisas, och de påträffade fynden var högst obetydliga.

I N delen av schaktet fanns ett ca 0,6 m tjockt lager av humös sandig mo (nedplöjt material) ovanpå moränen. I södra delen fanns under detta samma lager som i schakt X, dvs grusig sand och torvigt material. I schaktbotten fanns gradvis allt mörkare och torvigare material, troligen övergår detta till ren torv nedanför (S om) schaktet. Bottenmaterialet bestod av gul morän som sluttade starkt mot S och kilade ut i botten.

Fynd: brända ben och bränd lera (ej omhändertagna).

Provgropar (jfr bilaga 8)

1985

Pg 1-4 grävdes på linje i sluttningen ned mot mossmarken för att försöka spåra boplatslägen (fig 2). Pg 1 låg i kanten av mossen, pg 2 ca 6 m från torvmark, pg 3 i krönläge ca 17 m från torvmarken och pg 4 i en svacka mellan två förhöjningar, ca 47 m från torvmarken. Groparna visade att området nedanför graven blivit starkt förändrat på grund av jordflytning i samband med odling. Pg 3 som låg på krönet av en mindre förhöjning, hade endast ploglager och därefter steril mark. I pg 2 och 4 däremot vilka låg S resp N om förhöjningen, var de nedplöjda lagren så tjocka att steril mark inte uppnåddes trots att pg 4 grävdes till ca 1,5 m djup

Fynd framkom i pg 2 och 4. I Pg 2 hittades ett flintavslag och ett kvartsavslag på ca 0,45 resp. 0,6 m djup. På 0,3 - 0,6 m djup förekom också ett ganska stort inslag av träkolsbitar. I pg 4 hittades små oornerade krukskärvor på 0,45-0,6 m djup. Enstaka träkolsfragment och brända ben förekom också. Nivåerna antyder att dessa fynd ligger i sekundärt läge. Dock visar de på möjligheten av en boplat i närheten. Beträffande pg 4 kan det dock inte uteslutas att keramiken plöjts ned från gånggriftens mynningsparti, ett avstånd på ca 50 m.

Pg 5-7 grävdes på platån N om gånggriften, även detta ett gott boplatsläge. Dessa gropar grävdes i avsikt att se om kulturlagret i botten av schakt I kunde spåras även utanför graven. Något sådant kunde dock inte påvisas.

1986

Groparna grävdes i avsikt att försöka avgränsa det boplatsområde som iakttagits i schakt VI och VII. 13 provgropar grävdes på platån i området V och N om dessa schakt. I tre av groparna framkom fynd eller tecken på anläggningar (pg 9, 12, och 13). I övriga gropar fanns varken fynd, kulturlager eller anläggningar.

FYNDBESKRIVNING

Schakt I

Artefakter

I ytskiktet förekom fynd som visar på en sekundär verksamhet på platsen, dels i form av järnslag, dels i form av ett par oornrade krukskärvor av icke typiskt stenåldersgods.

De flesta fynden kommer emellertid från kulturlagret. I den utvidgade delen av schaktet (1986 års grävning) kom majoriteten av fynden från kulturlagret som följde under stenpackningen och stengårdsgården. Fynden domineras av keramik av en mycket enhetlig karaktär. Alla skärvorna torde härröra från trattbägare, genomgående ganska stora och tjockväggiga kärl. Skärvtjockleken är 6-14 mm, med två toppar vid ca 8-9 resp 11-13 mm. Mynningsdiametrarna kan endast i två fall kunnat uppskattas. Båda har en mynningsdiameter på minst 30 cm. Om kärnen antas vara ungefär lika höga som breda, innebär detta ett volymminnehåll på omkring 20 l. En rimlig tolkning är att det rör sig om förrådskärl. Uppdelningen av skärvtjockleken i två grupper tyder dock på att även mindre kärl är företrädna, troligen med andra funktioner.

Dekoren inskränker sig till två slag, dels vertikala bukstreck, dels intryckta gropar. I ett par fall kan det ses att groparna är intryckta från insidan av kärlet, på utsidan bildas då en bula. Flera exempel på raka, odekorerade mynningar finns, samt i ett fall snedstreck under mynningskanten (F 47). På en skärva fanns en rund grop tillsammans med bukstreck (F 224). Placeringen av dekoren är dels strax under mynningen, dels på buken. Inga kärl är dekorerade på mynningsens insida, på mynningskanten eller i hals/bukövergången

En typologisk datering av keramiken anger slutet av tidigneolitikum - början av mellanneolitikum.

Det kan noteras att keramik av detta enkla slag i Sydsandinavien främst förekommer på boplatser, medan gravkeramiken är mer varierad och rikare dekorerad. Dekoren med gropar som intryckts inifrån är också ett typiskt boplatsevenom (Hulthén, muntl. uppgift).

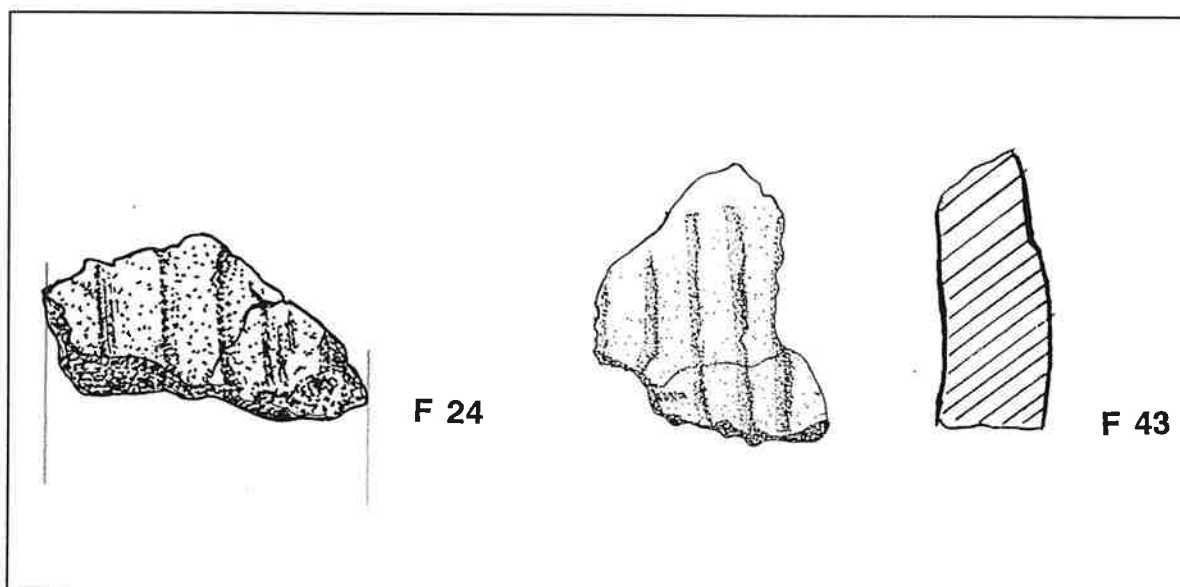

Fig 23. F 24 och F 43, skärvor från trattbägare med bukstreck från schakt I. Teckning Gösta Bågenholm 1993.

Övriga fynd från schakt I är flinta, främst avslag, samt avslag av kvarts, kvartsit och sandsten. Sandstensavslaget kan troligen sättas i samband med stembearbetning vid gravbygget, en del av denna tillhuggning har sannolikt skett på platsen.

Fyndtabell

Typ	Material	Br/obr	Antal	Gram
ker. oorerad			84	308
ker. omerad			38	266
avslag	flinta		7	20
avslag	flinta	bränd	6	7
ryggspån	flinta		1	5
splitter	flinta		70	84
spån	flinta		1	3
övrig slagen	flinta		3	11
avslag	bergart		1	17
övrig slagen	bergart		1	4
avslag?	kvarts		1	1
avslag	kvartsit ?		1	6
avslag	sandsten		1	120
harts			2	4
spik			1	4
slagg			3	35
bränd lera		bränd	9	10
buteljglas?			1	1

83

Innehåller
I+IX

Innehåller
I+IX

Benmaterial

Det förekom brända och obrända ben av nöt och får. Övriga ben är ej bestämbara men torde vara djurben (bilaga 2). Ett ben av nöt är C-14 daterat till 3900± 135 BP, se bilaga 3.

Benfynd

Art	Bränd/obränd	Antal
bos	br	1
bos	obr	2
ovis	br	3
ovis/capra	obr	1
obest	br	26

33

307 + 1643
16%

Schakt II

Artefakter

Fynden dominerades av keramik. Den är starkt fragmenterad och därför svår att dra mer bestämda slutsatser ur vad gäller antal kärl, kärlformer och dekorens placering. Inga kärl företräds av mer än en krukskärva. Keramiken utgörs till större delen av typisk mellanneolitisk megalitkeramik, som starkt skiljer sig från den i kulturlagret i schakt I. Här rör det sig om tunnväggiga, små kärl med rik och varierad dekor. Skärvornas tjocklek ligger i de allra flesta fall i intervallet 7-9 mm. Enstaka skärvor faller dock utanför, extremvärdena är 4 resp 17 mm (det senare är en bottenbit av avvikande gods, F 116). På grund av den höga fragmenteringen har endast ett fem diametrar kunnat uppskattas. De största och minsta är 29 resp. 10 cm och de övriga ca 20 cm.

Av kärlformer kan brämbägare urskiljas, minst tre sådana förekommer (fig 24). Ett antal svagt utvikta mynningskärvor med dekor endast på utsidan kommer troligen från trattbägare. Även ett par skålar är företrädda, några fotskålar eller skedar har dock inte kunnat identifieras.

Dekortekniken består i intryck med mejsel, med rund eller fyrkantig pinne. Några exempel på dragna linjer intryck med ben samt tand- och kamstämpel förekommer också. Av mönster är vinklar, vinkellinjer, vinkelstaplar och vinkelfält vanligast. Dessutom finns vertikala linjer under mynningen samt på buken. Flera exempel på oornerade mynningar finns också. Jämfört med andra undersökta gånggrifter på Falbygden är andelen tandstämpelteknik ovanligt låg, liksom andelen triangelornament. Istället dominerar här dragna linjer och intryck av olika slag.

Dateringarna är osäkra på grund av den höga fragmenteringsgraden. En stor del av skärvorna kan inte dateras närmare än till MN TRB allmänt. Detta gäller t ex skärvor med bukstreck och vinkellinjer. Dock finns exempel på skärvor som bör placeras både tidigt (MN I-II) och sent (MN III-IV) i MN A. Även ett par troliga MN B-skärvor finns. Några exempel ska nämnas. I F 116 finns en mynningsbit av en skål med ca 21 cm diameter (fig. 25). Dekoren består av yttäckande vinkelfält utförd i mejselteknik. Den kan jämföras med Ebbesens dekor H 48f, som han daterar till MN I. F63a (fig. 26) är en liten trattbägare med ett horisontellt, krysskafferat band under mynningen. Dekoren motsvarar Ebbesens R 33 och dateras till MN I-II. F 98 är en mynningsbit från ett kärl av osäker typ. Dekoren utgörs av vertikala linjer under mynningen, motsvarande Ebbesens R 31. Denna placeras av honom i MN I. En bukbit (F 72) har ett vertikalt band med blixtlåsornament, intryckt med ett tvåtandat instrument. Skärvan bör placeras tidigt, troligen i MN I.

F 109 är en bukbit med vertikala vinkelfält, s. k. fiskbensmönster. Detta ornament (Ebbesens H 17) bör placeras sent, troligast i MN IV. Samma dekor finns på F 88. En sen datering gäller också för en mynningsbit från en brämbägare med horisontell vinkelstapel (F116). Dekoren motsvarar Ebbesens R 12 och placeras av honom i MN III-IV.

Någon skillnad i keramiken mellan de två lagren i mynningsröset har inte kunnat iakttas. Däremot kan man notera några oornerade skärvor av avvikande gods, som möjligtvis kan ha en annan datering än huvuddelen av keramiken. Det gäller t.ex. en bottenskarva av mycket grovmagrat och tjockt gods (F 116). Även beträffande F 92 är dateringen tveksam. Skärvan har en dragen vinkellinje som påminner om stridsyxekärlens dekor. Båda dessa skärvor hittades i bottenlagret, under kalkstensplattorna. En inåtlutande mynningsbit, (F 73, fig. 27) kommer troligen från någon form av skål. Den har fin, tät horisontell tandstämpeldekor och bör härröra från ett stridsyxekärl. Denna skärva hittades i stenpackningen ovanför kalkstensplattorna.

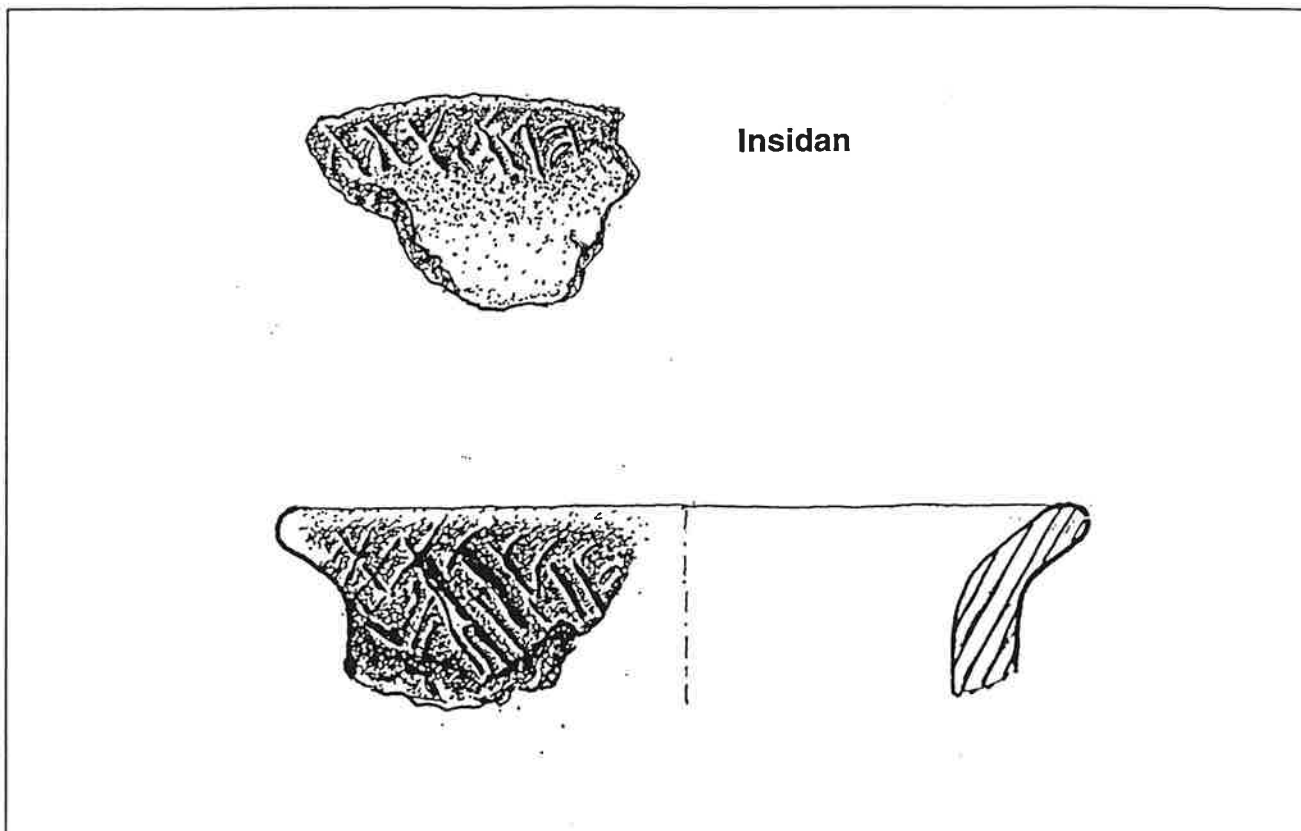
Huruvida kulturlagret i schakt I sträcker sig till detta område är oklart. Ett fåtal skärvor som härrör från stora och tjockväggiga kärl skulle emellertid kunna föras hit.

På en skärva (F 115) finns ett sädeskornsintryck, jfr bilaga 7. Skärvan är dekorerad med en korskrafferad romb eller kvadrat och en rad av intryck, ev kanten på ett vertikalt band. Dekoren kan ev. jämföras med Ebbesens H 40, vilket skulle ge en datering till MN I.

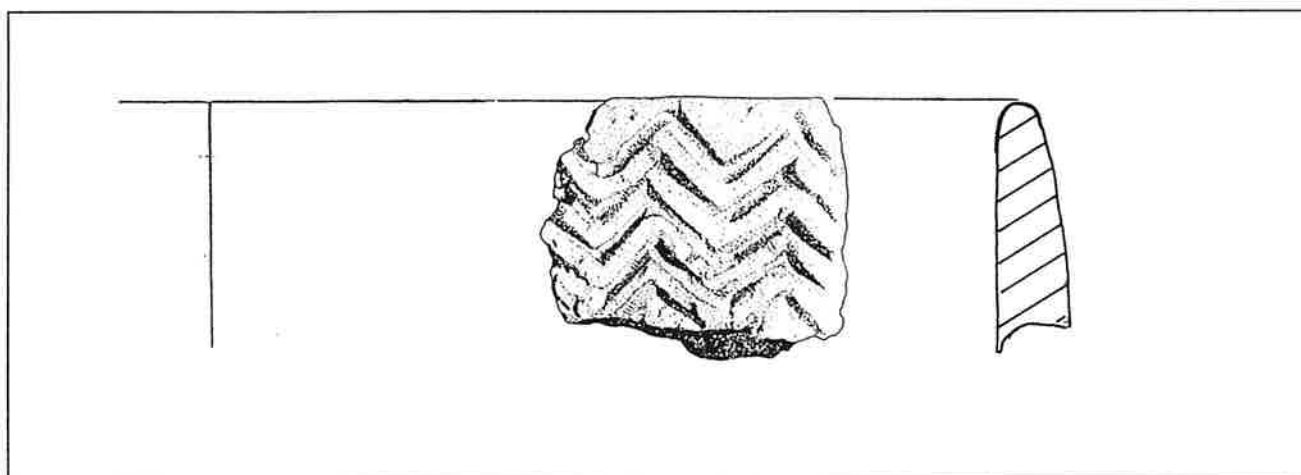
För övrigt finns ett mindre flintmaterial, huvudsakligen avslag och splitter. Några redskap finns också: avslagsskrapor, spån med inhak och avslag med retusch. Noteras bör förekomsten av två kambriska flintor, varav ett mikrospån.

Fyndtabell

Typ	Material	Tillstånd	Antal	Gram
ker. oornerad			97	278
ker. ornerad			32	143
avslag	flinta		28	49
avslag	flinta	bränd	9	30
avslag m ret	flinta	bränd	1	3
avslagsskrapa	flinta		2	25
splitter	flinta		14	12
splitter	flinta	bränd	3	3
spån	flinta		3	10
spån	flinta	bränd	1	3
övrig slagen	flinta		1	1
övrig slagen	flinta	bränd	1	4
mikrospån	flinta kambr		1	1
övrig slagen	flinta kambr		1	1
sten m slipyta	bergart		1	500
övrig slagen ?	kvartsit		2	1
avslag	skiffer ?		14	20
järnfragment			2	

*Fig. 24. F 120. Mynning från brämbägare med oregelbunden krysskraffering från schakt II.
Teckning Åsa Algotsson 1989.*

*Fig. 25. F 116, mynningsskärva från skål med yttäckande vinkelfält i mejselteknik, från schakt II.
Teckning Eva Englund 1993.*

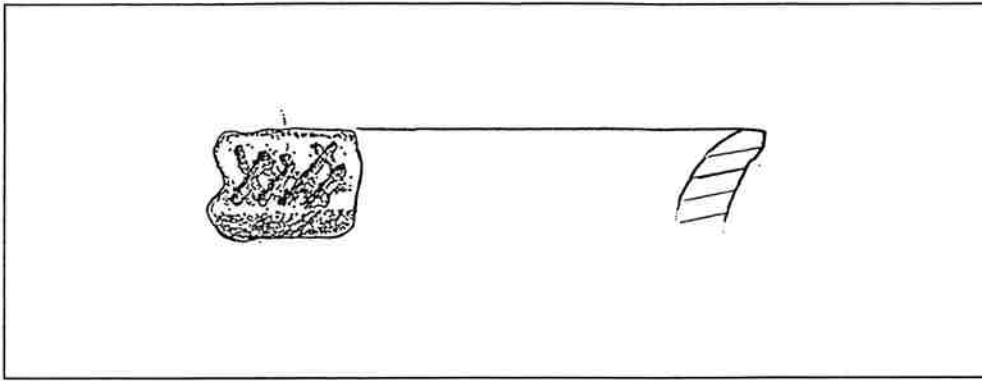

Fig. 26. F 63a, mynningskärva, troligen från trattbägare, med krysskrafferat band från schakt II. Teckning Gösta Bågenholm 1993.

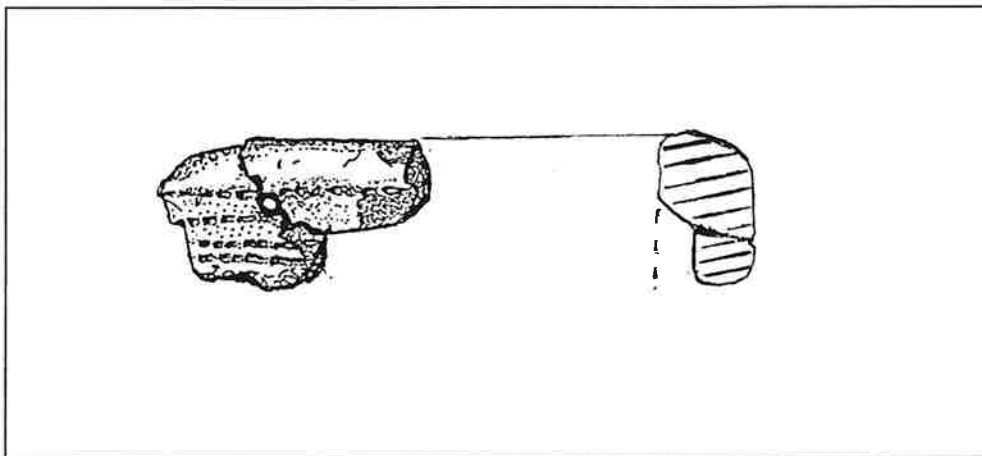

Fig. 27. F 73, inåtlutande mynning från skål med tandstämpel (möjligen STY-keramik) från schakt II. Teckning Gösta Bågenholm 1993.

Benmaterial

Både brända och obrända ben förekom (bilaga 2). Bland de brända benen har nöt, får och svin kunnat bestämmas. Sannolikheten talar för att även de obestämda brända benen utgörs av husdjursben. De obrända benen består till större delen av människoben från begravningar i kammare och gång, men även några ben av nöt är obrända. Ett ben av människa (F 553) är C14 daterat till 3810 ± 85 bp okal. (bilaga 3). Benen kan med stor sannolikhet dateras till samma period som keramiken, dvs mellanneolitisk tid.

Art	Bränd/obränd	Antal
bos	br	1
bos	obr	4
homo	obr	39
ovis	br	2
sus	br	1
obest	br	140
obest	obr	1

Schakt III

Fynden är alla ytterst fragmentariska och svårdaterade. Keramiken varierade från rödbrun till svartbrun, med finkornig magring. All keramik var odekorerad och starkt fragmenterad. Dateringen är oklar men några skärivor torde på grund av godstypen närmast höra hemma i stenålder. En järnåldersdatering är dock inte utesluten. En bit (F 243) har matskorpa.

Flintan utgörs av avfall (avslag, splitter och övrig slagen flinta). Den är inte närmare daterbar. Färgen varierar från grått till svart. All flinta är sydiskandinavisk.

Klara järnåldersindikationer framkom i form av av järnfragment (F 202) och en liten slaggklump (F 220).

Benfynden bestod av två obrända fragment av överkäksmolar från nöt samt ett bränt obestämbart benfragment.

Fyndtabell

Typ	Material	Tillstånd	Antal	Gram
ker oorerad			29	27
avslag	flinta		2	2
splitter	flinta		1	1
övrig slagen	flinta		1	2
övrig slagen	kvartsit		1	4
harts			3	4
bränd lera		bränd	3	3
slagg			1	2
järnfragment			5	2
järnutfällning			1	22

Schakt IV

Vid sållning av jord som legat under stenpackningen upptäcktes ett flintavslag och ett obestämbart bränt benfragment. I övrigt var schaktet fyndtomt.

Schakt V

Keramiken är odekorerad, starkt fragmenterad och ej närmare daterbar. Även de fåtaliga flintorna är svåra att bestämma. Benfynden bestod av fyra obestämbara brända ben (bilaga 2).

Fyndtabell

Typ	Material	Tillstånd	Antal	Gram
ker oorerad			7	12
splitter	flinta	bränd	1	1
övrig slagen	flinta		1	3
övrig slagen	bergart		1	3
bränd lera			1	1
kol				6
bark?			1	2

Schakt VI, schakt VII och yta 1

Fyndmängden i dessa schakt var obetydlig. Förutom keramik hittades enstaka bitar slagen flinta, slagen kvarts och slagen sandsten.

Keramiken var oornerad och svår att tidsfästa. F 400 är av ett mörkt och skivigt gods, närmast av järnålderstyp. Övrig keramik är gulbrun-gulröd i färgen, ett par skärvor har mörk kärna. Skärvorna är inte av typiskt stenåldersgods utan torde snarast höra hemma i brons/järnålder.

Fyndtabell

Typ	Material	Antal	Gram
ker oornerad		6	61
avslag	flinta	1	1
övrigt slagen	flinta	1	3
naturflinta	flinta	1	20
övrigt slagen	kvarts	1	3
avslag	sandsten	1	46
bränd lera		16	104
kol			2878

Intressant var mängden ben från matdjur, huvudsakligen obrända. Det omhändertogs ben av hjort? (mellanfotsben?), svin (revben, ev. även skenben) och nöt (fragment av hornkvicker). Dessutom fanns obestämbara fragment av rörben och små tandemaljfragment.

Benfynd

Art	Bränd/obränd	Antal
bos	obr	1
cervus?	obr	4
sus	obr	1
sus?	obr	2
obest	br	2
obest	obr	5

Schakt VIII - XI

Dessa schakt som alla ligger S om gånggriften är i det närmaste fyndtomma. De fynd som gjordes är ytterst fragmentariska och bestod huvudsakligen av flinta vars sammanlagda vikt inte överstiger 30 g.

Schakt VIII gav ett fynd av övrig slagen flinta. Det hittades i dumphögen.

Samtliga fynd från schakt IX kommer från provgropens postneolitiska lager. De kan betecknas som flyttade (nedkasade) från högre belägna områden Ö om gånggriften. De utgörs av spån, avslag och splitter av flinta, en skärva oornerad keramik (ej daterbar) och ett bergartsavslag.

Schakt X gav ett fynd av övrig slagen flinta. Det hittades i dumphögen.

Schakt XI var fyndtomt.

Lösfynd

Tre lösfynd är rapporterade, en spånkrapa och ett flintavslag i åkern Ö om mynningen och ett flintavslag utan närmare ortsangivelse.

ANALYSER

Benbestämningar (bilaga 2)

Benen är bestämda av Maria Vretemark, Skaraborgs Länsmuseum och Leif Jonsson, UV Väst. Maria Vretemark har analyserat fynd från schakt I och II (1985 års grävning). Leif Jonsson har analyserat benen från 1986 års undersökning.

C-14 prover (bilaga 3)

C14-dateringar har utförts vid tre olika laboratorier, Tandemacceleratorlaboratoriet i Uppsala, Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm och C14-laboratoriet vid UCLA, Los Angeles.

Kemiska analyser (bilaga 4)

Fosfatanalyser gjordes av Ragus fosfatlaboratorium i Visby. Analyser av fosforhalt, kaliumhalt, PH och mullhalt har utförts av Kemiska stationen i Skara.

Landmolluskanalyser (bilaga 5)

Dessa har utförts av Henrik Walden, Naturhistoriska museet, Göteborg, och Birgitta Johansson, Arkeologiska forskningslaboratoriet, Stockholm.

Pollenanalyser

Pollenanalyser har utförts av Krister Svedhage och Karin Axelström, inst. för geologi, Göteborg. En provborring i Kallamossen söder om gånggriften visade att lokalen inte var lämplig för en pollenserie. Försök gjordes också att ta pollen ur markprofilen i schakt I. Två nivåer undersöktes. Resultatet pekar på ett naturlandskap med fuktiga lundar. Inga tecken på svedjebruk förekommer, snarare indikeras betsmarker. En rad källkritiska problem gör dock att resultatet bör tolkas med försiktighet. Den övre nivån har en anmärkningsvärt recent sammansättning med gran, Cannabaceae (ex humle och hampa) och cerealia, alla med relativt låga frekvenser. Pollenhalten i schakt I är låg på grund av dåliga bevaringsförhållanden och selektion vid nedbrytning av pollenkorn kan ha skett. Pollentransport ner genom lagren kan inte heller uteslutas.

Vedartsanalyser (bilaga 7)

Dessa har utförts av Alf Bråthen, Trollhättan.

Keramikanalyser

TCT-analyser har utförts av Karl-Göran Sjögren. Tunnslip har gjorts av Birgitta Hulthen, Laboratoriet för keramisk och lermineralogisk forskning, Lund. Dessa analyser kommer att redovisas i ett annat sammanhang.

DISKUSSION

Datering

Med utgångspunkt från keramiken i schakt II kan en senaste byggnadstid för gånggriften anslås till MN I. Detta bygger dock på ett fåtal skärvor med i vissa fall osäker bestämning, jfr ovan. De flesta skärvorna har en mer allmän datering till MN TRB, och några kan placeras i senare delen av MN A, dvs MN III-IV. Ingen MN V-keramik har påträffats. Keramiken i schakt I är av ganska allmän TRB-karaktär och kan inte placeras närmare än till TN-äldre MN.

Mot denna bakgrund är de sena C14-dateringarna både i schakt I och II intressanta. Dessa dateringar ligger i slutet av MN B, dvs stridsyxetid (1950±135 resp 1860±85 okal bc). Dateringarna kan inte anses gälla själva uppförandet av graven, då typologiskt klart äldre keramik påträffats framför mynningen. Vi tolkar därför C-14 dateringarna från schakt I och II som att graven byggts om vid slutet av mellaneneolitikum. Helt klart är att det brätte av kalkplattor som fanns i schakt I och II inte har tillkommit förrän tidigast vid denna tid. För detta talar dels C14-dateringen i schakt II i lagret under kalkplattorna, dels förekomsten av troliga stridsyxeskärvor (F 73 och 92) både under och över kalkstensplattorna.

Beträffande mynningsröset kan endast sägas att det är yngre än C14-dateringen i schakt II. Detta innebär att mynningspartiet har varit öppet och tillgängligt under åtminstone hela mellaneneolitikum, en iakttagelse som även gjorts vid andra undersökta gånggrifter på Falbygden.

Dateringen från schakt II är gjord på ett människoben och visar att begravningar i gånggriften pågått vid slutet av MN. Det är troligt att kontinuerliga begravningar pågått under hela mellaneneolitikum, i likhet med förhållandena vid Rössbergagånggriften, som är den hittills enda gånggrift där en större mängd individer C14-daterats (Hedges m.fl. 1992).

Den sena dateringen i schakt I talar för att även gravhögen byggts om och kanske utökats. Då schaktet endast berörde högens yttre del är det svårt att uttala sig om omfattningen av denna ombyggnad. Det daterade benet låg ca 1,5 m innanför fasadhällarna.

Mynningsdepositionen

I likhet med andra undersökta gånggrifter fanns vid Gökhem 71 ett fyndrikt område framför gångmynningen. Här påträffades TRB-keramik, obrända människoben, brända djurben samt mindre mängder bränd och obränd flinta. Fyndområdet var dock i detta fall endast delvis bevarat på grund av plöjningen. Endast de mindre än 3,5 m från gångmynningen belägna delarna av mynningsdepositionen fanns kvar. I de fall då mer intakta fyndområden kunnat beläggas (Gökhem 31, Valtorp 1 och Valtorp 2), har fynden visat sig begränsade till ett ca 10-15 kvm m stort område mitt framför mynningen och på 2-5 m avstånd från denna. Om samma mönster antas för Gökhem 71, har således mer än hälften av mynningsdepositionen blivit bortplöjd. Det är troligt att detta till en del förklarar fynden i de nedplöjda lagren i pg 4/85 och i schakt IX.

Stratigrafin framför mynningen visade sig något mer komplex än vid övriga undersökta gånggrifter. Ett undre fyndlager innehöll främst TRB-keramik, flinta och djurben, både brända och obrända. Det är möjligt att en del av fynden i detta lager hör samman med kulturlagret i schakt I. Till större delen rör det sig dock om megalitgravskeramik av vanlig typ. Fynden i detta lager spänner över hela mellaneneolitikum. Endast ett människoben framkom i lagret, daterat till slutet av MN.

Ovanpå det undre fyndlagret fanns en vällagd stenläggning av kalkstensplattor. En liknande stenläggning påträffades även i schakt I men saknades i schakt IV och V. I det senare fallet kan man

förklara avsaknaden med hjälp av bortplöjning. Detta kan dock inte vara fallet i schakt IV. En rimlig hypotes är att kalkstensplattorna funnits runt gånggriftens norra halva men att den södra halvan haft ett enklare brätte av mindre, rundade stenar. Detta skulle i så fall ha en direkt motsvarighet i skillnaden mellan kantmarkeringar av resta sandstenshällar på norra halvan och klumpstenar på södra halvan. Brättet/stenläggningen är i alla händelser sekundär och kan tidigast ha lagts på vid slutet av MN.

Kalkstensplattorna överlagrades av en intill 0,5 m tjock stenpackning. Till skillnad från det vanliga förhållandet förekom fynd av TRB-keramik, flinta och djurben på alla nivåer i stenpackningen. Någon skillnad i keramikmaterialet mellan övre och undre nivåer har inte kunnat beläggas. Människobenen fanns däremot huvudsakligen i de två understa 10 cm-nivåerna, omedelbart ovanpå kalkplattorna. En trolig förklaring är att stenpackningens övre delar består av material som ursprungligen kommer från mynningsrösets yttre del, som blivit uppkastat i samband med genomplöjningen av detta.

Eftersom mynningsområdet är såpass starkt skadat, är det inte meningsfullt att göra alltför detaljerade analyser av fyndspridningen i schakt II. Några iakttagelser kan dock framhållas. I fig 28, 29 och 30 visas fördelningen av keramik, flinta och brända ben i lagret under kalkplattorna. Med reservation för den begränsade undersökningsytan tycks fynden fördela sig i ett område rakt framför och på ett par meters avstånd från gångmynningen, dvs en bild som väl stämmer överens med övriga undersökta gånggrifter inom projektets ram. Det tycks också troligt att fyndområdet ursprungligen har fortsatt mot Ö ut i åkermarken. Det är inte möjligt att se någon skillnad i utbredning mellan de olika fyndkategorierna.

Människobenen har en annan utbredning (fig 32). De är koncentrerade till ett mindre område närmast gångmynningen, bortsett från en samling rörben i ruta A5d. Detta är naturligt om benen antas representera utrasade delar av de yngsta begravningarna i gången.

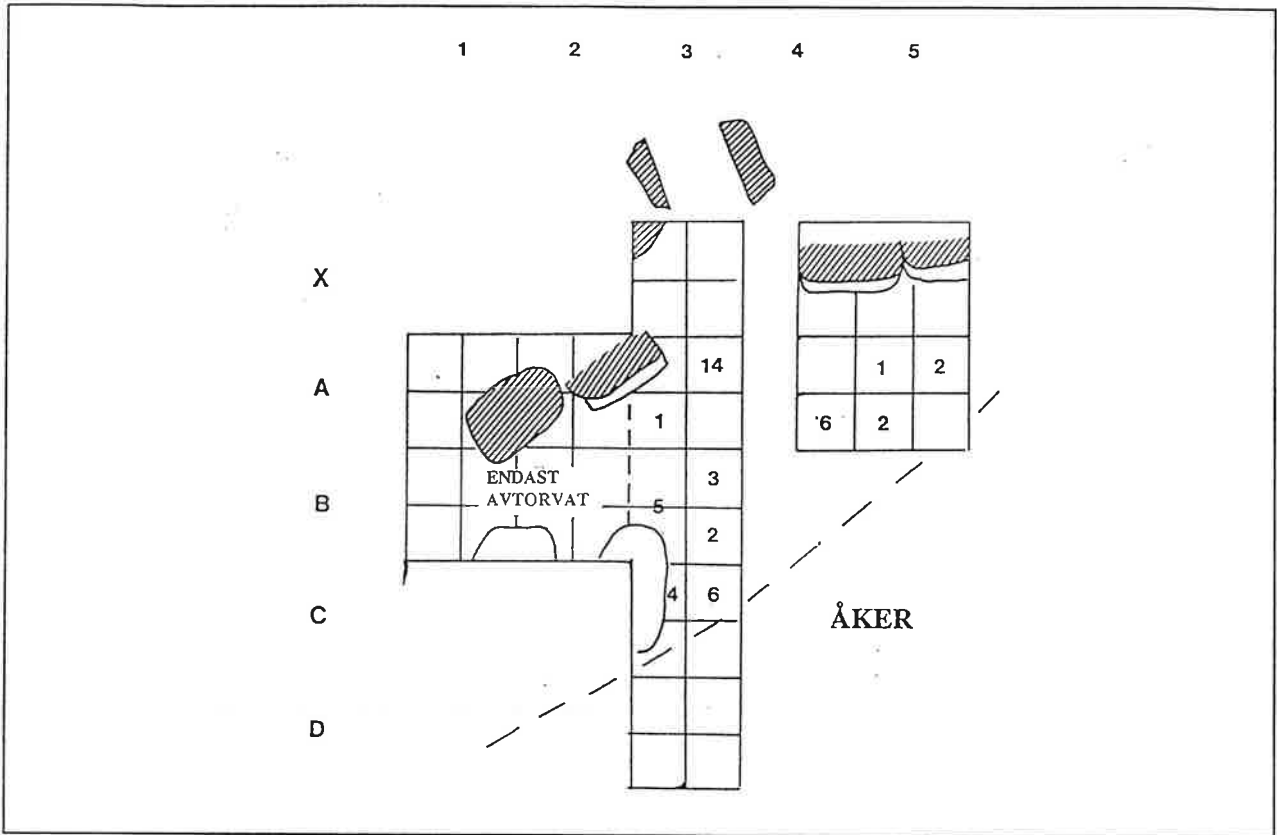

Fig. 28. Schakt II, under kalkstensplattorna. Keramik, antal skärvor per kvadrant.

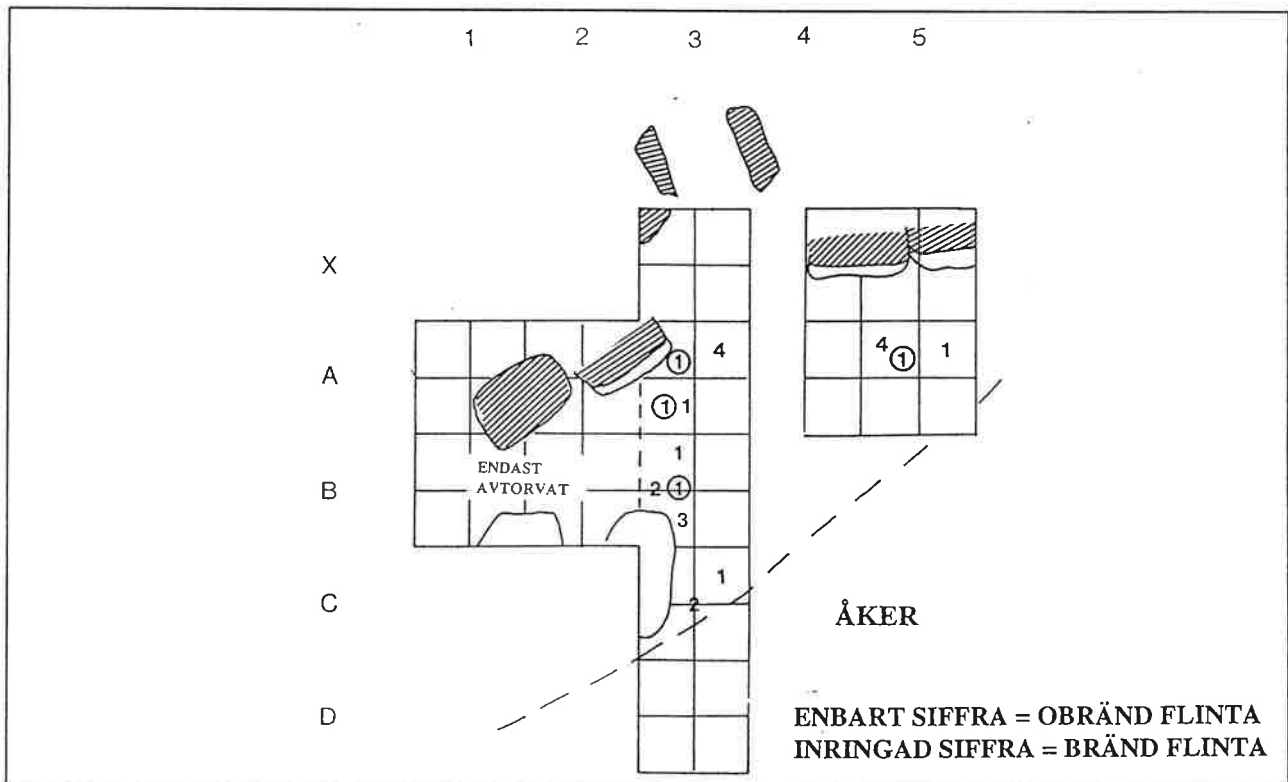

Fig. 29. Schakt II, under kalkstensplattorna. Flinta, antal per kvadrant (obrända/brända).

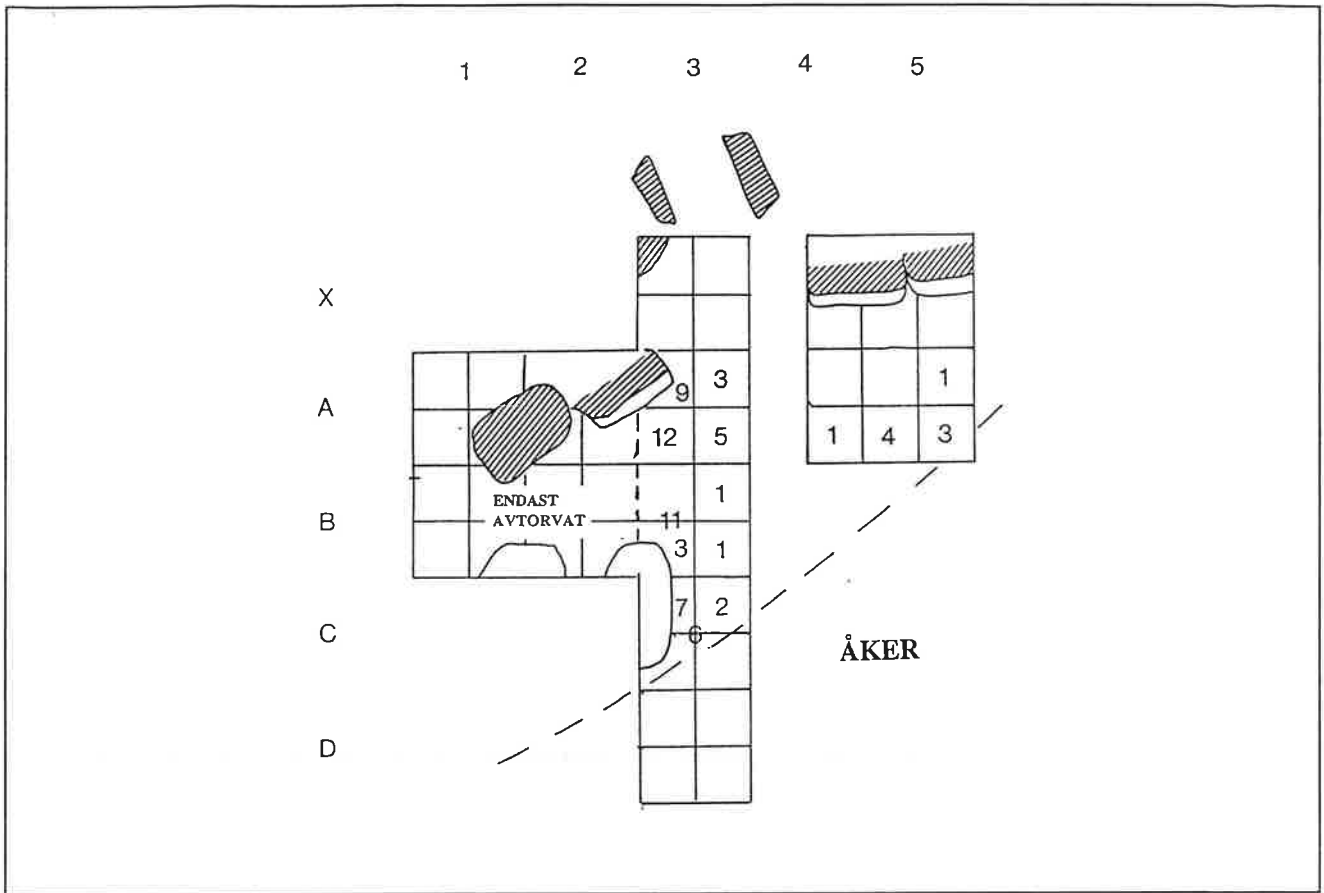

Fig. 30. Schakt II, under kalkstensplattorna. Brända ben, antal per kvadrant.

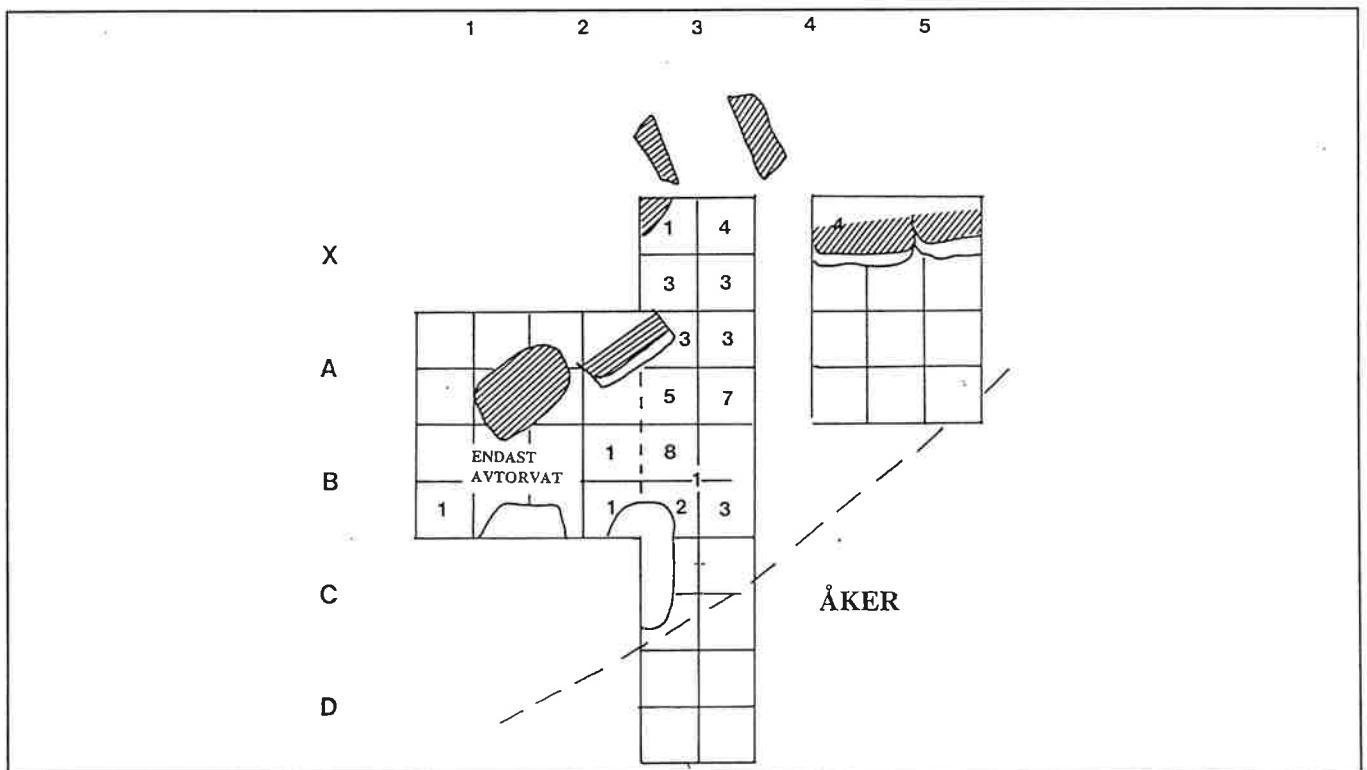

Fig. 31. Schakt II, ovanför kalkstensplattorna. Brända ben, antal per kvadrant.

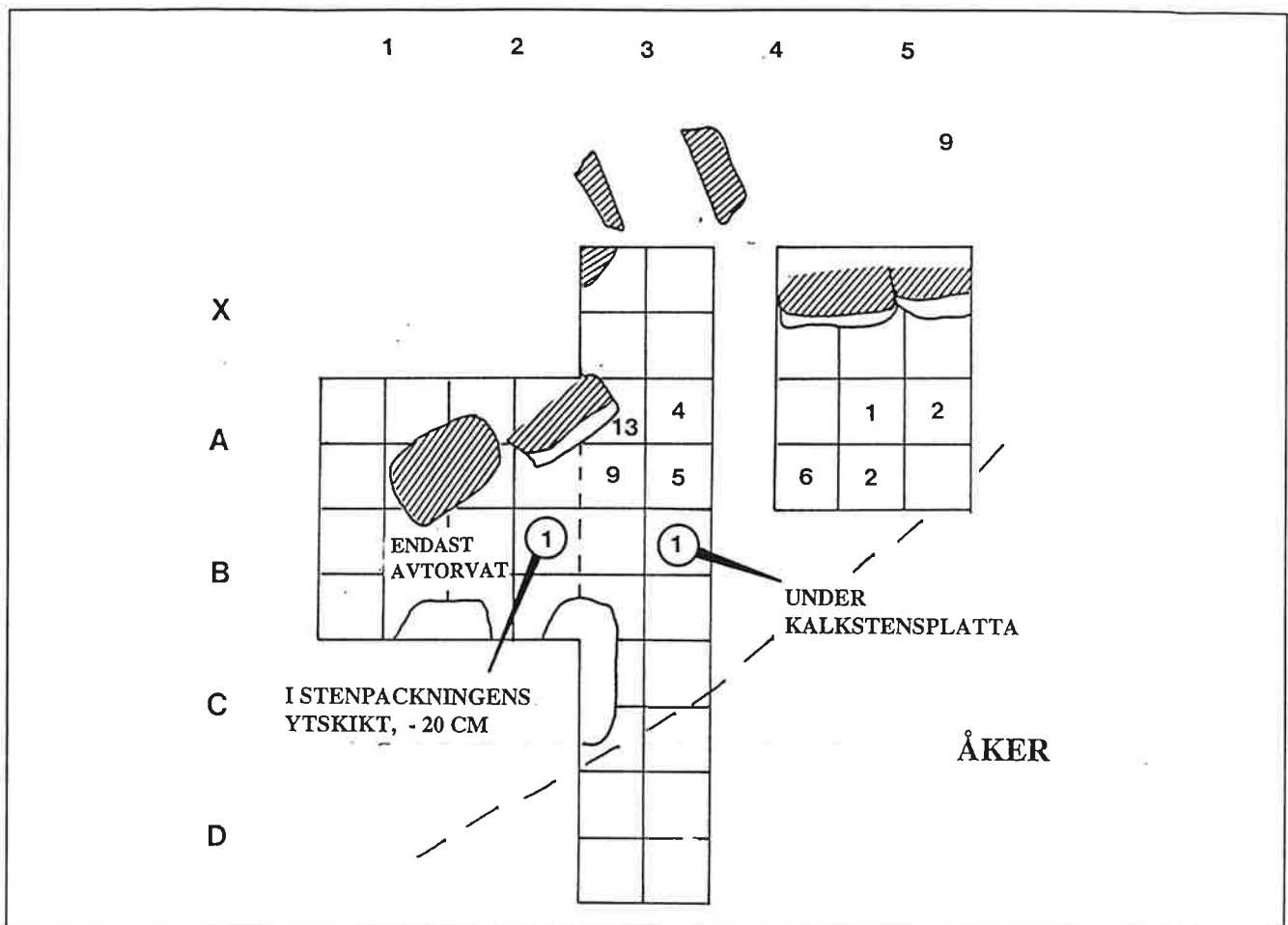

Fig. 32. Schakt II, människoben, antal per kvadrant.

Det neolitiska kulturlagret

Under graven påträffades ett kulturlager med TRB-keramik, flinta, djurben samt ett par mindre stolphål. Kulturlager påträffades även under gånggriften Gökhem 78 medan fyra andra undersökta megaliter (Gökhem 31, Torbjörntorp 1, Torbjörntorp 12 och Valstad 8) saknade kulturlager. Det är oklart vilken typ av mark dessa senare gravar anlagts på. Årderspår har inte kunnat påvisas under någon megalitgrav på Falbygden. Landmolluskanalyserna inte har gett några tolkningsbara resultat beträffande markanvändning. De pollenanalyser som utförts i markprofilerna är svårtolkade på grund av källkritiska problem. I dagens läge är den rimligaste hypotesen att gånggrifterna anlagts på ett visst avstånd från samtida boplatser på någon form av öppen kulturmark, kanske betesmark, vilket innebär att de mera undantagsvis kommit att ligga på äldre boplatstyr eller på åkerstyr. I sammanhanget bör framhållas att åkermarken rimligen varit betydligt mer begränsad till ytan än betesmarken.

Beträffande kulturlagret under Gökhem 71 finns två tolkningsmöjligheter. Antingen är kulturlagret lämningar efter en äldre boplats, eller också är det fråga om någon form av ceremoniell verksamhet som föregått megalitgraven, ev. en äldre gravkonstruktion i trä. På grund av den begränsade undersökningsytan i schakt I är det svårt att ta ställning i denna fråga. Som framhållits ovan är fyndmaterialet av "vanlig" boplatsskaraktär, vilket skulle stödja det första alternativet.

Målsättningen med 1986 års undersökning var bl. a. att undersöka utsträckningen av kulturlagret. Tanken var här att försöka se om detta var begränsat till ytan direkt under gånggriften, något som i

så fall skulle tala för ceremoniell aktivitet, eller om det kunde spåras över ett större område, vilket skulle vara ett argument för tolkningen som en vanlig boplats.

I schakt I och möjligen även i schakt III hittades TRB-keramik. De delar av dessa schakt som låg i åkern V om stengårdsgården var dock i det närmaste fyndtomma på grund av den hårda plöjningen i detta område. I schakt IV och V som båda låg omedelbart SV om N om gånggriften saknades däremot klar TRB-keramik, liksom i de provgropar och schakt som grävdes på något större avstånd från den.

Grävningssiakttagelserna tyder således på att kulturlagret har en mycket begränsad storlek i N-S riktning, och att det här i stort sett sammanfaller med gånggriftens placering. Däremot är det mycket vanskligt att uttala sig om utsträckningen i Ö-V led. Något avgörande argument för tolkningen kan därför inte sägas ha framkommit vid undersökningen av kulturlagrets utsträckning. Ytterligare komplicerande faktorer är också upptäckten av en brons/järnåldersboplats N om gånggriften, samt dateringen av en härd i detta område till mellan-neolitikum. Det bör framhållas att de stolphål som upptäcktes på yta 1 inte har någon datering och möjligen skulle kunna tillskrivas neolitikum, även om detta inte är särskilt troligt.

Brons- och järnåldersfynden

I schakt VI och VII framkom ett stort antal anläggningar av boplatskaraktär: stolphål, härdar, kolgropar och mörkfärgningar. Något kulturlager kunde dock inte påvisas. Anläggningarna är spridda över ett minst 36 x 20 m stort område, begränsningen har dock inte kunnat fastställas.

C14-dateringarna tyder på att anläggningarna huvudsakligen härrör från brons- och järnålder (bilaga 3). Två kolgropar (sch VII:A4 och sch VI:A6) har daterats till tiden kring år 0 (70 ± 70 ad okal. resp. 30 ± 105 ad okal.). En härd (sch VII:A3) gav 975 ± 460 ad (okal.), dvs vikingatid. En fjärde datering från en härd (sch VI:Yta 1) ligger i sen bronsålder, 785 ± 340 bc (okal.).

En C14 datering på ca 2450 bc okal. (3145 ± 60 BC, kal. UCLA-2463f) av kol från en härd (sch VI:A2, visar på aktivitet i området också under tidig mellan-neolitisk tid.

Fynden från området är sparsamma och består av brända och obrända ben, keramik, träkol samt enstaka fynd av slagen flinta, kvarts och sandsten. Dessa fynd är inte närmare daterbara. Keramiken är genomgående odecorerad och närmast av järnålderstyp.

Uppenbarligen finns anläggningar från flera olika perioder på den undersökta ytan. Övervikten för brons- järnålder bland C14- dateringarna samt avsaknaden av klart neolitiska fynd gör det dock troligt att flertalet anläggningar hör till dessa perioder. Även karaktären hos en del anläggningar talar för detta. Främst gäller detta kolgroparna samt de påfallande stora härdar som framkom.

Fynd av slagg (F 1, 2, 3, 142, 220) och trolig järnålderskeramik antyder järnåldersaktivitet också i gånggriftens omedelbara närhet.

Inga tecken ovan jord indikerade en järnåldersboplats, trots det stora antalet anläggningar i schakten. Trots noggrann besiktning av den plöjda åkern var det således inte möjligt att upptäcka boplatsen utan att gräva sökschakt med maskin. Vid Raä:s reviderade fornminnesinventering i Skaraborgs län (1984/85) lyckades inte heller inventerarna spåra särskilt många nya järnåldersboplatser i de överodlade delarna av länet (Hagberg 1988:207).

Undersökningar kring järnåldersbosättningar har varit relativt fåtaliga i centrala Västergötland, och speciellt på Falbygden kan perioden sägas vara ännu mindre känd än stenåldern. Järnålderns kulturlandskap har dock undersökts av Kulturgeografiska institutionen, Stockholms Universitet, på 1960-70-talen (Lindqvist 1976). Tills 1982 hade ingen större järnåldersboplats undersökts i Skaraborgs län (Hagberg 1988:208). Enda undantaget är några skadade huslämningar från äldre järnålder belägna i anslutning till ett urnegravfält vid Hasslösa (Bergström 1981). Under 1980-talets lopp har dock flera undersökningar företagits dels av läns museet, dels av Raä.

Som jämförelse med järnåldersfynden från Gökhem kan nämnas undersökningen vid Åsen på Varaslätten 1982. Grävningen tillkom i samband med omläggning av Vänersborgsvägen. Den undersökta ytan var 3000 kvm stor. 453 anläggningar registrerades, av vilka 144 var stolphål. De ca 400 fyndnumren består huvudsakligen av krukskärvor, slagg och lerklining samt av en degel, en vävtyngd, en sländtrissa och en liten kruka. I åkern hade markägaren tidigare funnit delar av en vikingatida ringnål av brons. Husen verkar ha varit långhus kring vilka viss järnhantering och annan hantverksproduktion ägt rum (Hagberg 1988:208).

I Gökhem 71 är de få fynden i förhållande till antalet anläggningar påfallande. Detta kan vara värt att hålla i minnet ur metodisk synvinkel vid kommande undersökningar av järnåldersbosättning på Falbygden. En förklaring kan vara att det inte rör sig om en egentlig boplats utan om en plats för mer specialiserade aktiviteter, kanske i samband med järnframställning.

LITTERATUR:

- Axelsson, Tony
1993 *Rapport, Undersökning av neolitisk boplats. Karleby RAÄ Nr 10 och 185, Västergötland.* Inst. för Arkeologi, Göteborgs universitet.
- Bergström, Eva
1985 *Produktion och samhällsförändring. Bronsålder och äldre järnålder - ett västsvenskt exempel.* Göteborg.
Blomqvist, Åsa & Bägerfeldt, Lars
1987 *Gökhems forntid.* Lars Bägerfeldts förlag.
- Ebbesen, Klaus
1975 *Die Jüngere Trichterbecherkultur auf den dänischen Inseln.* Akademisk Forlag.
- Englund, Eva & Sjögren, Karl-Göran
1993 *Valstad 8, Gånggrift. Arkeologisk delundersökning 1986-87. Rapport från projektet "Gånggrifterna i centrala Västergötland och deras bakgrund."* Inst. för Arkeologi, Göteborgs universitet.
- Hedges, R E M m.fl
1992 Radiocarbon dates from the Oxford AMS system: *Archaeometry* datelist 14. *Archaeometry* vol 34/1.
- Heimann, Curry & Sjögren, Karl-Göran
1986 *4 gånggrifter. Arkeologiska undersökningar 1985. Rapport från projektet "Gånggrifterna i centrala Västergötland och deras bakgrund."* Inst. för Arkeologi, Göteborgs universitet.
- Hagberg, Ulf-Erik
1988 *Järnåldersbosättning i Västergötland - kort rapport från några aktuella boplatsundersökningar i Skaraborgs län. Iskos 7.*
- Lindqvist, P O
1976 *Fossilt kulturlandskap som agrarhistorisk källa. Västergötlands fornminnesförenings tidskrift 1975-76.*
- Persson, Per
1992 *Rapport, Undersökning av neolitisk boplats. Karleby Lillegården, RAÄ Nr 10, Västergötland.* Inst. för Arkeologi, Göteborgs universitet.
- Rooseveltsson, Thomas
1992 *Rapport, Undersökning av gånggrift, Skärv 82, Västergötland.* Inst. för Arkeologi. Göteborgs universitet
- Rådemar, A; Sahlin, E; Wahlström, K-E & Waltersson, L
1992 *Karleby 188, Boplats. Arkeologisk undersökning 1992.* Rapport från fältkurs 3240, VT 1992. Inst. för Arkeologi. Göteborgs universitet
- Schnell, J-B
1967 *Vatten och fornfynd. Bebyggelsehistoriska studier på Västergötlands kambrosilurområden.* Lic avh, Inst för arkeologi, Göteborgs universitet.
- Sjögren, Karl-Göran
1986 *Torbjörntorp 1, Gånggrift. Arkeologisk undersökning 1986. Rapport från projektet "Gånggrifterna i centrala Västergötland och deras bakgrund."* Inst. för Arkeologi, Göteborgs universitet.
1988 *Valtorp 1, Gånggrift. Arkeologisk undersökning 1987-88. Rapport från projektet "Gånggrifterna i centrala Västergötland och deras bakgrund"* Inst. för Arkeologi, Göteborgs universitet.
1992a *Rapport, Undersökning av gånggrift, Gökhem 78, Västergötland.* Inst. för Arkeologi. Göteborgs universitet.
1992b *Rapport, Undersökning av gånggrift, Torbjörntorp 12, Västergötland.* Inst. för Arkeologi, Göteborgs universitet.
1992c *Rapport, Undersökning av neolitisk boplats. Hångsdala Prästbol 20:1, Tidaholms kommun. Västergötland.* Inst. för Arkeologi, Göteborgs universitet.
- Svensson, Hilding
1930 *Inventeringar av fornlämningar i Gökhems sn.* Opubl ms, ATA.
- Wattman, Lena
1993a *Rapport, Arkeologisk utgrävning av fornlämning RAÄ nr 111:1, Gökhems sn, Västergötland.* Inst. för Arkeologi, Göteborgs universitet.
1993b *Rapport, Undersökning av gånggrift, Gökhem 31, Västergötland.* Inst. för Arkeologi, Göteborgs universitet.

Bilaga 1. Fyndförteckning

Fyndnumreringen är ändrad och kompletterad 1993 jämfört med fältkursrapporter och tidigare fyndlistor. Fynd med beteckningen 1-142 avser 1985 års grävning (schakt I, II och pg 1-7). Dessa har kvar sina ursprungliga fyndnummer.

Fynd med beteckningen 200-262 avser B-fältkursen 1986 (den utvidgade delen av schakt I och schakt III -V). I fältkursrapporten har dessa fynd beteckningen 1- 62.

Fynd med beteckningen 300-378 avser fynd från C-fältkursen 1986 (schakt VI - XI, samt lösfynd). I fältanteckningarna har dessa fynd beteckningen 100-178. Fynd med beteckningen 400-413 är fynd från C-fältkursen 1986 som inte tidigare varit numrerade.

Fynd med beteckningen 500-576 är ben som inte tidigare haft fyndnummer. Dessa ben kommer från schakt I och schakt II (1985 års grävning).

Fynd från schakt I (1986 års grävning) och schakt III - XI är på nytt genomgångna 1993, varför inte bara nummer utan även klassificering och beskrivning av fynden kan avvika från tidigare anteckningar. I några fall har fynd utgått (t ex stenar, grus m.m.). Recent material har inte utsorterats då det kan ge viss information om stratigrafiska störningar.

Bilaga 1. Fyndlista. Fynden sorterade efter grävningseenhet, nivå och lager.

Fyndnr	Enhet	Nivå	Lager	Material	Typ	Dekor	Tillstånd	Antal	Vikt	Övrigt
1	i:2,0	10	överk av stensp	järnslag	slagg			1.00	6.00	
2	i:2,9	15	överk av stensp	järnslag	slagg			1.00	21.00	
3	i:3,3	10	överk av stensp	järnslag	slagg			1.00	8.00	
4	i:2,85	77	högf	ker	ker oorn			1.00	10.00	TCT-analys
5	i		högf botten	ker	ker oorn			1.00	7.00	
6	i:1,8	30	stensp	ker	ker oorn			1.00	54.00	
7	i:3,25	85	högf/kl profil	ker	ker orn			1.00	13.00	
8	i:3,6	87	högf/kl	ker	ker oorn			2.00	3.00	
9	i:2,0-3,0	60-70	högf/kl såll	ker	ker oorn			1.00	2.00	
9	i:2,0-3,0	60-70	högf/kl såll	flinta	avslag			1.00	1.00	
9	i:2,0-3,0	60-70	högf/kl såll	flinta	övrig slagen			1.00	1.00	
9	i:2,0-3,0	60-70	högf/kl såll	lera	br lera		br	1.00	1.00	
10	i	yta	gråstorp	ker	ker oorn			1.00	2.00	
11	i	0,5-1,0		ker	ker oorn			1.00	4.00	
12	i		under ka pl	ker	ker oorn			2.00	1.00	
13	i		under stensp	lera	br lera		br	1.00	1.00	
14	i:2,2	70	kl	lera	br lera		br	1.00	1.00	
15	i:2,0-3,0		kl botten	ker	ker oorn			1.00	5.00	
15	i:2,0-3,0		kl botten	flinta	avslag			1.00	1.00	
16	i:2,6	85	kl	ker	ker oorn			1.00	10.00	
16	i:2,6	85	kl	ker	ker orn	bukstreck		1.00	5.00	TN-MN II
17	i:2,6	89	kl	ker	ker oorn			3.00	7.00	
18	i:2,85	89	kl	ker	ker orn	bukstreck		1.00	3.00	TN-MN II
19	i:2,85	90	kl botten	ker	ker orn	bukstreck		1.00	10.00	hals/buk övergång, TN-MN II
20	i:2,9	86	kl	ker	ker orn	bukstreck		1.00	4.00	TN-MN II
21	i:2,9	89	kl	ker	ker orn	bukstreck		1.00	5.00	
21	i:2,9	89	kl	lera	br lera		br	1.00	1.00	
22	i:2,1	75	under stensp	veg.rester	veg. rester ?			1.00	14.00	
23	i:2,4	70-85	kl ?	ker	ker oorn			2.00	11.00	TN-MN II
24	i:3,05	94	kl	ker	ker orn	bukstreck		1.00	6.00	
24	i:3,05	94	kl	kvartsit ?	avslag			10.00	14.00	
25	i:3,1	86	kl	ker	ker oorn			6.00	4.00	
26	i:3,13	92	kl	ker	ker oorn	bukstreck		1.00	4.00	TN-MN II
26	i:3,13	92	kl	ker	ker orn	bukstreck		1.00	4.00	TN-MN II
27	i:3,2	85	kl	ker	ker orn	bukstreck		1.00	4.00	TN-MN II
28	i:3,2	92	kl	ker	ker orn	bukstreck		1.00	20.00	TCT-analys TN-MN II
29	i:3,25	90	kl	ker	ker orn	bukstreck grop		1.00	14.00	

Bilaga 1. Fyndlista. Fynden sorterade efter grävningssenheter, nivå och lager.

Fyndnr	Enhet	Nivå	Lager	Material	Typ	Dekor	Tillstånd	Antal	Vikt	Övrigt
30	l:3,25	92	kl	ker	ker oorn			3.00	13.00	
31	l:3,34	90	kl	ker	ker oorn			1.00	2.00	
31	l:3,34	90	kl	ker	ker orn	bukstreck		2.00	12.00	TN-MN II
31	l:3,34	90	kl	flinta	avslag			1.00	1.00	
32	l:3,34	98	kl	ker	ker orn	bukstreck		1.00	1.00	TN-MN II
33	l:3,35	92	kl	ker	ker oorn			1.00	6.00	
34	l:3,35	94	kl	ker	ker oorn			2.00	5.00	
35	l:3,38	93	kl	ker	ker orn	gropintryck		1.00	9.00	mynning, TCT-analys
36	l:3,4	90	kl	ker	ker oorn	bukstreck		3.00	3.00	TCT-analys
36	l:3,4	90	kl	ker	ker orn	bukstreck		3.00	41.00	TN-MN II
37	l:3,4	93	kl	ker	ker oorn			3.00	8.00	
38	l:3,45	95	kl	ker	ker orn	grop		1.00	3.00	
39	l:3,45	100	kl	ker	ker orn	hor linje ?		1.00	6.00	mynningen
40	l:3,5	94	kl	ker	ker orn	bukstreck ?		2.00	17.00	
41	l:3,5	92	kl	ker	ker orn	bukstreck		1.00	8.00	TCT-analys, TN-MN II
42	l:3,5	103	kl	ker	ker oorn			4.00	29.00	
43	l:3,67	98	kl	ker	ker orn	bukstreck		1.00	15.00	hals/buk övergång, TCT-analys, TN-MN II
44	l:3,7	90	kl	ker	ker oorn			1.00	4.00	
45	l:3,7	96	kl	ker	ker orn	gropar		1.00	8.00	
46	l:3,7	87	kl	ker	ker orn	bukstreck		1.00	4.00	TCT-analys, TN-MN II
47	l:3,7	90	kl	ker	ker orn	snedstreck under mynningskant		2.00	5.00	TCT-analys, TN-MN II?
48	l:3,73	100	kl	ker	ker oorn			1.00	5.00	
49	l:3,78	101	kl	ker	ker oorn			1.00	15.00	
50	l:3,8	90	kl	ker	ker oorn			1.00	4.00	
51	l:3,9	90	kl	ker	ker oorn			1.00	5.00	
52	l:3,5-4,0		kl	ker	ker oorn			2.00	5.00	
53	l:3,0-4,0		kl såll	ker	ker oorn			5.00	8.00	
53	l:3,0-4,0		kl såll	ker	ker orn			1.00	12.00	TN-MN II
54	l:3,0-4,0		kl botten såll	ker	ker oorn	bukstreck		6.00	6.00	
55	l:3,5-4,0	90-100	högf/kl såll	ker	ker orn	bukstreck		3.00	11.00	TN-MN II
56	ll:x3a ?	10-20		flinta	splitter			1.00	1.00	
57	ll:x3c	10-20		flinta	avslag			1.00	1.00	
58	ll:x3d	10-20		flinta	splitter			1.00	1.00	
58	ll:x3d	10-20		ker	ker oorn			5.00	5.00	
58	ll:x3d	10-20		ker	ker orn	mynning med intryck		1.00	2.00	trol krysstreckband MN I-II
59	ll:x3d	30-40		ker	ker oorn			4.00	3.00	
59	ll:x3d	30-40		flinta	avslag			1.00	1.00	

Bilaga 1. Fyndlista. Fynden sorterade efter grävningseenhet, nivå och lager.

Fyndnr	Enhet	Nivå	Lager	Material	Typ	Dekor	Tillstånd	Antal	Vikt	Övrigt
60	II:x4a		gråsten	flinta	splitter			1.00	1.00	
61	II:x4a	10-20		flinta	splitter			1.00	1.00	
61	II:x4a	10-20		flinta	avslag			1.00	1.00	
62	II:x4d	55	stemp	flinta	spån			1.00	1.00	frag (1-pol)
63	II:x5a	10-20		ker	ker oorn			2.00	2.00	
63	II:x5a	10-20		flinta	splitter			1.00	1.00	
63a	II:x5b	30	stemp	ker	ker orn			1.00	2.00	MN I-II
64	II:A1	23	stemp	flinta	avslag		br	1.00	3.00	änd ret + inhak
65	II:A2b	15		flinta	spån			2.00	2.00	
66	II:A3a	10-20	över stemp	ker	ker oorn			1.00	1.00	
67	II:A3a	20-30	övre stemp	ker	ker oorn			3.00	2.00	mynning
68	II:A3a	30-40	övre stemp	ker	ker orn			1.00	9.00	Eggavslag från oslipad yxa ?
68	II:A3a	30-40	övre stemp	flinta	avslag		br	1.00	11.00	
68	II:A3a	30-40	övre stemp	flinta	avslag		br	1.00	3.00	
69	II:A3a		under ka pl	flinta	avslag			3.00	3.00	
70	II:A3b	10-20		ker	ker oorn			2.00	1.00	
70	II:A3b	10-20		flinta	avslag			3.00	6.00	
71	II:A3b	20-30		ker	ker oorn			1.00	1.00	
71	II:A3b	20-30		flinta	splitter		br	13.00	11.00	
72	II:A3b		under ka pl	ker	ker oorn			1.00	3.00	intr gjorda med tråtdat instrument MN I ?
72	II:A3b		under ka pl	ker	ker orn			2.00	2.00	
72	II:A3b		under ka pl	flinta	avslag	fragment av vertikalt band		1.00	1.00	
72	II:A3b		under ka pl	flinta kamb	spån			1.00	1.00	mikrospån
72	II:A3b		under ka pl	flinta kamb	övrig slagen			2.00	5.00	
73	II:A3c	30-40	övre stemp	ker	ker oorn			3.00	9.00	2 är hopfogade och avritade se fig xxx, SYK
73	II:A3c	30-40	övre stemp	ker	ker orn	hor tand st und myn + kam st		1.00	6.00	ryggspån
73	II:A3c	30-40	övre stemp	flinta	spån			2.00	1.00	
74	II:A3c		övre stemp	flinta	splitter			1.00	3.00	
75	II:A3c		under ka pl	ker	ker orn			1.00	1.00	
75	II:A3c		under ka pl	flinta	avslag	fyrkantig grop		14.00	20.00	skrapret
75	II:A3c		under ka pl	skiffer ?	avslag			2.00	1.00	
76	II:A3d	10-20		kvartsit	övrig slagen ?			1.00	2.00	
77	II:A3d	30-40	övre stemp	ker	ker oorn			1.00	2.00	
78	II:A3d	40-50	övre stemp	flinta	avslag		br	1.00	2.00	bipol tekn ?
79	II:A3d			ker	ker oorn			5.00	7.00	
80	II:A4a	50	mellan ka pl	ker	ker orn			1.00	5.00	
80	II:A4a	50	mellan ka pl	flinta	avslag	vinklat mejsel intr	br	1.00	4.00	med råyta

Bilaga 1. Fyndlista. Fynden sorterade efter grävningssenheter, nivå och lager.

Fyndnr	Enhet	Nivå	Lager	Material	Typ	Dekor	Tillstånd	Antal	Vikt	Övrigt
81	II:A4a			flinta	splitter			1.00	1.00	
82	II:A4d	65	under ka pl	ker	ker oorn			5.00	6.00	
83	II:A4d	85	under ka pl	ker	ker oorn			1.00	2.00	
84	II:A5a	75	under ka pl	ker	ker oorn			1.00	3.00	
84	II:A5a	75	under ka pl	flinta	avslag		br	2.00	1.00	
84	II:A5a	75	under ka pl	flinta	avslag			1.00	1.00	
84	II:A5a	75	under ka pl	flinta	splitter		br	2.00	1.00	
85	II:A5b	20	stemp	flinta	splitter			1.00	1.00	
86	II:A5b	30	kalkflis	ker	ker oorn			1.00	6.00	mynning
87	II:A5b	50	melan ka pl	flinta	övrig slagen		br	1.00	4.00	
88	II:A5b	60	under ka pl	ker	ker oorn			1.00	2.00	
88	II:A5b	60	under ka pl	ker	ker orn	vinkel		1.00	4.00	MN I-IV
88	II:A5b	60	under ka pl	flinta	splitter			1.00	1.00	
89	II:A5c	10-20		ker	ker oorn			1.00	2.00	
90	II:A5c	45	under ka pl	ker	ker oorn			2.00	3.00	
91	II:A5c	55	melan ka pl	flinta	avslagssrapa			1.00	15.00	med cortex
91	II:A5c	55	melan ka pl	flinta	avslag			1.00	6.00	
92	II:A5	75		ker	ker orn	dragen vinkellinje		1.00	1.00	
93	II:B1c		säll	flinta	avslag			1.00	1.00	
94	II:B2a	15	stemp	flinta	avslag			1.00	1.00	
95	II:B2d		stemp	ker	ker oorn			1.00	5.00	
96	II:B3a	20-30	övre stemp	ker	ker orn	intryck		1.00	3.00	i fält ant nr 96a, mynningsdel
96	II:B3a	30-40	övre stemp	ker	ker oorn			7.00	25.00	mynning en skärva
96	II:B3a	30-40	övre stemp	flinta	avslag		br	1.00	1.00	
96	II:B3a	30-40	övre stemp	flinta	splitter			1.00	1.00	
96	II:B3a	30-40	övre stemp	flinta	övrig slagen		br	1.00	1.00	
97	II:B3a		under ka pl	flinta	spån			1.00	3.00	frag
97	II:B3a		under ka pl	flinta	avslag			1.00	1.00	
98	II:B3 a+c		under ka pl, mört	ker	ker oorn	vert linjer under mynning		1.00	22.00	ca 18 cm under steril marknivå, TCT-analys
98	II:B3 a+c		under ka pl, mört	ker	ker orn			1.00	12.00	ca 18 cm under steril marknivå, TCT-analys
98	II:B3 a+c		under ka pl, mört	flinta	avslag			2.00	5.00	under och kring stenblock
98	II:B3 a+c		under ka pl, mört	flinta	avslag		br	1.00	5.00	under och kring stenblock
99	II:B3 a+c		under ka pl, mört	ker	ker oorn			1.00	9.00	
99	II:B3 a+c		under ka pl, mört	ker	ker orn	del av triangel eller romb		1.00	1.00	
99	II:B3 a+c		under ka pl, mört	ker	ker orn	ev. del av vinkelstapel		1.00	4.00	
100	II:B3b	20-30	övre stemp	ker	ker oorn			4.00	16.00	
100	II:B3b	20-30	övre stemp	ker	ker orn	vinkel		1.00	3.00	MN I-V

Bilaga 1. Fyndlista. Fynden sorterade efter grävningseenhet, nivå och lager.

Fyndnr	Enhet	Nivå	Lager	Material	Typ	Dekor	Tillstånd	Antal	Vikt	Övrigt
100	II:B3b	20-30	övre stensp	ker	ker orn	paralella streck		1.00	5.00	
101	II:B3b	30-40	övre stensp	flinta	avlagsskrapa			1.00	10.00	ret på långsidan
102	II:B3b		under ka pl	ker	ker orn	bukstreck		2.00	9.00	TN-MN II
102	II:B3b		under ka pl	ker	ker orn	små runda intr		1.00	7.00	
103	II:B3c	15		flinta	splitter			1.00	1.00	
104	II:B3c	20-40	övre stensp	ker	ker oorn			1.00	1.00	
105	II:B3c		under ka pl	flinta	avslag			2.00	1.00	
106	II:B3c		under ka pl + ste	flinta	avslag			1.00	1.00	
107	II:B3d	20-30	övre stensp	ker	ker oorn			8.00	5.00	
108	II:B3d	30-40	övre stensp	ker	ker oorn			1.00	1.00	
108	II:B3d	30-40	övre stensp	ker	ker orn	kamstämpel ? små runda intr		1.00	2.00	
109	II:B3d		under ka pl	ker	ker oorn			1.00	2.00	TCT-analys
109	II:B3d		under ka pl	ker	ker orn	böjda mejselintryck		1.00	4.00	MN I-IV, huvudsakligen MN I
109	II:B3d		under ka pl	flinta	avslag			1.00	5.00	
110	II:C3a		stensp	flinta	avslag		br	1.00	2.00	
111	II:C3a	30	under stensp	flinta	avslag			1.00	1.00	
112	II:C3a		under ka pl	ker	ker oorn			1.00	1.00	
112	II:C3a		under ka pl	ker	ker orn			2.00	14.00	
112	II:C3a		under ka pl	ker	ker orn			1.00	9.00	TN-MN II
112	II:C3a		under ka pl	ker	ker orn	Vinkelsreck + små gropar		1.00	6.00	MN I-IV, Små gropar sådesavtryck?
113	II:C3a-b		under ka pl	ker	ker oorn			1.00	2.00	
114	II:C3b	20	säll	ker	ker oorn			1.00	1.00	
115	II:C3b		stensp	flinta	avslag			1.00	1.00	
115	II:C3b		övre stensp	ker	ker orn	ev kam på vertikalt band		1.00	3.00	obestämbart sådesavtryck
116	II:C3b		under ka pl	flinta	avslag			1.00	2.00	
116	II:C3b		under ka pl	ker	ker oorn			3.00	35.00	
116	II:C3b		under ka pl	ker	ker orn	horisontala vinkelinjer		1.00	16.00	mynning, TCT analys, MN I
116	II:C3b		under ka pl	ker	ker orn	horisontell mejsel intr i vink		1.00	7.00	brämbägare, TCT -analys, MN III-IV
116	II:C3b		under ka pl	ker	ker oorn			1.00	29.00	grov bottenbit, TCT-analys
117	II:C3c	30	under ka pl	flinta	avslag			1.00	1.00	
117	II:C3c	30	övre stensp	flinta	splitter			1.00	1.00	
118	II:C3c		övre stensp	ker	ker oorn			5.00	11.00	TCT-analys
119	II:C3d		botten av pl	ker	ker oorn			1.00	10.00	TCT-analys
120	II:C3		under ka pl	flinta	avslag			2.00	3.00	
120	II:C3		under ka pl	ker	ker oorn			4.00	9.00	
120	II:C3		under ka pl	ker	ker orn	hor vinkelzon		1.00	10.00	mynning brämbägare se fig xxx, TCT-analys, MN L_II
121	II:A3-C3		under ka pl	ker	ker orn	bukstreck		1.00	2.00	TN-MN II
122	II:D3		under ka pl	ker	ker orn			1.00	1.00	
122	II:D3		pl	flinta	avslag		br	1.00	1.00	
122	II:D3		pl	flinta	avslag			1.00	1.00	

5

Bilaga 1. Fyndlista. Fynden sorterade efter grävningenshet, nivå och lager.

Fyndnr	Enhet	Nivå	Lager	Material	Typ	Dekor	Tillstånd	Antal	Vikt	Övrigt
122	II:D3		pl	flinta	avslag m ret		br	1.00	3.00	
122	II:D3		pl	järn	järnfr			2.00	2.00	kastade
123	II		under ka pl	ker	ker oorn			2.00	11.00	
123	II		under ka pl	ker	ker orn			1.00	9.00	mynningsfrag TCT-analys, MN I-II
124	I:0,4-0,5	60-70	botten av stensp	flinta	avslag		br	1.00	1.00	
125	I:0,45	65	under stensp	sandsten	avslag			1.00	120.00	
126	I:2,0	60	under stensp	flinta	avslag			1.00	1.00	
127	I:2,2	85	kl	kvarts	avslag ?			1.00	1.00	
128	I:2,43	86	kl	flinta	avslag		br	1.00	2.00	
129	I:2,65	90	kl botten	flinta	avslag		br	1.00	1.00	
130	I:1,9	89	kl	flinta	ryggspån		br	1.00	5.00	
131	I:3,1	85-95	kl	flinta	avslag			1.00	1.00	
132	I:3,55	95	kl	flinta	avslag		br	1.00	2.00	
133	I:3,56	101	kl	flinta	avslag		br	1.00	1.00	slipyta ?
134	I	30-40	botten	flinta	avslag		br	1.00	1.00	såll
134	I	30-40	botten	flinta	avslag		br	1.00	1.00	såll
135	II:C3b		under ka pl	bergart	sten m slipyta			1.00	500.00	slipad yta
136				flinta	avslag		br	1.00	1.00	vid takblock till gånggrift
137	pg 2/85	45		flinta	avslag			1.00	1.00	
138	pg 2/85	60		flinta	avslag			1.00	1.00	
139	pg 4/85	45-50		kvarts	avslag			5.00	3.00	
140	pg 4/85	50-55		ker	ker oorn			6.00	2.00	
141	pg 4/85	55-60		ker	ker oorn			4.00	2.00	
142	pg 4/85	60-65		slagg/br lei	slagg/br lera?			2.00	8.00	
201	I:B-3		under stengårds	ker	ker oorn			1.00	2.00	gråbrun obestämbär
201	I:B-3		under stengårds	flinta	splitter			2.00	2.00	
201	I:B-3		under stengårds	järn	spik			1.00	4.00	trol recent
204	I:A-3	40-50		flinta	övrig slagen			1.00	2.00	
206	I:A-1	20-30		ker	ker oorn			1.00	2.00	mynning brunsvart
208	I:B-2	20-30		ker	ker oorn			1.00	4.00	brunsvart obestämbär
209	I:B-1	30-40		ker	ker oorn			3.00	6.00	jå ? stå ? brunsvart med rött lager, TCT-analys
209	I:B-1	30-40		ker	ker orn			1.00	5.00	TN-MN II
210	I:A-1	30-40		ker	ker oorn			1.00	2.00	
210	I:A-1	30-40		ker	ker oorn			1.00	4.00	fogbit TBK
210	I:A-1	30-40		ker	ker orn			2.00	4.00	
210	I:A-1	30-40		harts	harts			1.00	1.00	
217	I:A-5			ker	ker oorn			1.00	1.00	
217	I:A-5			flinta	splitter			1.00	1.00	

Bilaga 1. Fyndlista. Fynden sorterade efter grävningssenheter, nivå och lager.

Fyndnr	Enhet	Nivå	Lager	Material	Typ	Dekor	Tillstånd	Antal	Vikt	Övrigt
218	I:A-1	50-60		ker	ker orn	streck/snöre (?)		1.00	4.00	TN-MN II
219	I:B-1	40-50		ker	ker orn	streck/snöre (?)		1.00	2.00	TN-MN II
222	I:B-1	50-60		ker	ker oorn			2.00	4.00	obestämbart
222	I:B-1		50-60	flinta	splitter			1.00	1.00	
224	I:A-1	40-50		ker	ker oorn			2.00	2.00	
224	I:A-1	40-50		lera	br lera		br	1.00	2.00	
224	I:A-2	40-50		ker	ker orn	rund grop och bukstreck		1.00	6.00	TN-MN II
225	I:A-3	50-60		ker	ker oorn			1.00	1.00	gråbrun/röd obestämbart
226	I:B-3			flinta	avslag			1.00	1.00	
228	I:A-4	30-40		flinta	övrig slagen			1.00	8.00	
228	I:A-4	30-40		glas	butelj ?			1.00	1.00	recent ?
236	I:A-3	60-70		lera	br lera		br	1.00	2.00	
237	I:A-3	70-80		bergart	övrig slagen			1.00	4.00	
239	I:B-1	50-60		ker	ker oorn			1.00	16.00	halsbit TBK
242	I:A-4	40-50		lera	br lera		br	3.00	2.00	
244	I:B-1	60-70		ker	ker oorn			1.00	4.00	brunsvart/röd TBK (?)
249	I		dumphög	ker	ker oorn			1.00	5.00	brunsvart/röd TBK (?)
202	III:B4	30		ker	ker oorn			4.00	6.00	obestämbart
202	III:B4	30		ker	ker oorn			5.00	2.00	frag
203	III:B5	20-30		järn	järnfr			9.00	6.00	röd/svart/brun obestämbart
215	III:A3	20-30		ker	ker oorn			4.00	4.00	röd/ljusbrun obestämbart
215	III:A3	20-30		harts	harts			3.00	4.00	
220	III:A4	20-30		ker	ker oorn			4.00	2.00	röd grå
220	III:A4	20-30		flinta	avslag			1.00	1.00	
220	III:A4	20-30		flinta	splitter			1.00	1.00	
220	III:A4	20-30		slagg	slagg			1.00	2.00	
223	III:A3	30-40		lera	br lera		br	2.00	1.00	
227	III:A5	30-40		ker	ker oorn			1.00	1.00	röd/svart
227	III:A5	30-40		flinta	avslag			1.00	1.00	
227	III:A5	30-40		flinta	övrig slagen			1.00	2.00	
235	III:B4	30-40		ker	ker oorn			6.00	4.00	jå (?) gråbrun
241	III:A2	30-40		järnutfällni	limnolit			1.00	22.00	troligen naturbildning
243	III:A4	30-40		ker	ker oorn			1.00	4.00	rödbrun/svart keramik med matskorpa
247	III:A2			lera	br lera		br	1.00	2.00	
251	III:A4	40-50		kvartsit	övrig slagen			1.00	4.00	
253	IV:0.6	40	under stenp	flinta	avslag			1.00	2.00	
212	V:A1d	21		flinta	övrig slagen			1.00	3.00	

Bilaga 1. Fyndlista. Fynden sorterade efter grävningssenheter, nivå och lager.

Fyndnr	Enhet	Nivå	Lager	Material	Typ	Dekor	Tillstånd	Antal	Vikt	Övrigt
216	V:A1d	21		ker	ker oorn			4.00	6.00	mörkbrun obestämbär
229	V:B1d	28		bergart	övrig slagen			1.00	3.00	
230	V:A1c	30		ker	ker oorn			3.00	6.00	mörkbruna obestämbära
232	V:A1d	30		flinta	splitter		br	1.00	1.00	
233	V:A1d	33		kol	kol			2.00	2.00	
260	V:A1d	30	mörkfärgning	organiskt	obestämt			1.00	2.00	barkflaga ? recent ?
261	V:A1d	30		kol	kol			4.00	4.00	jordbi
262	V:A1d	30		lera	br lera		br	1.00	1.00	
315	VI:A6		botten	lera	br lera		br	2.00	24.00	
319	VI:A3	60		lera	br lera		br	2.00	8.00	hård
323	VI:A2			ker	ker oorn			1.00	16.00	jå ?
329	VI:A5			lera	br lera		br	1.00	8.00	
330	VI:A5		kl	lera	br lera		br	1.00	4.00	
335	VI:A6		fyllning	lera	br lera		br	6.00	10.00	
400	VI		dumphög	ker	ker oorn			1.00	10.00	jå
314	VI:A6		botten	kol	kol			310.00	310.00	
320a	VI:A3			kol	kol			5.00	5.00	hård
320b	VI:A3			kol	kol			438.00	438.00	
325	VI:A2	45-65	muII under stensp	kol	kol			310.00	310.00	C14 3145+-60 BC (UCLA-2463f)
327	VI:A5		kl	kol	kol			22.00	22.00	
328	VI:A5	45	kolgrup	kol	kol			71.00	71.00	
332	VI:A6	45	kolgrup	kol	kol			280.00	280.00	
333	VI:A6	45	botten	kol	kol			30.00	30.00	C14 1929+-105 BP (St-11410)
334	VI:A6			kol	kol			40.00	40.00	
341	VI:A4			kol	kol			42.00	42.00	
342	VI:A5			kol	kol			16.00	16.00	
343	VI:A5			Kol	kol			28.00	28.00	
345	VI:A3			kol	kol			357.00	357.00	hård
348	VI:A2			kol	kol			60.00	60.00	hård
300	VII		dumphög	flinta	övrig slagen			1.00	3.00	
301	VII		ploglagret	ker	ker oorn			1.00	1.00	
302	VII:A1?			kvarns	övrig slagen			1.00	3.00	
303	VII:A2			ker	ker oorn			1.00	10.00	
304	VII:A3			kol	kol			70.00	70.00	
304	VII:A4		botten	kol	kol					C14 1880+-70 (St-11409)
306	VII:A7			lera	br lera		br	10.00	10.00	fragmenterat och smuligt, funnit utanför gropen
307	VII:A7			lera	br lera		br	34.00	34.00	smuligt, funnit utanför gropen

Bilaga 1. Fyndlista. Fynden sorterade efter grävningseenhet, nivå och lager.

Fyndnr	Enhet	Nivå	Lager	Material	Typ	Dekor	Tillstånd	Antal	Vikt	Övrigt
308	VII:Yta 1			ker	ker oorn			1.00	16.00	
309	VII:Yta 1			ker	ker oorn			1.00	8.00	hård
310	VII:A2			kol	kol			1.00	16.00	
311	VII:A3			lera	br lera		br	1.00	2.00	
312	VII:A2			kol	kol				7.00	
316	VII:A3			kol	kol				5.00	
317	VII:A3			kol	kol				3.00	
318	VII:A3			kol	kol				10.00	
321	VII:A3			kol	kol				13.00	C14 975+-460 BP (St-11412)
322	VII:A3			kol	kol				5.00	
324	VII:A2			lera	br lera		br	1.00	2.00	
337	pg 12/86			kol	kol				19.00	
338	pg 12/86			flinta	naturflinta			1.00	20.00	
339	VII:Yta1A3			kol	kol				10.00	C14 2735+-340 BC (St-11411) materialet förbrukat
340	VII:A3			kol	kol				600.00	
355	VII:Yta 1			kol	kol			1.00	1.00	RA enl fältant
373	VII:Yta 1?			lera	br lera		br	1.00	1.00	RA enl fältant
374	VII:Yta 1?			kol	kol		br	1.00	1.00	
375	pg 12/86			lera	br lera				1.00	
376	VII:A7			kol	kol			1.00	1.00	
377	VII:A7			flinta	avslag			1.00	1.00	
378	VII:A2			kol	kol			109.00	1.00	
401	VII:A1	botten		sandsten	avslag			1.00	46.00	
402	VIII		dumphög	flinta	övrig slagen			1.00	5.00	
403	IX		dumphög	flinta	spån			1.00	3.00	fyndet förkommet liksom övriga uppgifter om det
404	IX:pg 1	0-70							4.00	
405	IX:pg 1	70-80		ker	ker oorn			1.00	2.00	
405	IX:pg 1	70-80		flinta	avslag			2.00	1.00	
406	IX:pg 1	80-90		flinta	spiltter			1.00	1.00	
407	IX:pg 1	90-100		flinta	spiltter			3.00	2.00	
408	IX:pg 1	100-110		flinta	spiltter			1.00	2.00	
412	IX:pg 1	110-120		flinta	avslag			2.00	8.00	
413	IX:pg 1	130-155		flinta	avslag			1.00	17.00	
413	IX:pg 1	130-155		bergart	avslag			1.00	5.00	funnet ca 10 m Ö om gånggriftens mynning
409	X		dumphög	flinta	övrig slagen			1.00	3.00	uppgifter om fyndplats saknas
410	lösfynd			flinta	avslag			1.00	3.00	
411	lösfynd			flinta	avslag			1.00	3.00	

Bilaga 2. Benlista.

Fyndnr	Enhet	Nivå	Lager	Antal	Br/obr	Art	Skelettdel	Komm
506	I:0,5-1,0	75-80	under stenp	1	br	obest	skalltak	frag
507	I:0,8	50	under stenp	1	br	ovis		frag
507	I:0,8	50	under stenp	2	br	obest		frag
508	I:1,0	70	under stenp	1	br	obest		frag
510	I:2,0	60	innanf kanik	1	br	bos	överarmsben	frag
510	I:2,0	60	innanf kanik	2	br	obest		frag
509	I:2,0	60	under stenp	1	br	obest		frag
520	I:2,0-3,0	60-70	högf/kl	1	br	obest		frag
511	I:2,5-3,0	85-90		1	br	obest		frag
501	I:2,9	90	kl botten	1	br	obest		frag
500	I:2,0	70	kl	1	br	obest		frag
512	I:3,0	85	högf/kl	1	br	obest		frag
512	I:3,0	85	högf/kl	1	br	ovis	revben	frag
517	I:3,0-4,0	säll	botten kl	3	br	obest		frag
502	I:3,05	96	botten	1	br	obest		frag
515	I:3,1	85	högf	1	br	obest		frag
503	I:3,3	89	kl	1	br	ovis	lårben	frag
513	I:3,4	80	högf/kl	1	br	obest		frag
514	I:3,45	100	kl	1	br	obest		frag
516	I:3,5	85	högf	1	br	obest		frag
505	I:3,5-4,0	90-1.00	högf/kl	4	br	obest		frag
504	I:3,65	97	botten	1	obr	bos	skenben	frag C14 3900+-135BP (3860+-110BP) (Ua-68)
518	I:3,8	90	högf/kl	1	br	obest		frag
519	I:5,8	15	under stenp	1	br	obest		frag
206	I:A1	20-30		1	obr	bos	överkäksmolar	
205	I:A2	30-40		1	obr	ovis/capra	molarfragment	
571	II:A,B,C3	framrens	ka pl	1	br	bos	tand	frag
571	II:A,B,C3	framrens	ka pl	1	br	obest		frag
522	II:A3a		under ka pl	1	br	ovis	falang	frag
522	II:A3a		under ka pl	8	br	obest		frag
534	II:A3a	30-40	övre stenp	1	obr	homo	tand	frag
534	II:A3a	30-40	övre stenp	12	obr	homo	rörben	frag
521	II:A3a	40-50		3	br	obest		frag
525	II:A3b		under ka pl	3	br	obest		frag
523	II:A3b	20-30	övre stenp	1	br	obest		frag
524	II:A3b	30-40	övre stenp	2	br	obest		frag
535	II:A3b	40-50	övre stenp	1	obr	homo	halskota	frag
535	II:A3b	40-50	övre stenp	3	obr	homo	rörben	frag
527	II:A3c		under ka pl	12	br	obest	käke	frag
536	II:A3c	30-40	övre stenp	1	obr	homo	överarmsben	frag
536	II:A3c	30-40	övre stenp	3	obr	homo		frag
536	II:A3c	30-40	övre stenp	5	obr	homo		frag
526	II:A3c	40-50	övre stenp	5	br	obest		frag

Fyndnr	Enhhet	Nivå	Lager	Antal	Br/obr	Art	Skelettdel	Komm
530	II:A3d		under ka pl	5	br	obest		frag
537	II:A3d		under ka pl, djurg?	3	br	obest		frag
539	II:A3d			2	br	obest		frag
528	II:A3d	10-20		1	br	obest		frag
529	II:A3d	30-40	övre stensp	1	br	obest	rörben	frag
538	II:A3d	40-50		5	obr	homo		frag
531	II:A4a	45	kalkflisl	2	br	obest		frag
532	II:A4b	50	kalkflisl	3	br	obest		frag
533	II:A4d	65	under ka pl	1	br	obest		frag
540	II:A5b	55	mellan ka pl	12	br	obest		frag
541	II:A5b	60	under ka pl	1	br	obest		frag
542	II:A5c	45	under ka pl	4	br	obest		frag
544	II:A5d	30	mellan ka pl	2	obr	bos	kota	frag
543	II:A5d	30	stenp	6	obr	homo	rörben	frag
545	II:A5d	30	under ka pl	3	br	obest		frag
546	II:B1c		säll	1	br	obest		frag
547	II:B2b	20	stenp	1	br	obest		
547	II:B2b	20	stenp	1	obr	homo	tand (M2)	hel
548	II:B2d	25	stenp	1	br	obest		frag
549	II:B3		torvlagret	1	br	obest		frag
551	II:B3a		under stensp	8	br	obest		frag
550	II:B3a	30-40	övre stensp	1	obr	obest	rörben	frag
552	II:B3a+c		under ka pl, mörkf	1	br	sus	käke	frag
552	II:B3a+c		under ka pl, mörkf	1	obr	bos	överarmsben	frag
552	II:B3a+c		under ka pl, mörkf	10	br	obest		frag
553	II:B3b		under ka pl	1	br	obest	rörben	frag
553	II:B3b		under ka pl	1	obr	homo		frag
556	II:B3c		under ka pl	1	obr	obest		frag
556	II:B3c		under ka pl	3	br	obest		frag
554	II:B3c	20-40	övre stensp	1	br	obest		frag
555	II:B3c	30	övre stensp	1	br	obest		frag
559	II:B3d		under ka pl	1	br	obest		frag
557	II:B3d	30-40	övre stensp	1	br	obest		frag
558	II:B3d	40-50	övre stensp	2	br	obest		frag
563	II:C3		under ka pl	6	br	obest	skenben	frag
560	II:C3a		under ka pl	1	br	ovis		frag
560	II:C3a		under ka pl	6	br	obest		frag
562	II:C3b		under ka pl	2	br	obest		frag
561	II:C3b		under ka pl	4	br	obest		frag
572	II:profil		övre stenpl	2	br	obest		frag, rensnig av profilvägg
564	II:X3a	30-40		1	br	obest		frag
565	II:X3b	10-20?		4	br	obest		frag
566	II:X3c	10-20		2	br	obest		frag
567	II:X3c	30-40		1	br	obest		frag
568	II:X3d	10-20		1	br	obest		frag
569	II:X3d	30-40		2	br	obest		frag
570	II:X4a	10-20		4	br	obest		frag

Fyndnr	Enhet	Nivå	Lager	Antal	Br/obr	Art	Skelettdel	Komm
236	III:A2			2	obr	bos	överkäksmolar	frag
203	III:B5	20-30		1	br	obest		frag
252	IV:0.5	45		1	br	obest		frag
576	pg 4/85	40		1	br	obest		frag
573	pg 4/85	45-50		2	br	obest		frag
574	pg 4/85	50-55		2	br	obest		frag
575	pg 4/85	55-60		2	br	obest		frag
214	V:A1	20-30		1	br	obest		frag
211	V:B1	25		2	br	obest		frag
231	V:B1a	30		1	br	obest		frag
336	VI:A2			1	obest	obest	tandemalj	
326	VI:A5			2	obr	sus?	skenben? corpus	
331	VI:A5			1	obr	obest	rörben	
313	VI:A6			4	obr	Cervus?	Mellanfotsben?	
344	VI:A6			1	obr	bos	hornkvicker	
305	VII:A7			4	obr	obest		hane ungdjur
372	Yta 1			1	obr	sus	revben,dorsaldel	
372	Yta 1			2	br	obest		frag

Bilaga 3. C14-analyser

Labnr	dat bp okal/BC kal	material	härkomst	Fnr	anm
Ua-66	3810±85 bp	ben (homo)	Sch II:B3 b	F 553	under kalkplatta
Ua utan nr	3860±110 bp	ben (bos)	Sch I:3,65/97	F 504	kulturlager
Ua-68	3900±135 bp	ben (bos)	Sch I:3,65/97	F 504	kulturlager
UCLA-2463 F	3145±70 BC (kal)	kol	Sch VI:A2	F 325	Härd
St-11409	1880±70 bp	kol	Sch VII:A4	F 304	Kolgröp
St-11410	1920±105 bp	kol	Sch VI:A6	F 332	Kolgröp
St-11411	2735±340 bp	kol	Yta 1:A3	F 355	Härd
St-11412	975±460 bp	kol	Sch VII:A3	F 321	Härd

Prover togs under graven (Ua utan nr) och i gånggriftsmynningen (Ua-66) för att försöka bestämma gravens byggnadstid. Då dateringarna var ca 500 år för sena för att datera gånggriftens byggnation utfördes en ny datering av F 504 med annan förbehandling för att kontrollera huruvida provet kunde vara förorenat (Ua-68). Resultat blev i princip oförändrat, dvs dateringen måste anses pålitlig.

St-11411 och St-11412 har stor osäkerhet, ±340 respektive ±460 C14-år, vilket beror på att de insända proven varit för små.

Dateringarna är med ett undantag angivna okalibrerade bp. UCLA-2463 F har redovisats i kalibrerade kalenderår (BC) av laboratoriet. Den använda kalibreringskurvan anges som "Suess". Det okalibrerade värdet kan uppskattas till ca 4400 bc.

Bilaga 4. Kemiska analyser

Kemiska analyser har utförts av två laboratorier. Fosfatlaboratoriet vid RAGU har utfört fosfatanalyser på material från 1986 års grävning. Proverna härrör från schakten i gånggriftens omedelbara närhet samt från boplatsoområdet vid sch VI-VII. Proverna är tagna i schaktbotten. Analyserna har utförts med citronsyremetoden. Resultatet framgår av tabellen nedan. Fosfathalterna är låga och ligger inom ramen för de naturliga fosfatvariationerna i marken. Inget talar således för någon mer omfattande deposition av fostfathaltigt material, t ex matavfall, på området.

Fosfatanalyser, RAGU

Enhet	fosfatgrad
I:-1A	25
I:-3A	15
I:-6A	42
III:A4	59
III:A5	30
III: V kanten	25
VI: 12 m	22
VI: 19 m	24
VII: 10 m	45
VII: 22 m	39
VII: 30 m	16
Yta 1 x31/y84, vid hård	31
Yta 1 x27/y87	33
Yta 1 x31/y85	21
Yta 1 x25/y82	28
Yta 1 x28/y83	28
Yta 1 x28,5/y80	40
Pg 1	30
Pg 2	20
Pg 3	18
Pg 4	7
Pg 5	19
Pg 6	32
Pg 7	19
Pg 8	17
Pg 9	15
Pg 10	7
Pg 11	34

Kemiska stationen i Skara har analyserat prover från schakt I 1985. Dessa prover är tagna i profilen och bildar en sekvens genom lagerföljden. Proverna har analyserats med samma metoder som används för det moderna jordbruket. Fosforhalten har bestämts med två olika metoder, P-Al resp P-HCl. Den förra metoden analyserar löslig fosfat och torde vara mer jämförbar med citronsyremetoden medan HCl-metoden även analyserar svårslöslig fosfat. De angivna värdena är specifika för varje metod och talen kan därför inte jämföras sinsemellan. För proverna i schakt I 1985 har även PH, kaliumhalt och mullhalt bestämts. Förutom analysvärdena redovisas här en klassning av värdena i en femgradig skala.

Ett par intressanta förhållanden framgår av dessa analyser, jfr tabellen nedan. PH-värdena i högens ytskikt och i högfyllningen (lager 1, 2 och 2a) visar sura förhållanden. Kulturlagret (lager 3, 3a) är däremot svagt basiskt, liksom moränen (lager 4). I provgroparna 6/85 och 7/85, belägna strax N om gånggriften, varierar surhetsgraden från svagt surt till svagt basiskt. Med andra ord är bevaringsförhållandena för benmaterial avsevärt mycket bättre direkt under gånggriften än på övriga platser.

Mullhalten, dvs jordens organiska innehåll, visar en omvänd fördelning gentemot PH-värdena. Mullhalten är hög i ytskiktet och låg i kulturlagret medan högfyllningen intar en mellanposition.

Fosforhalten (P-Al) har sina högsta värden i kulturlagret och moränen direkt under detta, medan högfyllningen och provgropparna har låga värden. De höga värdena i lager 3 och 4 torde få tillskrivas mänsklig aktivitet, medan övriga analyser visar bakgrundsförhållandena. Fosfatanalysen styrker hypotesen att kulturlagret har en mycket begränsad storlek i N-S riktning.

De svårslösliga fosfaterna (P-HCl) visar ingen korrelation varken med kulturlagret eller med P-Al, vilket bör bero på att denna metod analyserar förekomsten av all fosfor i marken, dvs huvudsakligen sådan som inte beror av mänsklig aktivitet. Inte heller kaliumhalten (K-Al resp K-HCl) visar något samband med kulturella företeelser.

Kemiska analyser, Kemiska stationen, Skara

Enhet	Lager/ Nivå	PH	P-Al Tal	P-Al klass	K-Al Tal	K-Al Klass	P-HCl Tal	P-HCl Klass	K-HCl Tal	K-HCl Klass	Mullhalt %
I:3,1/-0,1	1	5,3	<1	I	6	II	52	III	85	II	11,3
I:3,0/-0,4	2	6,5	1,1	I	3	I	87	V	105	III	4,0
I:0,8/-0,7	2a	5,5	<1	I	3	I	45	III	95	II	4,2
I:3,1/-0,85	3	7,5	10,5	IV	3	I	57	III	95	II	1,9
I:3,7/-0,95	3	7,5	4,8	III	3	I	46	III	100	II	1,8
I:0,7/-0,7	3a	7,1	4,0	II	3	I	47	III	105	III	1,6
I:1,4/-0,7	3a	7,5	3,3	II	3	I	44	III	95	II	0,9
I:0,8/-0,85	4	7,4	6,9	III	3	I	69	IV	105	III	1,2
I:3,7/-1,2	4	7,6	4,7	III	4	II	51	III	135	III	0,5
Pg 6/85	-0,4	7,3	3,8	II	4	II	61	IV	130	III	0,5
Pg 6/85	-0,5	6,2	1,9	I	4	II	53	III	110	III	1,2
Pg 7/85	0,35-0,4	5,6	<1	I	2	I	32	II	60	II	0,6

Bilaga 5. Landmolluskanalyser

Molluskanalys syftar till att vinna kännedom om den förhistoriska miljön i anslutning till en fornlämning. Vissa arter av sniglar (landmollusker) kan fungera som "ekologiska markörer." Landmollusker är stenotopa djur, dvs de rör sig inte över stora områden, och vissa arter är dessutom strängt knutna till en bestämd typ av vegetation. En för molluskanalys begränsande faktor är tillgången på kalk i jorden. Landsniglar lever i de flesta miljöer och är geografiskt spridda över hela Sverige, men som fossil bevaras de bäst i områden med kalkrik jordgrund.

Jordprover för molluskanalyser skickades från schakt I till Birgitta M Johansson (Arkeologiska forskningslaboratoriet i Stockholm). Jordprover från schakt II sändes till Henrik W Waldén (Mölntycke).

Bestämningen blev:

- Schakt I Inga mollusker men Johansson fann två individer av kalkskaliga Ostracoda (små sötvattenskräftor).
- Schakt II A3c Arianta arbustorum och Cepaea hortensis, gul form resp. 5-bandad form (båda allmänt förekommande).

Någon närmare slutsats av bestämningarna går inte att dra.

Ostracoda är vanliga. De är beroende av vatten och kan därför inte ha levt på fyndplatsen utan måste ha fraktats dit. Närmaste våtmark är Kallamosen, ca 50 m söder om gånggriften.

Arianta arbustorum och cepaea hortensis är vanliga i fuktängar och i lövskog. De dör ut i större uppodlade åkrar men är anpassningsbara och kan överleva i åkerjord i fuktigare partier och nära impediment. Inför denna rapportskrivning har förnyad kontakt tagits med Henrik Walldén (per telefon 1993-08-03). Han anser att de förhoppningar projektet ställt till molluskanalysens möjligheter är överdrivna. Skalen är tunna och de bevaras bara i kalkgyttja och kalktuff men lakas ut och upplöses i kalkstensmark. Walldén anser därför att de av honom identifierade molluskerna från schakt II är avsevärt senare inkomna än vid gravens anläggning då bevaringsförhållandena för mollusker är dåliga.

Bilaga 6. Vedartsanalys

Denna har utförts av Alf Bråthen, Trollhättan. Kolet härrör från boplatsanläggningar i schakt VI och VII. Två av anläggningarna, sch VI:A6 och sch VII:A4 har C14-daterats till tidig romersk järnålder. En järnåldersdatering är trolig även för den tredje anläggningen.

Härkomst	Anl. typ	Trädart
Sch VI: A3	hård	ask
Sch VI: A6	kolgrop	ek
Sch VII: A4	kolgrop	ek

Enligt Bråthen kommer alla bestämda bitar från stammen på träden. Detta tyder enligt honom på att det rör sig om konstruktionsvirke snarare än en vanlig brasa, då man borde använda klenare virke. En alternativ tolkning är att kolet är avsett att användas vid järnframställning. Huruvida någon sådan bedrivits på den aktuella platsen är svårt att uttala sig om på grund av den begränsade undersökningsytan. Ett argument för detta är förekomsten av stora härdar, som knappast kan ha med kolproduktionen att göra utan bör ingå i själva järnhanteringsprocessen.

Bilaga 7. Makrofossilanalys

Eva-Lena Larsson, Naturhistoriska museet i Göteborg har genomgått jordprover för makrofossilanalys. Proven härrör dels från kulturlagret i schakt I, dels från en hård på boplatsoområdet (Sch VI:A2).

Resultat: Inga förkolnade fröer fanns i proverna.

Två keramikskärvor har avtryck analyserade av Larsson:

F 47	Schakt I: 3,70-3,90.	Ej bestämbar avtryck
F 115	Schakt II: C3b övre stenp.	Säd, obestämbar till art

Bilaga 8. Provgropsbeskrivningar

PROVGROPAR 1985

Pg 1/85

Gropen var 0,5 x 0,5 m stor och 1,2 m djup.
Lagerföljd: 1,2 m torv, under detta vit sjösand.
Fyndtom.

Pg 2/85

Gropen var 0,5 x 0,5 m stor och 1,25 m djup.
Lagerföljd:
0-0,3 m ploglager
0,3-0,62 m mylla med träkolsfragment
0,62-1,25 m mylla utan träkol. Från ca -0,75 m allt större organiskt inslag, dock ej egentlig torv.
Botten ej uppnådd.
Fynd: flint- och kvartsavslag, träkol, slagg

Pg 3/85

Gropen var 0,5 x 0,5 m stor och 0,4 m djup.
Lagerföljd: 0,4 m ploglager, successivt ljusare nedåt.
> 0,4 m morän.
Fyndtom.

Pg 4/85

Gropen var 1 x 1 m stor och 1,5 djup.
Lagerföljd:
0-0,35 m ploglager, stenigt de sista 5 cm
0,35-0,9 m mylla med träkolsinslag
0,90-1,5 mylla utan träkol.
Botten ej uppnådd.
Fynd: I lagret med träkol fanns även keramikfragment, små brända ben och slagg. Fynden ligger troligen i sekundärt läge.

Pg 5-7/85 var alla fyndtomma. Lagerföljden var enhetlig med ett 0,3 - 0,4 m tjockt lager humös sandig mo, mot botten övergående i gulbrun sandig mo.

PROVGROPAR 1986

Pg 1, 2 & 4/86

Pg 1, 2 & 4 grävdes 0,5 x 1 m. Lagren bestod av grästorv, ploglager, och i botten sand.
Fyndtomma.

Pg 3/86

Gropen var 0,5 x 1 m stor och 0,34 m djup.
Lagerföljd: 0,05 m grästorv, 0,15 m ploglager, 0,14 m gul moigt sandlager.
Fyndtom.

Pg 5/86

Gropen var 0,5 x 1 m och 0,7 m djup.
Lagerföljd: 0,05 m torv, 0,15 m ploglager, 0,45 m humus, 0,05 m sand.
Fyndtom.

Pg 6/86

Gropen var 0,5 x 1 m stor, djupuppgift saknas.
Lagerföljd: grästorv, ploglager, sand.
Fyndtom

Pg 7/86

Gropen var 1 x 2 m stor och 0,4 m djup.
Lagerföljd: 0,2 m grästorv/ploglager, 0,12 m humös sand, 0,08 m ljus sand.

Efter avlägsnandet av torvlagret påträffades i plog- och humuslagret en samling stenar i olika storlekar ner genom lagren till botten (-0,4 m) (storleken på stenarna framgår inte av fältanteckningarna). Då denna stensamling inte verkade vara naturlig utvidgades gropen till angivet mått. Någon anläggning kunde inte konstateras, men det kan heller inte uteslutas att stenarna är ditlagda av människor.

Fyndtom.

Pg 8/86

Gropen var 0,5 x 1 m stor och 0,43 m djup.

Lagerföljd: 0,25 m ploglager, humös sand 0,1 m, sand 0,08 m.

Fyndtom

Pg 9/86

Gropen var 0,5 x 1 m. Djup 0,55 m.

Lagerföljd: 0,25 m ploglager, 0,15 m humös sand, 0,15 m sand.

I plog- och humuslagret påträffades en samling stenar i gropens sydvästra hörn. Stenarna var grupperade på sådant sätt att de möjligtvis kan ha fungerat som stöd för en stolpe. Jordfyllningen inom stenkretsen var mörkfärgad. I övrigt inga fynd.

Pg 10/86

Gropen var 0,5 x 1 m stor och 0,35 m djup.

Lagerföljd: 0,06 m grästorv, 0,15 m ploglager, 0,14 m matjord

Fyndtom.

Pg 11/86

Gropen var 0,5 x 1 m. Djupuppgift saknas.

Lagerföljd: grästorv, ploglager, gult moigt sandlager.

Fyndtom.

Pg 12/86

Gropen var 0,5 x 1 m stor och 0,32 m djup.

Lagerföljd: grästorv, humus, sand (nivåuppgifter saknas).

Fynd: 0,25 m från markytan påträffades en stark koncentration av kolbitar/fläckar, ca 0,05 m tjock. En flintbit hittades i ploglagret.

Pg 13/86

Gropen var 0,5 x 1 m stor och 0,34 m djup.

Lagerföljd: ploglager 0,2 m, humös sand 0,14 m. Botten bestod av gul moig sand.

Ca. 0,20 m från markytan påträffades ett troligt kulturlager med kolbitar och en bränd lerklump (F 124).

På ca 0,27 m framkom en stenpackning med relativt stora stenar (0,01-0,15 m), möjligen en konstruktion. I övrigt inga fynd.

Bilaga 9. Anläggningsbeskrivningar

Schakt I 1985

A1 *Stolphål*, 0,06 m i diameter och 0,16 m djup ner i steril mark.

Schakt I 1986

A1 *Mörkfärgning*, närmast firsidig, ca 0,3 x 0,2 m stor, okänt djup.

A2 *Mörkfärgning*, närmast firsidig, ca 0,8 m lång och 0,4 m bred inom schaktet. Troligen stenlyft.

A3 *Mörkfärgning*, närmast tresidig, ca 0,5 m i diameter. Troligen stenlyft.

A4 *Stolphål*, 6 cm i diameter och 16 cm djupt ner i steril mark.

A5 *Mörkfärgning* i schaktets S hörn, minst 0,3 m i diameter, som fortsatte utanför schaktet mot S. Troligen stenlyft.

Schakt III

A1 *Mörkfärgning*, oval, 0,6 m i diameter inom schaktet och 0,32 m djup. Inga fynd.

A2 *Mörkfärgning*, rund, 0,56 m i diameter. Som djupast var den 0,47 m. Här fanns både bränd lera och små bitar av kol.

A3 *Mörkfärgning*, otydlig, framkom i ruta 3A:s NÖ hörn och föreföll fortsätta utanför schaktet in under stengårdsgården. Vid profilgrävning sågs bara mörkare skikt inblandade i det övriga materialet. Profilen grävdes till 0,3 m. Inga fynd.

A4 *Två stenpackningar*, en i ruta 5B och en i ruta 4A/5A framgrävdes ca 0,35 m under jordytan. Dessa bestod av rundade stenar i storleken 0,05 - 0,22 m En sten var 0,6 x 0,2 m stor. Troligen ärstensamlingarna naturbildningar.

Schakt VI

A1. I profilritningen över schakt VI, V ändan S väggen finns en uppgift om en anläggning A1 i schaktet. Ett x markerar bränd sten. I övrigt saknas uppgifter om anläggningen.

A2 *Härd*, oval 1,3 x 2,05 m. På grund av tidsbrist grävdes den inte till botten. Jordprov och kolprov togs. Kolet är C-14 daterat till 3145±70 BC (UCLA-2463F). NB att provet redovisas kalibrerat.

Fynd: Bränd lera, en ornerad keramikskärva, fragment av djurtänder, kol.

A3 *Härd?* minst 2 x 1 m stor och 0,25 m djup. Anläggningens storlek kunde inte avgöras då den gick utanför den grävda ytan. Två koncentrationer av kol (en större samt en mindre) kunde iakttagas. I V delen av schaktet fanns en gles stenpackning (0,1 - 0,3 m stora stenar).

Fynd; bränd lera, kol. Jordprov och kolprov togs.

A4 *Härd*, 1 x 0,8 m. Ej grävd till botten. I schaktets norra vägg urskiljdes ett sotlager. Under ploglagret framträdde en stenkongregation, som sträckte sig 0,8 m i Ö-V riktning och 1 m i N-S riktning. Denna bestod av ett 30-tal stenar (0,07-0,3 m stora), några var skörbrända. Enstaka kolfläckar samt bränd lera hittades bland stenarna. Bland stenarna kunde även en mörkfärgning (0,8 x 0,8 m) skönjas.

Fynd: kol.

A5 *Härd*, rektangulär, 2 x 1,6 m stor och ca 0,4 m djup. En stenpackning, 1,3 m x 1 m stor bestående av 0,1 - 0,3 m stora stenar, var belägen i anläggningens södra del. I norra delen fanns en mindre packning bestående av småsten. I östra delen av anläggningen fanns en starkt röd färgning. I botten av anläggningen fanns ett kraftigt kollager.

Fynd; kol, bränd lera, två obrända ben, rörben (F 331), skenben av svin ? (F 326).

A6 *Kolgrop*, minst 1,6 m i diameter och 0,7 m djup. Begränsningen kunde inte fastställas eftersom anläggningen gick utanför schaktet. En block, 0,6 x 1 m stort låg i V kanten av anläggningen. Detta kan ev. vara en sekundärt nedgrävd sten. Fyllningen bestod av mörkbrun humusblandad mjällig mo. Den var väl avgränsad i anläggningens SV del. I botten av fyllningen fanns en stenpackning. Strax ovanför denna gjordes fynd av obrända ben. I botten av anläggningen fanns ett ca 0,1 m tjockt kolskikt som är C-14 daterat till 1920±105 BP (St-11410).

Fynd: kol och ett obränt ben av nöt.

Schakt VII

A1 *Grop/ränna*, 0,9 m bred och 0,7 m djup under den avbanade ytan. Fyllningen bestod av brun humös sandig mo med enstaka stenar. I överkanten fanns ett 0,15 m tjockt sotlager med skörbränd sten.

Fynd: kol.

A2 *Mörkfärgning*. Diffus, flammig humusfärgning i botten av schaktet med enstaka kolfragment. Den var 1,2 m lång i schaktets längdriktning.

Fynd: Ornerad keramik, obearbetad flinta, kol.

A3 Härd/stenpackning, 1,3 x 0,6 m stor och 0,3 m djup. Fyllning av skörbränd sten, sot och kol. En 0,2 m stor sten visade sig vara toppen på en konstruktion med flera lager kallmurad sten (enligt studentrapporten), med eventuell fortsättning åt Ö. I NV delen av anläggningen fanns en 0,65 x 0,53 m stor stenkrets, möjligen ett stolphål (djupuppgift saknas). Kolet är C-14 daterat till 975± 460 BP (St-11412).
Fynd: kol, bränd lera, ben.

A4 Kolgrop, ca 2,35 m lång och ca 0,5 m djup under ploglagret. Fyllning av mörk humös sandig mo med fläckar av gul morän. I botten fanns ett kolskikt 0,03 - 0,08 m tjockt. Enstaka mindre stenar (0,05-0,1 m) fanns omedelbart ovanför kollagret. Stenarna i gropens kant var skörbrända. Kolgropen är C-14 daterad till 1880± 70 BP (St-11409).
Fynd: ett bränt obestämbart ben.

A5 Grop? ca 2 m i diameter och 0,6 m djup under ploglagret, botten var oregelbunden. Fyllning av humös sandig mo.
Fyndlös.

A 6 Denna anläggning är identisk med Ö delen av A5. Fyndlös.

A7 Kolgrop?, minst 2 m i diameter och 0,6 m djup under ploglagret. Homogen fyllning av mörk sotig humös sandig mo. I botten hittades en sot- och kolkoncentration mellan några stenar.
Fynd: bränd lera, kol, bränt obestämbart ben (F 305). Ytterligare några mycket små benfragment noterades, men blev inte tillvaratagna. Utanför anläggningen fanns spridda kolbitar, bränd lera, keramikfragment? (F 306, F 307).

Yta 1

Aa Härd. I NV hörnet av ytan påträffades skörbränd sten, sot och kol. Fynd: Bränd lera (F 111).

Ab Härd. Skörbränd sten påträffades i koordinaterna x27 y82.

Ac Två stolphål påträffades och profilgrävdes.

Ad Kolfläckar. I SÖ delen av schaktet fanns ett antal kolfläckar.

Ae Härd, (A2 enl. fältkursrapporten). I NÖ hörnet framrensades en härd med en storlek av 2,8 x 1,2 m. Härden fortsatte utanför schaktet i NO riktning. Härden bestod av packad sten i storleken 0,1-0,2 m med sot och kol mellan stenarna. C-14 analys av kol från härden gav 2735±340 okal. BP (St-11411). Fynd: Tre bitar keramik (F 303, F 308, F 309), ben (F 326), obestämbart, F 336b, F370), kvarts (F302).

Schakt VIII

A1 Mörkfärgning, ca 1 m bred i schaktets botten. Ej grävd. Inga fynd.

A2 Grop, 0,7 m i diameter och 0,45 m djup under schaktets botten. Fyllningen bestod av svartbrun humös mo. Inga fynd.

A3 Mörkfärgning, 1,3 m lång i schaktets botten och 0,4 m djup. Inga fynd.

Bilaga 10. Tekniska och administrativa uppgifter

Länsst. Dnr	11.391-1796-85, 11.391-1343-86
Ek. kartblad	8D 0c Marka 3
Koordinater	X 6450,8 Y 1361,7
Fastighet	Hovmansgården 1:10, Gökhemns sn, Falköpings kommun.
Markägare	Harry Johansson, Hovmansgården, Odensberg, 521 00 Falköping
Grävtid	aug 1985 (schakt I, II & pg 1-7) 8/9 - 17/9 1986 (schakt I, III - V). 6/10 - 10/10 1986 (schakt VI - XI, pg 1-13).
Avtorvad yta	211,5 kvm (inkl schakt).
Personal	1985: Karl-Göran Sjögren, Curry Heimann, Per Persson, Eva Englund, Monica Pagoldh. 1986 sept: Karl-Göran Sjögren, Per Persson, Eva Englund, Monica Pagoldh, Elisabeth Nordbladh + 12 studerande från Institutionen för arkeologi, Göteborg. 1986 okt: Karl-Göran Sjögren, Per Persson, Eva Bergström, Birgitta Carlbom + 28 studerande från Institutionen för arkeologi, Göteborg.
Dokumentation	Översiktsplaner i skala 1:100. Detaljplaner och profiler i skala 1:20. Foton i färg och svart/vitt. Inmätningar i förhållande till fristående koordinatnät. Nivåer i förhållande till megalitens högsta punkt (= 100).
Förvaring	Fynd, foton, ritningar och övrig dokumentation förvaras på inst. för arkeologi, Göteborg.

Bilaga 11

GOTARC SERIE D. ARKEOLOGISKA RAPPORTER

Förteckning över rapporter från Institutionen för arkeologi, Göteborgs Universitet.

- No 1. Heimann, Curry & Sjögren, Karl-Göran
1986 4 gånggrifter. Arkeologiska undersökningar 1985. Rapport från projektet "Gånggrifterna i centrala Västergötland och deras bakgrund."
- No 2. Sjögren, Karl-Göran
1986 Torbjörntorp 1, Gånggrift. Arkeologisk undersökning 1986. Rapport från projektet "Gånggrifterna i centrala Västergötland och deras bakgrund."
- No 3. - 1988 Valtorp 1, Gånggrift. Arkeologisk undersökning 1987-88. Rapport från projektet "Gånggrifterna i centrala Västergötland och deras bakgrund."
- No 4. Cornell Per & Sjödin, Susana (ed.)
1990 *El Pichao 1989. First report from the project Emergence and growth of centres - a case study in the Santa María Valley, NW Argentina.*
- No 5. - 1991 *El Pichao 1990. Second report from the project Emergence and growth of centres - a case study in the Santa María Valley, NW Argentina.*
- No 6. Persson, Per
1992 *Rapport, Undersökning av neolitisk boplatz. Karleby Lillegården, RAÄ Nr 10, Västergötland.*
- No 7. Persson, Per & Westergaard, Bengt
1992 *Karsefors, Halland, Laholms lfs RAÄ nr 74. Arkeologisk undersökning 1992.*
- No 8. Rooseveltsson, Thomas
1992 *Rapport, Undersökning av gånggrift, Skärv 82, Västergötland.*
- No 9. Rådemar, A; Sahlin, E; Wahlström, K-E & Waltersson, L
1992 *Karleby 188, Boplatz. Arkeologisk undersökning 1992.*
- No 10. Sjögren, Karl-Göran
1992a *Rapport, Undersökning av gånggrift, Gökhem 78, Västergötland.*
- No 11. - 1992b *Rapport, Undersökning av gånggrift, Torbjörntorp 12, Västergötland.*
- No 12. - 1992c *Rapport, Undersökning av neolitisk boplatz. Hångsdala Prästbol 20:1, Tidaholms kommun. Västergötland.*
- No 13. Axelsson, Tony
1993 *Rapport, Undersökning av neolitisk boplatz. Karleby RAÄ Nr 10 och 185, Västergötland.*
- No 14. Backman, Lars
1993a *Provundersökning av tidigare ej registrerad stenåldersboplatz Finsbo 1:3 (område A), vid RAÄ nr 192 Lyse sn, Bohuslän.*
- No 15. - 1993b *Provundersökning av tidigare registrerad stenåldersboplatz Kega 1:1 (område D), RAÄ nr 92 Lyse sn, Bohuslän.*
- No 16. 1993c *Provundersökning av tidigare registrerad stenåldersboplatz Finsbo 1:2 och Finesbo 1:7 (område E), RAÄ nr 105 Lyse sn, Bohuslän.*

- No 17. Backman, Lars (forts)
1993d *Provundersökning av tidigare ej registrerad stenåldersboplats Finsbo 1:60 (område G), Lyse sn, Bohuslän.*
- No 18. - 1993e *Provundersökning av tidigare ej registrerad stenåldersboplats Finsbo 1:2 (område F), Lyse sn, Bohuslän.*
- No 19. - 1993f *Provundersökning av trolig stenåldersboplats Finsbo 1:3 (område C), Lyse sn, Bohuslän.*
- No 20. - 1993g *Provundersökning av tidigare registrerad stenåldersboplats Hamre 2:12 (område B), RAÄ nr 195 Lyse sn, Bohuslän.*
- No 21. Bågenholm, Gösta; Persson, Per & Sjögren, Karl-Göran
1993 *Gökhem 71, Hovmangården 1:10. Gånggrift och boplatssområde. Rapport från projektet "Gånggrifterna centrala Västergötland och deras bakgrund.*
- No 22. Englund, Eva & Sjögren, Karl-Göran
1993 *Valstad 8, Gånggrift. Arkeologisk delundersökning 1986-87. Rapport från projektet "Gånggrifterna i centrala Västergötland och deras bakgrund."*
- No 23. Sjögren, Karl-Göran
1993 *Rapport. Provundersökning av neolitisk boplats. Raä 133, Lerums Hage, Väne-Åsaka sn, Västergötland.*
- No 24. Wattman, Lena
1993a *Rapport, Arkeologisk utgrävning av fornlämning RAÄ nr 111:1, Gökhem sn, Västergötland.*
- No 25. - 1993b *Rapport, Undersökning av gånggrift, Gökhem 31, Västergötland.*

